

Leerlingen in hun eigen rekenontwikkeling!

Stefanie Smit
Praktijkgericht onderzoek
Fontys Hogescholen
Studentnr. 210978
Juni 2013

Inhoud

	Blz.
Inhoud.....	7
Samenvatting.....	9
Hoofdstuk 1: Aanleiding voor het onderzoek.....	10
Hoofdstuk 2: Literatuuronderzoek.....	12
2.1 Inleiding.....	12
2.2 Leerkrachtvaardigheden.....	12
2.3 Handelingsgericht werken.....	14
2.4 Betrokkenheid.....	15
2.5 Conclusie.....	16
Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie.....	17
3.1: Inleiding.....	17
3.2: Doelgroep.....	17
3.3: Onderzoeksstrategie.....	17
3.4: Onderzoeksparadigma.....	17
3.5: Onderzoeksmethodes en doelen.....	18
3.5.1: Welke vaardigheden beheers ik aan het begin van dit onderzoek.....	18
3.5.2: Wat vinden leerlingen met een OPP van het niveau van hun rekenwerk....	19
3.5.3: Welke vaardigheden kan ik verbeteren voor leerlingen met een ontwikkelingsperspectief.....	19
3.5.4: Wat is het effect van mijn verbeteracties op de betrokkenheid en het rekenniveau van de leerlingen.....	20
3.5.5: Welke vaardigheden beheers ik aan het eind van dit onderzoek.....	20
3.6: Betrouwbaarheid, triangulatie en validiteit.....	20
3.7: Ethiek.....	21
Hoofdstuk 4: Data-analyse en resultaten.....	23
4.1: Inleiding.....	23
4.2: Deelvraag 1 Welke vaardigheden beheers ik aan het begin van dit onderzoek?.....	23
4.3: Deelvraag 2 Wat vinden leerlingen met een OPP van hun rekenwerk?.....	24
4.3.1: Wat is het niveau van de leerlingen met een OPP.....	24
4.3.2: Wat vinden de leerlingen van hun rekenwerk.....	24
4.4: Deelvraag 3 Welke vaardigheden kan ik verbeteren voor leerlingen met een ontwikkelingsperspectief.....	25
4.5: Deelvraag 4 Wat is het effect van mijn verbeteracties op de betrokkenheid en het rekenniveau van de leerlingen op rekengebied?.....	25
4.6: Deelvraag 5 Welke vaardigheden beheers ik aan het eind van dit onderzoek?.....	26
4.7: Eindevaluatie door leerlingen met een OPP.....	27
4.8: Afsluiting.....	29
Hoofdstuk 5: Beantwoording van de onderzoeksvraag.....	30
5.1: Inleiding.....	30
5.2: Deelvraag 1 Welke vaardigheden beheers ik aan het begin van dit onderzoek.....	30
5.3: Deelvraag 2 Wat vinden leerlingen met een OPP van hun rekenwerk?.....	30
5.4: Deelvraag 3 Welke vaardigheden kan ik verbeteren voor leerlingen	

met een ontwikkelingsperspectief.....	30
5.5: Deelvraag 4 Wat is het effect van mijn verbeteracties op de betrokkenheid en het rekenniveau van de leerlingen op rekengebied?.....	31
5.6: Deelvraag 5 Welke vaardigheden beheers ik aan het eind van dit onderzoek?.....	32
5.7: Beantwoording hoofdvraag.....	32
5.8: Aanbevelingen.....	33
Hoofdstuk 6: Evaluatie en reflectie	35
Nawoord.....	39
Literatuurlijst.....	40
Bijlagen	
Bijlage 1: Fasen volgens Marzano.....	42
Bijlage 2: Kwaliteitsaspecten Onderwijsinspectie.....	43
Bijlage 3: Vragenlijst 'Kennis en vaardigheden leerkracht'	54
Bijlage 4: Rekengesprekken met leerlingen.....	64
Bijlage 5: Kijkwijzer observatieformulier instructiemodel.....	68
Bijlage 6: Formulier voor nagesprek.....	70
Bijlage 7: Tussenevaluatie met leerlingen met een ontwikkelingsperspectief.....	71
Bijlage 8: Eindmeting vragenlijst 'School aan zet'	73
Bijlage 9: Eindevaluatie door leerlingen met een OPP.....	75
Bijlage 10: Het logboek.....	76
Bijlage 11: Schema data-verzameling.....	77
Bijlage 12: Ingevulde vragenlijst 'Kennis en vaardigheden leerkracht'	78
Bijlage 13: Afgenomen toetsen van Luuk en Sophie.....	99
Bijlage 14: Afgenomen toetsen van Julia.....	101
Bijlage 15: Ingevulde rekengesprekken met leerlingen.....	102
Bijlage 16: Ingevulde kijkwijzer.....	114
Bijlage 17: Ingevuld formulier voor nagesprek.....	118
Bijlage 18: Ingevulde tussenevaluatie.....	121
Bijlage 19: Ingevulde eindmeting.....	126
Bijlage 20: Ingevulde Eindevaluatie.....	132

Samenvatting

Dit onderzoek is gericht op het verbeteren van het onderwijs aan leerlingen met een eigen leerplan op het vakgebied rekenen in groep 7 van het basisonderwijs. Voor deze leerlingen wordt een ontwikkelingsperspectief (voortaan OPP) geschreven. Een OPP wordt vastgesteld voor leerlingen die structureel extra begeleiding nodig hebben en is bedoeld om onderpresteren te voorkomen, beredeneerde keuzes in het leerstofaanbod te maken en de overgang naar het voortgezet onderwijs te verbeteren. Bij een OPP gaat het om einddoelen, tussendoelen en systematische evaluaties. Het onderwijs wordt gepland en twee keer per jaar wordt bekeken of de leerling nog op koers ligt. Een OPP wordt vastgesteld op basis van de mogelijkheden en beperkingen van de leerling, de kwaliteit van het onderwijs en de mate van ondersteuning door de ouders. Tot voorheen werd het OPP geschreven door de leerkracht, deze bepaalde de inhoud en de leerlingen waren niet gemotiveerd. Op initiatief van de leerling zelf kregen ze hulp van de leerkracht. Er was geen vaste structuur in de instructie.

De onderzoeksvraag die aan het begin van dit onderzoek is gesteld was:

Hoe kan ik, door leerkrachtgedrag, de betrokkenheid en het rekenniveau verbeteren voor leerlingen met een ontwikkelingsperspectief.

De onderzoeksstrategie die gebruikt is, is actieonderzoek. Ik heb mijn eigen leerkrachtvaardigheden onderzocht met als doel deze te verbeteren en te vernieuwen. Actieonderzoek is gericht op het handelen van leerkrachten en op de situatie waarin dat handelen plaatsvindt.

Uit het onderzoek is het effect van het eigenaarschap van de leerlingen in hun eigen leerplan naar voren gekomen. Zodra leerlingen meedenken om hun eigen ontwikkeling te vergroten is de betrokkenheid groter. Er zijn gesprekken gevoerd met de leerlingen waarin naar voren is gekomen wat de leerlingen prettig vinden in de veranderingen en wat nog verbeterd kan worden, zowel in de taken van de leerlingen als in de begeleiding van de leerkracht. Het onderwijs voor deze leerlingen is nu meer aangepast op de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Ook is er meer structuur gekomen in de instructie en het rekenwerk van de leerlingen. Daarnaast werken de leerlingen nu regelmatig samen met een rekenmaatje, om het onderwijs zo effectief mogelijk te maken.

Hoofdstuk 1: Aanleiding van het onderzoek

Goed of passend rekenwiskunde-onderwijs houdt in dat de leraar zijn onderwijsaanbod optimaal afstemt op de rekenwiskundige ontwikkeling van de leerling en de daaruit voortvloeiende onderwijsbehoeften. Dit betekent een continu proces van observeren, signaleren, analyseren, registreren, interpreteren en daardoor komen tot afstemming op specifieke onderwijsbehoeften. Om die afstemming op de ontwikkeling van de (individuele) leerling te realiseren zijn zorgvuldige analyses van de vorderingen van de leerling en programmering van onderwijsactiviteiten noodzakelijk (van Groenestijn, Borghouts, Janssen, 2011).

In mijn schoolorganisatie is het doel de ontwikkeling van leerlingen zoveel mogelijk te vergroten. Het kan echter voor komen dat leerlingen op een gegeven moment stil komen te staan in hun ontwikkeling, of erger achteruit gaan in een bepaald vakgebied, zo ook in hun ontwikkeling op het gebied van rekenen en wiskunde. Het is erg belangrijk dit te signaleren en actie te ondernemen. Leerlingen die achtereenvolgens D of E scoren op leerlingvolgssysteemtoetsen van Cito en onvoldoende scores op de methodegebonden toetsen ondergaan, met goedkeuring van ouders, een intelligentietest. Deze test wordt afgenomen door Expertis, een onderwijsondersteunende instelling. Dit is in de meeste gevallen pas bespreekbaar in groep 6, want op dat moment wordt de overstap gemaakt naar complexere, wiskundige principes. Naast het algemene IQ (totaal IQ of TIQ) worden in de gebruikte test (Wisc-RN) nog twee andere IQ's berekend: VIQ (verbaal IQ: informatie, overeenkomsten, rekenopgaven, woordenschat, begrijpen en cijferreeksen) en PIQ (performa IQ: onvolledige tekeningen, plaatjes ordenen, blokpatronen, figuur leggen, substitutie en doolhoven). Bij de verbale subtests moet de leerling een actieve verbale respons geven en bij de performale subtests moet of mag het kind de respons handelend geven. Beide worden becijferd aan de hand van de som van de ruwe score van de groep subtests (Expertis).

De uitslagen van deze test worden besproken met ouders, leerkracht en IB'er. Naar aanleiding van deze uitslagen wordt bepaald welke weg bewandeld wordt om de ontwikkeling te blijven vergroten. Als de uitslagen aangeven dat het IQ van de leerling laag is zal in overleg met ouders overgegaan worden op een eigen leerweg voor de leerling. Dat wil zeggen dat de leerling niet meer het rekenprogramma van de klas volgt en aangesloten wordt bij het niveau van de leerling. Hiervoor wordt een ontwikkelingsperspectief (voortaan OPP) opgesteld. Een OPP wordt vastgesteld voor leerlingen die structureel extra begeleiding nodig hebben en is bedoeld om onderpresteren te voorkomen, beredeneerde keuzes in het leerstofaanbod te maken en de overgang naar het voortgezet onderwijs te verbeteren. Bij een OPP gaat het om einddoelen, tussendoelen en systematische evaluaties. Het onderwijs wordt gepland en twee keer per jaar wordt bekeken of de leerling nog op koers ligt. Een OPP wordt vastgesteld op basis van de mogelijkheden en beperkingen van de leerling, de kwaliteit van het onderwijs en de mate van ondersteuning door de ouders.

Zodra de leerling zijn/haar eigen programma heeft is het de taak van de leerkracht dit zo goed mogelijk te begeleiden door individuele instructie, motiveren, de juiste toetsen afnemen en continu de ontwikkeling testen om te bepalen of er nog aangesloten wordt bij de onderwijsbehoeften van de leerling. De leerkracht is namelijk bepalend voor het leren rekenen van leerlingen (Pameijer, Beukering en de Lange, 2009).

In mijn eigen professionele ontwikkeling loopt de begeleiding van leerlingen met een OPP niet zoals ikzelf zou willen. Ik constateer dat ik de leerlingen met een OPP in mijn klas te weinig betrek bij hun eigen ontwikkeling en hen te weinig aandacht geef in de vorm van instructie- en motivatiemomenten. Voor leerlingen met een tweede leerweg wordt een passend programma gemaakt door de leerkracht. De leerlingen worden daarmee aan het werk gezet, zonder dat zij zelf inbreng hebben in doelen.

Leerlingen zijn het meest gemotiveerd als ze worden betrokken in hun eigen plan (Pintrich en Schunk, 2002), daarnaast moeten instructiemomenten op initiatief zijn van mij als leerkracht en niet van de leerling. Hierdoor houd ik als leerkracht zicht op de ontwikkeling en kan ik beter inspelen op het geschreven OPP.

Ik weet, door navraag, dat dit ook speelt bij de leerkrachten van groep 6 en 8. Dit onderzoek vindt echter plaats in mijn eigen groep (groep 7) en rondom mijn handelen. Mijn bevindingen zal ik naar aanleiding van dit onderzoek delen met mijn collega's.

Mijn onderzoeksvraag zal zijn:

Hoe kan ik door leerkrachtgedrag de betrokkenheid en het rekenniveau verbeteren voor leerlingen in mijn groep 7 met een ontwikkelingsperspectief?

Er zal veel gebruik worden gemaakt van het handelingsgericht werken. Deze manier van werken probeert de kwaliteit van het onderwijs en de begeleiding voor alle leerlingen te verbeteren. Het concretiseert adaptief onderwijs en doeltreffende leerlingbegeleiding, zodat ik effectief kan omgaan met de verschillen tussen leerlingen (Pameijer, Van Beukering & De Lange, 2009).

Daarnaast zal gebruik worden gemaakt van veranderingsprocessen. De aanpak van een verandering wordt niet op rationele gronden gekozen. Gewoontes, persoonlijke voorkeuren en stijlen spelen hierin een grote rol. Ieder persoon heeft een eigen stijl of aanpak die hem gemakkelijk afgaat of die het best bij hem past (Kloosterboer, 2008). Veranderingsprocessen zijn belangrijk binnen actieonderzoek, elk actieonderzoek kent een handelingsdeel dat gericht is op verandering of vernieuwing van een bepaalde beroepspraktijk. Deze veranderingsprocessen worden vaak gekenmerkt door complexiteit en dynamiek en door de uniciteit van de klas, de school of het samenwerkingsverband (De Lange, Schuman, Montessori, 2011).

De deelvragen in dit onderzoek zijn:

- 1 Welke vaardigheden beheers ik aan het begin van dit onderzoek?
- 2 Wat vinden leerlingen met een OPP van hun rekenwerk?
- 3 Welke vaardigheden kan ik verbeteren voor leerlingen met een ontwikkelingsperspectief
- 4 Wat is het effect van mijn verbeteracties op de betrokkenheid en het rekenniveau van de leerlingen op rekengebied?
- 5 Welke vaardigheden beheers ik aan het eind van dit onderzoek?

Hoofdstuk 2: Literatuuronderzoek

2.1 Inleiding

Om dit onderzoek vorm te geven is het van belang een aantal begrippen uit te werken en te beschrijven. De begrippen leerkrachtvaardigheden, handelingsgericht werken en betrokkenheid bij leerlingen staan centraal binnen het onderzoek. Om beter in te kunnen spelen op de onderwijsbehoeften van leerlingen met een OPP is het van belang inzicht te hebben op leerkrachtvaardigheden. Daarnaast werk ik in mijn schoolorganisatie volgens handelingsgericht werken, de manier van werken in combinatie met OPP's is daarbij van belang. Vervolgens wordt er een beschrijving gegeven van verschillende motivatievormen vanwege de slechte betrokkenheid die ik bij de leerlingen met een OPP ervaar.

2.2 Leerkrachtvaardigheden

De leraar is de meest belangrijke schakel in het leerproces. Je moet goede vakkennis hebben, goede interventies kunnen doen en je bent ook als persoon belangrijk (Logtenberg, 2011). Onderwijs is een samenspel tussen leerling, leerstof en leraar. Ik ben van mening dat iedere leerling recht heeft op onderwijs dat goed afgestemd is op zijn of haar mogelijkheden. Dit sluit aan op de visie van mijn schoolorganisatie. Wij werken binnen onze schoolorganisatie handelingsgericht, waarbij wij ons handelen afstemmen op de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Problemen bij het leren kunnen voor komen. Bij de ene leerling verloopt het leren makkelijker dan bij de andere leerling. Naarmate problemen groter worden zal het onderwijs steeds nauwkeuriger moeten worden afgestemd op de mogelijkheden van de leerling (van Groenestijn, Borghouts, Janssen, 2011). Passend onderwijs begint bij goed onderwijs waarbij de leraar de professional is (van Groenestijn, Borghouts, Janssen, 2011, pag. 30). Zij heeft kennis van de ontwikkeling van leerlingen in het algemeen en, in geval van mijn onderzoek, specifiek van de rekenwiskundige ontwikkeling van leerlingen. Ik heb namelijk de zorg voor de optimale ontwikkeling van elke individuele leerling in mijn groep. Leerlingen kunnen verschillende oplossingsstrategieën hanteren om tot een oplossing te komen: meer of minder verkort, op informeel of meer formeel niveau (van Groenestijn, Borghouts, Janssen, 2011). Door de leerling te laten expliciteren en reflecteren kan de leraar ontdekken welke procedure van welk niveau de leerling heeft gebruikt en of deze past bij de ontwikkelingsfase waarin hij/zij zich bevindt. Hierbij kijkt de leraar niet alleen naar de oplossing, maar ook naar de gebruikte oplossingsstrategieën (van Groenestijn, Borghouts, Janssen, 2011). Op basis daarvan kan hij/zij instructie en begeleiding beter afstemmen op de ontwikkeling van de individuele leerling. Door deze wijze van werken wordt veel kennis ontwikkeld over het ontwikkelen van rekenwiskundige kennis, vaardigheden en oplossingsprocedures van leerlingen (van Groenestijn, Borghouts, Janssen, 2011).

Goede begeleiding is afgestemd op de onderwijsbehoeften en de ontwikkeling van de leerling: competentie (het vertrouwen in eigen kunnen), autonomie (het vertrouwen om het eigen leerproces in eigen hand te nemen) en relatie (zich gewaardeerd en geaccepteerd voelen; het sociaal-emotioneel welbevinden) (Stevens, 1997). Gedurende dit onderzoek ligt de focus op het domein rekenen-wiskunde en op specifieke kindkenmerken. Marzano (2007) gaat uit van elf factoren die de leerprestaties van leerlingen positief beïnvloeden. Hij onderscheidt factoren op leerling-, school- en leraarniveau, waarbij de factoren op leraarniveau het belangrijkste zijn. Hij heeft zes fasen van een instructieles beschreven

(bijlage 1). Voor iedere leerling in een begeleidingstraject geldt dat hij interventies nodig heeft om zelf weer actief te gaan denken en met zijn eigen leerproces aan het werk te gaan. Een leerling kan geblokkeerd raken door herhaalde ervaringen van falen. De leerkracht heeft de opdracht de leerling aan te moedigen, zodat hij zelf weer initiatief durft te nemen om te leren en dus ook fouten durft te maken. Het opruimen van emotionele belemmeringen blijft een steeds terugkerend aandachtspunt (De Vries, 1998). Naarmate de leerling meer actief betrokken is, is het effect van de begeleiding groter (van Groenestijn, Borghouts, Janssen, 2011). De leerling speelt vanaf het begin een centrale rol. Dit komt al naar voren tijdens de diagnostische gesprekken, leerlingen maken duidelijk hoe ze denken en rekenen. Als de leerling zich veilig voelt in de situatie durft hij nieuwe stappen uit te proberen. Dit zijn de eerste zichtbare signalen van ontwikkeling bij een effectieve begeleiding (van Groenestijn, Borghouts, Janssen, 2011). De leerling voelt zich meer competent, durft iets nieuws te proberen en durft te vertellen hoe hij denkt en rekt. De leerling wordt steeds actiever en neemt steeds meer verantwoordelijkheid voor de eigen aanpak. Dit doet een beroep op de pedagogisch-didactische kwaliteiten van de leerkracht (van Groenestijn et al., 2011). Het effect van begeleiding is onder andere afhankelijk van de leerbaarheid of het leervermogen van de leerling. Met leerbaarheid wordt bedoelt het vermogen van de leerling om nieuwe informatie te begrijpen en te verwerken. De wijze waarop de leerling nieuwe informatie opneemt en verwerkt zegt iets over zijn leervermogen (Ruijsenaars, 2004).

De inspectie gaat bij het geven van onderwijs uit van een aantal kwaliteitsaspecten, gericht op de opbrengsten en de inrichting van onderwijs. In de Wet op het Onderwijstoezicht zijn de kwaliteitsaspecten voor het primair en voortgezet onderwijs vastgelegd (WOT, artikel 11, lid 2, 2012). De aspecten gericht op de opbrengsten van het onderwijs zijn:

- Leerresultaten
- voortgang in de ontwikkeling van de leerlingen

Als ik naar mijn eigen praktijk kijk krijg ik steeds beter zicht op opbrengsten van toetsen van leerlingen sinds ik met de opleiding Master SEN ben gestart. Door in gesprek te komen met medestudenten doe ik ideeën op om op een andere manier naar resultaten te kijken. Daardoor kan ik mijn eigen handelen beter evalueren en bijstellen waar nodig. Dit zal in dit onderzoek ook steeds naar voren komen.

Naast de opbrengsten van het onderwijs gaat het volgens de inspectie ook om de inrichting van het onderwijs. De kwaliteitseisen die hierbij horen zijn (WOT, artikel 11, lid 2, 2012):

- het leerstofaanbod
- de leertijd
- het pedagogisch klimaat
- het schoolklimaat
- het didactisch handelen van de leraren
- de leerlingenzorg
- de inhoud, het niveau en de uitvoering van de toetsen, tests, opdrachten of examens

De uitwerking van deze kwaliteitsaspecten zijn te vinden in bijlage 2.

In mijn schoolsituatie is er met betrekking tot OPP's nog veel verbetering mogelijk. Uit het laatste inspectiebezoek komen aspecten als een pedagogisch klimaat en leerlingenzorg als voldoende naar voren. De aspecten leerstofaanbod en het didactisch handelen kunnen verbeterd worden. Op groepsniveau zijn we al op de goede weg met handelingsgericht werken, we zijn al in een ver stadium met groepsplannen. De individuele leerlingen met een

OPP vallen daar nog buiten, zij hebben specifieke onderwijsbehoeften. Onderwijsbehoeften geven aan wat een leerling nodig heeft om een bepaald onderwijskundig doel te kunnen bereiken. Onderwijsbehoeften kunnen zowel didactisch als pedagogisch zijn (Pameijer, van Beukering & de Lange, 2010). In mijn onderzoek streef ik ernaar, door mijn leerkrachtvaardigheden in de rekenles aan te passen, beter aan te sluiten op de onderwijsbehoeften van de leerlingen met een OPP.

2.3 Handelingsgericht werken

Handelingsgericht werken (voortaan HGW) is een planmatige manier van werken. HGW beoogt de kwaliteit van het onderwijs en de begeleiding voor alle leerlingen te verbeteren. Het concretiseert adaptief onderwijs en doeltreffende leerlingbegeleiding, zodat een schoolteam effectief kan omgaan met verschillen tussen leerlingen. Onder adaptief onderwijs verstaan we een middel om het onderwijs doelgericht en effectief af te stemmen op de verschillende onderwijsbehoeften van alle leerlingen door het creëren van een uitdagende en kwalitatief goede leeromgeving (Pameijer, Beukering, van, & Lange, de, 2010). HGW richt zich op resultaten, maar eveneens op de behaalde of te behalen opbrengsten ten aanzien van welbevinden, werkhouding, sociaal gedrag en de ontwikkeling van talenten. HGW stelt zowel didactische als pedagogische doelen, omdat deze onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Hiertoe gebruikt HGW naast gegevens uit toetsen ook gegevens uit observaties en gesprekken met leerlingen en hun ouders. HGW analyseert de opbrengsten vanuit een kader van wisselwerking: wat zijn de stimulerende en belemmerende factoren van het kind (zoals werkhouding, cognitieve mogelijkheden/beperkingen, sociaal gedrag), van de onderwijsleeromgeving (zoals effectief leerkrachtgedrag en kwaliteit van het onderwijs) en van de opvoeding (zoals onderwijsondersteunend gedrag van ouders) (Clijsen, Pameijer & Kappen, 2007) . Volgens Pameijer, Beukering & de Lange (2010) zijn er zeven uitgangspunten vanuit handelingsgericht werken:

1. De onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal.
2. Afstemming en wisselwerking: het gaat om de wisselwerking tussen leerlingen, leerkracht, school en ouders.
3. Leerkrachten realiseren passend onderwijs. Het is de leerkracht die het doet.
4. Positieve aspecten van kind, leerkracht, groep, school en ouders zijn nodig om ambitieuze doelen te stellen en om een succesvol plan van aanpak te maken en uit te voeren.
5. Samenwerking tussen leerkrachten, leerlingen, ouders, interne en externe begeleiders is noodzakelijk om een effectieve aanpak te realiseren.
6. Doelgericht werken: het team formuleert korte en lange termijn doelen voor het leren, de werkhouding en het sociaal-emotioneel functioneren van alle leerlingen en evalueert deze in een cyclus van planmatig handelen.
7. De werkwijze is systematisch, in stappen en transparant.

In mijn praktijk merk ik dat we hier goed mee bezig zijn. We schrijven groepsplannen voor de groep, waarbij we rekening houden met de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Waar nodig bepalen we deze in overleg met de leerlingen. Veel leerlingen hebben het nodig om het gevoel te hebben zelf invloed uit te kunnen oefenen over hun gedrag. Het stellen van uitdagende, haalbare en specifieke doelen door de leerkracht kan een verhogende invloed hebben op leermotivatie. De leerdoelen moeten wel een waarde hebben voor de leerlingen (Pintrich en Schunk, 2002). Hierover is meer te lezen in paragraaf 2.4. Om als leerkracht aan

te kunnen sluiten bij de onderwijsbehoeften op gebied van rekenen van de leerling moet hij kennis hebben van de leerlijnen, zorgen voor een goede basis van getalbegrip en telvaardigheden en structureel aandacht besteden aan het automatiseren van de basisvaardigheden (van Groenestijn et al., 2011). Werken vanuit een OPP sluit nauw aan bij de uitgangspunten van handelingsgericht werken en 1-zorgroute (<http://www.ocghadvies.nl/oude/site/art/Ontwikkelingsperspectieven.pdf>). Het vaststellen en steeds monitoren van het ontwikkelingsperspectief van leerlingen, het actief gebruik van het ontwikkelingsperspectief bij het benoemen van onderwijsbehoeften en de planning van het onderwijs hebben een vaste plek in de cyclus handelingsgericht werken binnen mijn schoolorganisatie. In de groepsbespreking evalueren de leerkracht en de interne begeleider het groepsplan en de leerlingen met een ontwikkelingsperspectief. De evaluatiemomenten met ouders vinden plaats in november, februari en aan het eind van het schooljaar.

Om in een groep, waarin gewerkt wordt met groepsplannen, ook instructie te geven aan leerlingen met een individueel handelingsplan is het belangrijk dat de leerkracht een goed beeld van de totale ontwikkeling van deze leerlingen heeft. Daarvoor is het van belang om te kijken naar kindkenmerken en hierop in te spelen (van Groenestijn et al., 2011). Daarnaast zal de leerkracht binnen de groep leerlingen op individuele basis ondersteuning moeten bieden met specifieke instructie- en oefenvormen en met het geven van (procesgerichte) feedback (van Groenestijn et al., 2011). De leerkracht kan, in overleg met de rekencoördinator, rekenproblemen analyseren door middel van diagnostische gesprekken met de leerling en kan op basis daarvan specifieke hulp bieden aan de leerling. Er worden conclusies getrokken en beslissingen genomen om zo de leerling de optimale ontwikkelingskansen te bieden. Op deze manier kan de leerkracht leerlingen die dat nodig hebben onderwijs op maat leveren. Het is belangrijk dat vorderingen van individuele leerlingen besproken worden, zodat vervolgplannen gemaakt kunnen worden (van Groenestijn et al., 2011).

2.4 Betrokkenheid

Het is belangrijk dat de leerlingen betrokken worden bij het opstellen van het OPP. Hierdoor is de leerling gemotiveerd om aan de slag te gaan. Motivatie leidt er regelmatig onder wanneer leerlingen het gevoel hebben dat alles hun opgelegd wordt (Pintrich en Schunk, 2002).

De betrokkenheid van de leerlingen met een OPP is niet groot, ze zijn blij met een zesje, terwijl ze ook een acht kunnen halen. Het idee dat een kind heeft van de oorzaken van het behalen van succes of het falen heeft invloed op de manier waarop het kind in de toekomst zal proberen een taak tot een goed einde te brengen (Gredler, 2001). Wanneer men spreekt over betrokkenheid in het onderwijs, is uiteraard de schoolomgeving van belang. Om te leren speelt de leerkracht een belangrijke rol, onder andere door het gedrag van de leerkracht naar leerlingen toe en door hun functie als rolmodel. Om hier invloed op te hebben is het belangrijk hoe de leerkracht de lessen plant, welke beslissingen omtrent de les worden gemaakt en hoe de leerkracht omgaat met problemen (Pintrich en Schunk, 2002). Om leerlingen te laten leren, is het belangrijk dat de leerkracht zelf betrokken is. De leerkracht moet enthousiasme uitstralen. Leerlingen besteden meer aandacht aan enthousiaste leerkrachten en onthouden beter wat deze vertellen dan wat minder enthousiaste leerkrachten vertellen (Pintrich en Schunk, 2002). Daarnaast is het belangrijk dat de leerkracht vertrouwen toont in de competenties van de leerlingen. Wanneer de

leerkracht aangeeft dat een leerling een doel kan halen, zal de leerling dit sneller zelf geloven. Als een leerkracht leerlingen gaan zien als minder capabel, ook bij onderdelen waar de leerlingen geen moeite mee hebben zal de betrokkenheid bij de leerlingen sterk afnemen. Wanneer een leerkracht zich hiervan bewust is kan het geven van positieve feedback en meer hulp geven leiden tot het verbeteren van het zelfbeeld van de leerling en zijn prestaties, daardoor zal de betrokkenheid toenemen (Pintrich en Schunk, 2002).

Naast de leerkracht speelt ook de rekentaak op zich bij de leerlingen een belangrijke rol. Het gaat hierbij om het ontwerpen van de leeractiviteiten en opdrachten. Er moet enige mate van verscheidenheid en diversiteit in de taken zitten. Hoe een taak wordt aangeboden speelt ook een belangrijke rol: wanneer de leerlingen persoonlijke relevantie en betekenis zien in de inhoud, zal over het algemeen de betrokkenheid hoger zijn. Daarnaast moet de taak voldoende uitdagend zijn. Ze moeten interessant zijn en de nieuwsgierigheid prikkelen (Pintrich en Schunk, 2002). Realistisch rekenen is hier een voorbeeld van. Realistisch rekenen wordt ook wel verhaaltjes rekenen genoemd. Sommen worden niet meer in rijtjes aangeboden, maar in een context geplaatst. De context is (vaak) een korte, realistische situatieschets die talig gepresenteerd wordt (Prenger, Hacquebord & De Glopper, 2003). Vanuit deze talige situatieschets moeten leerlingen een 'situatiemodel' kunnen scheppen. Vervolgens moet het situatiemodel omgezet worden in formele rekentaal. In feite moet de leerling zich voorstellen hoe de geschetste situatie er in de werkelijkheid uit zou zien en vervolgens moet hij bedenken hoe hij het geschetste probleem zou kunnen oplossen in de vorm van een rekensom (Leseman en Hamers, medio 2007). Ik merk dat ik, gericht op het reguliere rekenprogramma, wel op een goede manier bezig ben met realistisch rekenen, maar dat er gericht op de ontwikkelingsperspectieven nog veel verbetering mogelijk is. Zoals ik al eerder heb vermeld is er bij deze leerlingen zeker geen sprake van realistisch rekenen, waarschijnlijk vinden deze leerlingen daardoor het rekenen ook niet leuk. Door verandering hoop ik meer betrokkenheid te creëren bij deze leerlingen.

2.5 Conclusie

Iedere leerling heeft recht op onderwijs dat goed afgestemd is op zijn of haar mogelijkheden. Problemen bij het leren kunnen voor komen. Uit theorie komt voor mij heel duidelijk het citaat van Dumont (1994) naar voren: "de zwakste leerlingen hebben recht op begeleiding door de beste leraren." De beste leraar is naar mijn mening een leraar die inzicht heeft in de leerlijnen op het gebied van rekenen en de totale ontwikkeling van iedere individuele leerling. Er is continu sprake van afstemming op de onderwijsbehoeften van de leerling. Daarbij spelen de leerlingen een belangrijke rol. Door samen tot een doel te komen zijn ze meer betrokken om er daadwerkelijk het beste uit te halen. In dit onderzoek zal ik mij richten op het beter inzetten van mijn leerkrachtvaardigheden voor leerlingen met een ontwikkelingsperspectief om zo hun rekenontwikkeling en de betrokkenheid daarop te vergroten.

Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke methodes van dataverzameling aan bod komen in dit onderzoek. Verder wordt er aandacht besteedt aan de kwaliteit van dit onderzoek door aan te geven hoe betrouwbaarheid en de validiteit gewaarborgd worden.

Het doel van dit onderzoek is het verbeteren van mijn leerkrachtgedrag voor leerlingen met een OPP op rekengebied, zodat zij meer gemotiveerd raken om te rekenen. Daardoor hoop ik dat ze betere resultaten op het gebied van rekenen behalen. Door de verschillende instrumenten en bronnen die in dit onderzoek naar voren komen wil ik zicht krijgen op mijn leerkrachtgedrag en dit verbeteren.

3.2: Doelgroep

De groep waarop dit onderzoek gericht is zijn de leerlingen met een OPP uit groep 7. Dit zijn drie leerlingen, te weten Luuk, Sophie en Julia. De leerlingen zijn 10/11 jaar oud. Zij zullen mij informatie gaan geven, zodat ik mijn handelen kan verbeteren. Leerlingen worden in dit onderzoek partners in het onderzoeksproces en zij zijn een belangrijke bron van informatie (Ponte, 2012). Daarnaast zullen de IB-er en de rekencoördinator deel uit maken van dit onderzoek. Van de IB-er verwacht ik een kritische kijk op mijn leerkrachtvaardigheden. Het gesprek met de rekencoördinator moet mij handvatten geven om een betere afstemming te krijgen tussen mij en de leerlingen. Ik vind het belangrijk dat er een doorgaande lijn wordt gerealiseerd. De rekencoördinator is goed op de hoogte van alle rekenontwikkelingen, binnen de school is zij aanspreekpunt op rekengebied, met vragen en onduidelijkheden kan het team bij haar terecht.

3.3: Onderzoeksstrategie

De onderzoeksstrategie die gebruikt wordt is actieonderzoek. Ik wil mijn eigen leerkrachtvaardigheden onderzoeken met als doel deze te verbeteren of te vernieuwen (Schuman in De Lange e.a, 2011, p. 108). Actieonderzoek is gericht op het handelen van leerkrachten en op de situatie waarin dat handelen plaatsvindt. Er wordt gereflecteerd op basis van systematisch verzamelde, geanalyseerde en geïnterpreteerde informatie op het handelen door middel van een tussenmeting en eindmeting (Ponte, 2012), zoals ook in dit onderzoek gepland staat. In dit onderzoek doorloop ik telkens een cyclisch proces. Ik verken de situatie, stel een algemeen plan op, beschrijf verbeteracties, voer deze uit en evalueer. Naar aanleiding van de evaluatie worden weer verbeteracties opgesteld, uitgevoerd en geëvalueerd. The dialectic between retrospective analyses and prospective action (Carr & Kemmis in De Lange e.a., 2010, p. 109). Daarnaast vindt reflectie plaats in dialoog met collega's binnen de school (Ponte, 2012).

3.4: Onderzoeksparadigma

Dit onderzoek vindt plaats in relatie tot het kritisch-emancipatorische paradigma. Het basisprincipe 'Emancipatorisch' verwijst naar de visie dat elk individu een gelijk- en volwaardig lid is van de samenleving. Voor onderzoek betekent dit een focus op persoonlijke ontwikkeling, op krachten en kwaliteiten, en op wederkerigheid in onderzoek en kennisontwikkeling. Het emancipatorische perspectief houdt tevens de keuze in voor een kritisch onderzoeksparadigma dat zich kenmerkt door een politieke focus: het gaat om

verbetering van de dagelijkse praktijk en van het handelen in deze praktijk. Mijn idee om iets aan de bestaande situatie rondom het rekenonderwijs te veranderen is één van de grondmotieven om het onderzoek te beginnen. Binnen deze vorm van onderzoek speelt kritische reflectie een belangrijke rol. Het is zaak om de reflectie zuiver en duidelijk te houden (De Lange, Schuman, Montessori, 2011). Kritische reflectie richt zich zowel op de normatieve opvattingen die ik (bewust of onbewust) meebreng in het onderzoek, als op de opvattingen die de onderwijscontext bepalen waarin het onderzoek gedaan wordt. (Schön in De Lange, Schuman, Montessori, 2011, p. 60). Duidelijkheid en veiligheid zijn een eerste vereiste voor alle betrokkenen. Deze duidelijkheid wordt gecreëerd door de betrokkenen op de hoogte te stellen van elke stap die genomen wordt door de betrokkenen één op één te informeren over de genomen stappen.

Binnen het onderzoek zal ik vooral inductief bezig zijn. Er wordt naar de werkelijkheid gekeken. Dat gebeurt door sociale situaties, zoals mijn situatie met de leerlingen met een ontwikkelingsperspectief te analyseren en te bekritisieren aan de hand van drie componenten:

- 1) hoe het onderwijs is,
- 2) hoe ik vindt dat onderwijs zou moeten zijn c.q. waar onderwijs toe zou moeten leiden
- 3) hoe ik denk dat te kunnen realiseren (Ponte, 2012, p. 59).

3.5: Onderzoeksmethodes en doelen

Er zijn veel verschillende manieren om aan gegevens voor dit onderzoek te komen. Door verschillende methodes en bronnen te gebruiken wordt er geprobeerd een betrouwbaar beeld te geven. Per deelvraag wordt er aangegeven welke manier van data-verzameling plaatsvindt. De volgende deelvragen zijn geformuleerd:

- 1 Welke vaardigheden beheers ik aan het begin van dit onderzoek?
- 2 Wat vinden leerlingen met een OPP van het niveau van hun rekenwerk?
- 3 Welke vaardigheden kan ik verbeteren voor leerlingen met een ontwikkelingsperspectief?
- 4 Wat is het effect van mijn verbeteracties op de betrokkenheid en het rekenniveau van de leerlingen?
- 5 Welke vaardigheden beheers ik aan het eind van dit onderzoek?

3.5.1 Welke vaardigheden beheers ik aan het begin van dit onderzoek?

Nul-meting

Om te bepalen waar ik sta als leerkracht neem ik de kwaliteitskaart van “School aan zet” (schoolaanzet.nl, 2012) af (bijlage 3). Ik heb een selectie gemaakt uit de oorspronkelijke items die relevant zijn voor dit onderzoek. Deze selectie is gebaseerd op het doel van deze vragenlijst: ‘Waar liggen mijn sterke en zwakke plekken binnen het lesgeven en de organisatie van het rekenonderwijs?’ Om de verkregen gegevens meer betrouwbaar te maken heb ik gevraagd aan de intern begeleider in de schoolorganisatie om deze vragenlijst voor mij in te vullen. Na het analyseren van deze vragenlijst bepaal ik of er naar aanleiding van de antwoorden een gesprek gepland moet worden. Wanneer er 5 van de 14 items verschillen in de twee vragenlijsten ga ik hierover in gesprek, om zo duidelijkheid en inzicht te krijgen in de manier van denken van de IB-er en mijzelf.

3.5.2 Wat vinden leerlingen met een OPP van het niveau van hun rekenwerk?

Nul-meting van het niveau van de leerlingen

Om goed aan te kunnen sluiten op de onderwijsbehoeften van de leerlingen met een ontwikkelingsperspectief vind ik het belangrijk om te bepalen op welk niveau deze leerlingen zitten. Dit wordt bepaald door een bloktoets vanuit de methode “Wereld in getallen”, namelijk blok 4, boek A. Daarnaast wordt de Cito M5 bij Julia afgenomen en Cito M6 bij Luuk en Sophie. Zo kan ik mijn instructie beter aanpassen op het niveau van de leerlingen. Door op het niveau van de leerlingen aan te sluiten zal het leren beter gaan, wanneer ik onder dat niveau ga zitten zal de motivatie wegzakken, het effect van de interactie is dan minimaal. Wanneer ik boven het niveau van de leerlingen ga zitten, zal de betrokkenheid ook zakken, want dan krijgen ze geen succeservaringen.

Rekengesprek met de leerlingen

In het rekengesprek wordt onderzocht hoe leerlingen tegen het rekenen aankijken, waarmee en hoe de leerling graag geholpen zouden willen worden, daarbij rekening houdend met de deskundigheid van de leerling. Om de reguliere gang van zaken te volgen (signalering, diagnostisering, remediëring) laat ik, als leerkracht, bepaalde onderdelen nog wel eens liggen (gevoelens, mening van de leerling). Deze kunnen van groot belang zijn voor leerlingen met rekenproblemen (van Groenestijn, Borghouts en Jansen, 2011). Door middel van het rekengesprek probeer ik achter de onderwijsbehoeftes en interesses van de leerlingen te komen om vervolgens mijn begeleiding hierop aan te passen (van Groenestijn et al., 2011). Het voordeel van een gesprek is dat door gevraagd kan worden om erachter te komen wat een kind bedoelt, wanneer niet duidelijk is wat het eerder verteld heeft. Het gaat om het stellen van open vragen op een zodanige wijze, dat het kind meer over zijn/haar oplossingswijze vertelt of meer daarvan laat zien (Jong, van Vugt en van der Schot, 1996). Er worden conclusies getrokken en beslissingen genomen om zo de leerling de optimale ontwikkelingskansen te bieden (van Groenestijn et al., 2011) (zie bijlage 4).

3.5.3 Welke vaardigheden kan ik verbeteren voor leerlingen met een ontwikkelingsperspectief

Observatie van mijzelf

Tijdens de klassikale rekenles en daarnaast tijdens de individuele begeleiding van leerlingen met een OPP, wordt er gefilmd. Ik wil bekijken hoe ik tegemoet kom aan de fasen volgens Marzano (2007), dus achtereenvolgens de start van de les met het doel en een korte herhaling, vervolgens de presentatie, verwerking en evaluatie. Er zal één keer gefilmd worden. Het werken met videobeelden kan effectief zijn, onder voorwaarde dat enkele uitgangspunten gehanteerd worden. Door de observatie te laten analyseren door de rekencoördinator en door mezelf, krijg ik een realistisch beeld van mijn handelen en hoe ik dit kan verbeteren. De analyse vindt plaats naar aanleiding van een kijkwijzer. Overleg met observanten, voorafgaande aan het bekijken van de beelden, voor wat en met welk doel de opnamen geobserveerd moeten worden, is waardevol (Wels in Otter, den Haasen, 2004). Empel en van der Ven (in Otter en den Haasen, 2004) vinden sterke aanwijzingen voor de effectiviteit van de video-observatie bij de aanpak van problemen bij leerlingen. De items voor in de kijkwijzer komen van het CPS (2012) (zie bijlage 5).

Interview met de rekencoördinator

De kijkwijzer wordt ingevuld door de rekencoördinator en mijzelf. Door deze gegevens met elkaar te vergelijken wordt er nader bekeken hoe we beiden tegen mijn handelen bij het rekenonderwijs aankijken. Naar aanleiding van deze verschillen zullen vragen opgesteld worden voor de rekencoördinator, vragen die enerzijds te maken hebben met het verduidelijken van onduidelijkheden, maar anderzijds ook vragen over bepaalde manieren van werken. Ik wil gebruik maken van deze combinatie van vragen, omdat mij dat waarschijnlijk een goed beeld zal geven van wat ik anders zou kunnen doen om mijn rekenonderwijs te verbeteren voor leerlingen met een OPP (zie bijlage 6).

3.5.4 Wat is het effect van mijn verbeteracties op de betrokkenheid en het rekenniveau van de leerlingen?

Gesprek met leerlingen met een OPP

Naar aanleiding van de gegevens uit het interview met de rekencoördinator ga ik aan het werk met de gegeven feedback. Na een periode van drie weken ga ik met de leerlingen met een ontwikkelingsperspectief in gesprek voor een tussenmeting. Daarbij wordt gebruik gemaakt van oplossingsgericht coachen, zoals schaalvragen (zie bijlage 7). Het doel van dit gesprek is het controleren van de aanpassingen die ik gedaan heb. Hierdoor hoop ik nog meer af te kunnen stemmen op de rekenbehoefte van de leerlingen. Naar aanleiding van dit gesprek zal ik bepalen wat nog verbeterd kan worden. Drie weken later zal ik het gesprek herhalen en kan er een overzicht gemaakt worden van alle verbeteracties.

3.5.5 Welke vaardigheden beheers ik aan het eind van dit onderzoek?

Eindmeting leerkracht

Om te bepalen waar ik sta aan het eind van dit onderzoek neem ik opnieuw een gedeelte van de kwaliteitskaart van 'School aan zet' af. Naar aanleiding van de eerste ingevulde vragenlijst en na gesprek met de rekencoördinator is bepaald waarin verbetering mogelijk is. De items waaraan gewerkt is tijdens dit onderzoek worden bekeken. Het doel van deze vragenlijst is om te bepalen waar ik verbeteracties heb laten zien binnen het lesgeven en de organisatie daarvan. Om de gegevens betrouwbaar te maken vraag ik nogmaals de IB-er en rekencoördinator om deze vragenlijst in te vullen, daarnaast vul ik hem zelf ook in (bijlage 8).

Het logboek

Gedurende het gehele onderzoek wordt een logboek bijgehouden. Met behulp van dit logboek wordt het verloop van de stappen vastgelegd, het proces wordt beoordeeld en het vervolg wordt gepland. De manier om mijn logboek bij te houden is het semigestructureerde logboek. Het logboek is dan gestructureerd met een beperkt aantal globale categorieën (Ponte, 2012) (bijlage 9).

In bijlage 10 is een overzicht te vinden van de volgorde van de verschillende instrumenten die worden toegepast.

3.6: Betrouwbaarheid, validiteit en triangulatie

Betrouwbaarheid heeft te maken met de stabiliteit van het onderzoeksresultaat. Wanneer het onderzoek zou worden herhaald, komen dan dezelfde resultaten naar voren (Kallenberg, Koster, Onstenk, Scheepsma, 2010). Er wordt in dit onderzoek naar gestreefd zoveel mogelijk objectief te blijven en subjectieve punten te vermijden. De analyse en de uitgeschreven gesprekken worden nagelezen door de respondenten, zodat ik zeker weet dat het klopt wat ik heb beschreven. De leerlingen zal ik een korte samenvatting geven van wat ze verteld hebben. Op deze wijze wordt voorkomen dat ik onbewust dingen weglaat, toevoeg of te veel door mijn eigen bril interpreteer (Ponte, 2012).

Actieonderzoek kan niet zonder toepassing van het triangulatieprincipe. Dit principe verwijst naar de noodzaak om gegevens te verzamelen met behulp van verschillende bronnen tegelijkertijd met verschillende methoden of met een combinatie van beide triangulatieprincipes. Op deze manier kan het te bestuderen probleem vanuit verschillende perspectieven bekeken worden en wordt voorkomen dat conclusies worden gebaseerd op toevallige of eenmalige indrukken. Een conclusie is altijd gebaseerd op vergelijking van gegevens uit meer dan één bron of verzameld met meer dan één methode (Ponte, 2012). De conclusies worden krachtiger als ze zijn gebaseerd op data die op verschillende manieren verzameld is (Van der Donk & van Lanen, 2009). Ik maak gebruik van verschillende bronnen, de leerlingen met een ontwikkelingsperspectief, de rekencoördinator, de IB-er en ikzelf, als leerkracht. Door het gebruik van verschillende bronnen krijg ik een realistisch beeld van mijn leerkrachtgedrag, zo worden mijn gegevens meer betrouwbaar. Door te vragen naar reacties op bevindingen van deelnemers aan het onderzoek (de zogenaamde member check) bevorder ik de betrouwbaarheid.

Daarnaast maak ik ook gebruik van verschillende methodes van data-verzameling, namelijk een nul-meting, observaties, interviews en gesprekken met leerlingen. Het doel van verschillende dataverzamelingsmethodieken is voor mij het helder krijgen wat de leerlingen van mij verwachten en wat de IB-er en de rekencoördinator van mij verwachten rondom leerlingen met een OPP. Door het gebruik van deze triangulatievormen verhoog ik de validiteit van dit onderzoek (Kallenberg, Koster, Onstenk, Scheepsma, 2010). Bij validiteit gaat het erom dat je onderzoekt wat je wilt onderzoeken (Van der Donk & van Lanen, 2009). Daarnaast worden critical friends geraadpleegd en worden collega's bevraagd voor hun oordeel op de observaties en vragenlijsten, zodat ik tot een meer valide resultaat kom. Er wordt een logboek bijgehouden van de genomen acties en evaluaties daarop.

3.7: Ethiek

Het is belangrijk om respectvol te zijn en rekening te houden met rechten, belangen, privacy, zienswijzen, opvattingen, theorieën en methoden van betrokkenen en van collega onderzoekers (Ponte, 2012). Gericht op mijn onderzoek is het van belang dat ouders goedkeuring geven. De privacy van iedereen moet gewaarborgd worden. Binnen dit onderzoek zal er gebruik worden gemaakt van fictieve namen. De uitslagen van dit onderzoek worden teruggekoppeld naar de doelgroep. Ik zal mijn ervaringen delen met collega's en in gesprek gaan met leerlingen. Daarnaast is het van belang zorgvuldig om te gaan met de gegevens uit dit onderzoek, ik ben verantwoordelijk voor alles wat ik doe. Betrouwbaar omgaan met de gegevens is mijn verantwoordelijkheid. Ik laat controleren door critical friends en respondenten wat ik noteer en opneem in dit onderzoek. Integriteit is ook van belang, kritisch zijn ten aanzien van, in de praktijk gehanteerde opvattingen, en probleemdefinities, ik zorg ervoor dat ik onafhankelijk ben in methodische keuzes, ik streef ernaar eerlijk te zijn over bronnengebruik, daarnaast ben ik autonoom in mijn analyses en

onpartijdig in de rapportages. Mijn eigen ideeën worden voortdurend geëvalueerd door te bepalen welke stappen er genomen moeten worden en te evalueren op de genomen stappen (Andriessen, Onstenk, Delnooz, Smeijsters, Peij, 2010).

Hoofdstuk 4: Data-analyse

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de verzamelde data per deelvraag gepresenteerd. Alle gegevens uit vragenlijsten, observaties, interviews en gesprekken met leerlingen zijn verwerkt.

4.2 Welke vaardigheden beheers ik aan het begin van dit onderzoek?

Om deze deelvraag helder te krijgen hebben de IB-er en ik de vragenlijst van 'school aan zet' ingevuld. In de vragenlijst hebben de IB-er en ik aangegeven hoe gedacht wordt over mijn leerkrachtgedrag. Ook was er ruimte voor eventuele opmerkingen. Deze gegevens worden gebruikt in dit onderzoek.

In tabel 1 is te zien wat de gemiddelde scores waren per basisvaardigheid. De complete ingevulde lijsten zijn opgenomen in bijlage 12.

Vaardigheden:	Resultaten IB-er	Resultaten mijzelf	Opmerkingen
U heeft kennis van de factoren van effectief onderwijs	+	±	
U beschikt over vakinhoudelijke en didactische kennis	±	±	Leerlijnen van lagere groepen helder krijgen
U heeft kennis over interventies voor risicoleerlingen	+	++	
U heeft kennis op het gebied van toetsen	+	+	
U biedt pedagogische ondersteuning en motiveert de leerlingen	±	±	Vaker zorgen voor samenwerking
U stimuleert rekenplezier en rekenmotivatie	±	-	Meer interactie met OPP's
U geeft leerlingen feedback	±	±	
Instructievaardigheden: Algemeen Gezamenlijke start Interactieve groepsinstructie Inoefening Specifiek voor rekenen Verlengde instructie Zelfstandig oefenen Afsluiting	 + + + + + + + +	 + ± + + + + + -	
U heeft zicht op de rekenontwikkeling van de leerlingen	±	±	
U volgt de rekenontwikkeling van de leerlingen	+	±	
U organiseert het aanbod	±	±	
Klassenmanagement, algemeen	++	±	
Uitvoering van de activiteit	+	+	

Zelfstandig werken	+	+	Computer meer inzetten
--------------------	---	---	------------------------

Tabel 1: Gemiddelde scores nul-meting 'School aan zet'.

In deze tabel is te zien dat er op bepaalde basisvaardigheden een verschil zit tussen de mening van de IB-er en van mijzelf. Wat ook opvallend is, is de positievere blik van de IB-er naar mijn functioneren binnen de groep. Vanwege de groepsgebonden taken¹ vond de IB-er het af en toe lastig om een goede beoordeling te geven. Naar aanleiding van deze gegevens heeft er een gesprek plaats gevonden tussen de IB-er en mij, om duidelijk te krijgen waar de verschillen vandaan komen. Het verschil komt vooral doordat de IB-er niet betrokken is bij de inhouden van OPP's, daardoor heeft zij hier weinig zicht op. Het gaat om de volgende vaardigheden met daarbij een korte beschrijving van hetgeen genoemd is:

- Factoren van effectief onderwijs: het zicht op onderwijsbehoeften is prima. De leerlingen met een OPP en de sterke leerlingen kunnen meer uitgedaagd worden.
- Stimuleren van rekenplezier en rekenmotivatie: de leerlingen met een OPP doen alleen automatiseringsoefeningen, zij krijgen geen nieuwe informatie.
- Gezamenlijke start: leerlingen met een OPP worden niet betrokken bij de reguliere les.
- Afsluiting: een adequate afsluiting is belangrijk voor de verdere ontwikkeling van leerlingen op rekengebied.
- Klassenmanagement: de IB-er heeft zoals gezegd geen zicht op de inhoud van de OPP's. De leerlingen met een OPP hebben geen interactieve rol binnen hun rekenontwikkeling.

De opmerkingen die per basisvaardigheid gemaakt zijn, zijn opgenomen in bijlage 12

4.3. Wat vinden leerlingen met een OPP van hun rekenwerk en wat is hun rekenniveau?

4.3.1 Wat is het niveau van de leerlingen met een OPP?

Om het niveau van de leerlingen te bepalen zijn er twee toetsen afgenomen. Eén vanuit de methode 'Wereld in getallen' (Malmberg, 2009) en de CITO (Cito, 2002). Vanuit het OPP zouden Luuk en Sophie op het niveau van midden groep 6 moeten zitten. De toets van blok 4, boek 6A is afgenomen. Ook is de Cito M6 afgenomen (bijlage 13). Daaruit blijkt dat deze twee leerlingen inderdaad op het niveau van midden groep 6 zitten. Zoals te zien is scoort Luuk op de Cito M6 hoog, dit is het gevolg van de één-op-één begeleiding tijdens de toets vanwege zijn rugzakindicatie.

Julia zou gezien haar OPP moeten zitten op het niveau van midden groep 5. Dus bij haar is de toets passend bij blok 4, boek 5A afgenomen en Cito M5 (bijlage 14). Hieruit blijkt dat zij toch iets verder is dan aangegeven in het OPP, dus ben ik vanuit de methode verder gaan toetsen. De opeenvolgende toetsen zijn afgenomen totdat ze geen voldoende meer scoorde. Daaruit is gebleken dat Julia iets verder is dan midden groep 5. Ze zit op ongeveer driekwart van leerjaar 5.

4.3.2 Wat vinden de leerlingen met een OPP van hun rekenwerk?

Tijdens de eerste gesprekken die met de leerlingen zijn gevoerd is naar voren gekomen welke ideeën de leerlingen hebben rondom het vakgebied rekenen. Per leerling wordt een

¹ De inhouden van lessen, organisatie, klassenmanagement etc.

samenvatting gegeven van het gesprek. De volledige gesprekken zijn opgenomen in bijlage 15.

Gesprek met Luuk:

Luuk heeft instructie nodig op vaste tijden, hij vindt het prettig te weten wanneer hij bij juf aan de instructietafel moet zitten en wat hij daar gaat doen. Hij heeft opdrachten nodig die een beetje afwisseling in het rekenen geven. Daarnaast heeft Luuk activiteiten nodig die aansluiten bij zijn interesse, dus naast het boek ook gebruik maken van de computer. Opdrachten waarbij hij leert rekenen met oppervlakte en inhoud. Luuk heeft feedback nodig die hem motiveert om door te leren rekenen. Deze feedback moet positief zijn en aanmoedigend.

Gesprek met Julia:

Julia heeft dagelijkse instructie nodig, samen met juf aan de instructietafel. Ze heeft ook opdrachten nodig die afwisseling bieden in het rekenwerk. Daarnaast heeft Julia activiteiten nodig die passen bij haar niveau van rekenen en die haar motiveren om haar eigen ontwikkeling op rekengebied te vergroten. Ten slotte heeft ze feedback nodig die haar positief stemt voor de toekomst. Feedback dat haar vertrouwen geeft in haar eigen kunnen.

Gesprek met Sophie:

Sophie heeft instructie nodig die haar kan helpen bij nieuwe sommen. Ze wil ook graag breuken leren. Verder heeft ze opdrachten nodig die haar uitdagen om nieuwe sommen te leren. Ook opdrachten en activiteiten met een leuke context die passen bij haar belevingswereld zijn belangrijk voor Sophie. Daarnaast heeft ze positieve feedback nodig die haar verder helpt bij moeilijkheden. De feedback moet zorgen voor zelfvertrouwen.

Voor het vervolg van het onderzoek zijn de vragenlijst van “School aan zet” en de kindgesprekken naast elkaar gelegd. Daaruit bleek dat een geheel andere werkwijze met deze leerlingen ingevoerd moest worden. De leerlingen gaven aan niet graag te rekenen doordat ze steeds hetzelfde soort sommen deden en weinig tot geen instructie kregen van de leerkracht. Deze leerlingen gaan werken vanuit de methode “Wereld in getallen”, waarmee aangesloten wordt op de onderwijsbehoeften van iedere leerling. Dit sluit meer aan vanwege de instructiemogelijkheden, het leren van nieuwe strategieën en de afwisseling in opdrachten. De methode volgt de leerlijnen, waardoor de leerlingen van meerdere rekencategorieën oefenen.

4.4 Welke vaardigheden kan ik verbeteren voor leerlingen met een ontwikkelingsperspectief

Tijdens de klassikale rekenles en de individuele begeleiding van leerlingen met een OPP is er gefilmd op woensdag 27 februari om te bepalen of ik de lesfasen van Marzano goed doorloop. De opnames zijn beoordeeld door de rekencoördinator en mijzelf. De scores die zijn weergegeven in tabel 2 zijn de gemiddelde scores per lesfase. Deze gemiddelde scores zijn bepaald aan de hand van de scores per observatiepunt, de scores zijn per fase bij elkaar opgeteld en het gemiddelde is genomen. De complete ingevulde kijkwijzers zijn opgenomen in bijlage 16.

Lesfasen	Observatie door	Observatie door
----------	-----------------	-----------------

	Rekencoördinator	mijzelf
Warming up	±	±
Lesoverzicht	±	+ / ±
Periodieke korte herhaling	±	±
Presentatie lesonderdeel:		
A. Ophalen van voorkennis	±	±
B. Formulering doelstelling	+	±
Lesfase 4 Verwerking:	+	+ / ±
A. Verwerking: Begeleide oefening	+	±
B. Verwerking: Zelfstandige verwerking	±	±
C. Nabespreking	-	-
Evaluatie	-	-
Terugkoppeling:	+	+
A. Gewenst en ongewenst gedrag	±	±
B. Gemaakt werk of gegeven antwoorden	±	+

Tabel 2: Scores per lesfase tijdens de observatie.

In dit schema is te zien dat per lesfase een zelfde beeld van de observatie naar voren komt, de beoordeling van mijzelf en de rekencoördinator zijn vergelijkbaar.

Naar aanleiding van de observatie zijn bespreekpunten vastgesteld en heeft een gesprek plaatsgevonden op woensdag 6 maart. Het gehele gesprek met de rekencoördinator is opgenomen in bijlage 17. Tijdens het gesprek is naar voren gekomen dat er meer gebruik gemaakt kan worden van verschillende werkvormen en de kwaliteiten van alle leerlingen. Hierdoor wordt de interactie effectiever en blijft de betrokkenheid van alle leerlingen aanwezig. Ook verantwoordelijkheden overdragen aan de leerlingen zelf is belangrijk. Door verantwoordelijkheden bij leerlingen te leggen, wordt de planning binnen de les gemakkelijker. Uit gegevens van de leerlingen die zij geven in de vorm van interactie tijdens de instructie en het schriftelijk maken van de sommen, kan een beeld gekregen worden van het begrip van de leerlingen. Vervolgens blijft er meer tijd over voor de begeleiding van individuele leerlingen, zoals de OPP's.

Actiepunten die bepaald zijn:

- 1) Uitproberen van de verschillende instructiemogelijkheden.
- 2) De ICT-er vragen om gebruik te kunnen maken van de digibord software van de niveaus van de OPP's.
- 3) Leerlingen meer verantwoordelijkheden laten nemen.
- 4) Een actieve afsluiting van de rekenles.
- 5) Meer verschillende werkvormen gebruiken.

4.5 Wat is het effect van mijn verbeteracties op de betrokkenheid en het rekenniveau van de leerlingen?

Om tussentijds zicht te krijgen op de betrokkenheid en het rekenniveau van de leerlingen met een OPP, heeft een gesprek plaatsgevonden met de drie leerlingen. Ze vertelden waarover ze tevreden zijn en welke aanpassingen nog belangrijk zijn. Deze informatie is

waardevol voor het bepalen van verdere aanpassingen. Per leerling wordt een samenvatting gegeven van het gesprek. De volledige gesprekken zijn opgenomen in bijlage 18.

Gesprek Luuk:

Luuk is vooral trots op zijn concentratie tijdens rekenen. Hij vindt het prettig dat hij, ondanks de behouden plek in de klas, niet meer afgeleid wordt door wat er om hem heen gebeurt, Luuk is nu met zijn gedachten bij zijn rekenwerk en niet meer bij wat er in de klas gebeurt. Luuk ervaart de nieuwe rekenboeken die aansluiten bij de methode 'Wereld in getallen' als leuk. Hij vindt het goed om iedere dag instructie te krijgen van juf. Hij kan gemakkelijk iets vragen en krijgt daar goed antwoord op. Wanneer Luuk even niet geholpen kan worden gaat hij zelfstandig door naar een andere som.

Gesprek Julia:

Julia vindt het prettig om te werken in de nieuwe rekenboeken. Ze weet goed wat ze moet doen zonder het te vragen. Julia is erg trots op de manier waarop zij leert rekenen. Ze heeft al verschillende trucjes geleerd waarop ze sommen gemakkelijker en sneller kan uitrekenen. Dit vindt ze handig, want hierdoor maakt ze minder fouten en snapt ze beter wat ze moet doen. Julia vindt het fijn dat ze vaste instructiemomenten heeft, ook de RT van juf Thea vindt ze prettig, ze weet precies wat ze daar moet doen.

Gesprek Sophie:

Sophie is blij met de manier van rekenen in de nieuwe rekenboeken. Zij vindt het fijn om instructie van juf te krijgen, hierdoor heeft ze tussendoor minder vragen. Ze doet nu veel verschillende sommen, waar ze eerder steeds hetzelfde deed. Het nieuwe plekje in de klas dat ze heeft gevonden tijdens rekenen vindt Sophie heel prettig. Ze kan nu zonder afgeleid te worden zelfstandig rekenen. Sophie vindt werken met de computer erg leuk, ze geeft dit aan nu niet zoveel meer te doen. Ze zou graag wat meer op de computer werken.

Ervaringen van mijzelf:

Ik merk dat ik niet iedere dag toe kom aan (effectieve) instructie voor leerlingen met een OPP. Ik heb momenten gepland met deze leerlingen tijdens weektaakmomenten, maar regelmatig komen er dingen tussen waardoor de instructie niet door kan gaan of tussendoor plaatsvindt. Ik ga hier een aanpassing in maken door naast mijn instructie, de sterke rekenaars in te zetten. Een sterke rekenaar wordt gekoppeld aan een leerling met een OPP. Ik wil hen de taak geven om de leerlingen met een OPP te helpen met de sommen uit het blauwe rekenboek (hierin staan de lessen, die gekoppeld zijn aan instructie). Zij bepalen voorafgaande aan de klassikale rekenles of zij instructie nodig hebben. Wanneer ze beslissen niet mee te doen met de instructie maken ze de les zelfstandig en gaan daarna met hun rekenmaatje aan het werk op een stille plek in de school. Ik ga mijn instructie terugbrengen naar minimaal twee keer per week, zodat het daadwerkelijk effectief is.

Daarnaast wil ik de leerlingen meer op de computer laten werken. Ik ga de ICT-er vragen om deze leerlingen met een OPP in de programma's 'Ambrasoft' en 'Wereld in getallen' te plaatsen in groep 5 en 6. Zodat ze extra rekenwerk kunnen doen op hun eigen niveau en dat aansluit bij de methode.

Actiepunten:

- 1) Maatjes rekenen invoeren.
- 2) Luuk, Julia en Sophie plaatsen in de computerprogramma's, in de groepen 5 en 6.

4.6 Welke vaardigheden beheers ik aan het eind van dit onderzoek?

Om te bepalen waar ik sta als leerkracht aan het eind van dit onderzoek heb ik een deel van de kwaliteitskaart van "School aan zet" afgenomen, deze ingevulde lijsten zijn opgenomen in bijlage 19. De verschillen, tussen de IB-er en mij, die zichtbaar waren in de ingevulde lijsten aan het begin van dit onderzoek, zijn nu grotendeels verdwenen. De IB-er, de rekencoördinator en ikzelf hebben beter zicht op de inhoud van de OPP's. Dat is gebleken uit de vragenlijsten, maar ook in de dagelijkse praktijk. De IB-er en de rekencoördinator weten nu wat de leerlingen met een OPP doen en waar ik op in zet in de ontwikkeling.

4.7 Eindevaluatie door leerling met een OPP.

Om inzicht te krijgen in de tevredenheid van het rekenonderwijs aan leerlingen met een OPP hebben er eindgesprekken plaats gevonden tussen mijzelf en deze leerlingen. Daarin is naar voren gekomen hoe de leerlingen met een OPP aan het eind van dit onderzoek staan in hun eigen rekenontwikkeling en de begeleiding daarvan. De volledige gesprekken zijn opgenomen in bijlage 20, in tabel 3 zijn in het kort de reacties van deze leerlingen te lezen.

Vraag:	Reactie Luuk:	Reactie Julia:	Reactie Sophie:
Hoe vind je dat het gaat op het gebied van rekenen?	Goed	Het gaat veel beter en ik vind het leuk.	Ik vind rekenen nu heel leuk.
Hebben er nog andere veranderingen plaats gevonden dan tijdens ons vorige gesprek?	Dat ik nu een rekenmaatje heb die mij helpt.	M. is nu mijn rekenhulpje. Hij is heel slim dus ik kan hem veel vragen.	Rekenen met C.
Welke van deze veranderingen passen goed bij jou?	Ik vind het heel leuk. Deze leerling kan goed uitleggen. Soms kijkt A. niet helemaal goed naar de som en dan verbeter ik hem. Ik doe nu meer lessen uit het blauwe boek dan toen ik nog met juf aan de instructietafel zat.	Ik vind het fijn met M.. We kunnen goed samenwerken. M. leest de som, legt het uit en dan maak ik het.	C. helpt mij goed. Hij legt uit als ik het niet snap.
Zou je nog iets anders willen zien in deze samenwerking?	Ik vind het moeilijk om te beginnen in het rode boek, ik wil hier ook meer tijd voor.	Als ik een som moeilijk vind wil ik meer hulp van juf. Ik wil ook meer op de computer en niet alleen op vrijdag. Ik wil toch nog een keer een andere plek.	Ik wil wat meer verhaaltjessommen en meer op de computer.

Op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 betekent dat je het helemaal anders zou willen en 10 betekent dat je op deze manier door wilt gaan en veel leert, waar sta jij dan?	Een 7, ik weet soms niet hoe sommen gemaakt moeten worden. Ik begrijp het dan niet.	Een 7, soms vind ik rekenen nog saai omdat er makkelijke sommen in het boek staan. Het gaat beter met de plus- en minsommen.	Een 8, ik vind dit rekenen fijn. Ik ben sneller klaar en ik vind het makkelijker. Daardoor vind ik het leuker. Ik doe nu steeds andere sommen.
Stel dat je jezelf een compliment zou geven voor deze manier van werken, wat zou je dan zeggen?	Ik werk nu netjes.	Ik ben niet meer zo onzeker over rekenen en minder afgeleid. Ik ben ook beter geworden in rekenen.	Ik werk heel goed. Als ik klaar ben met het blauwe boek kan ik verder werken in het rode boek. Ik ben snel klaar. C. en ik kunnen goed samenwerken. Sommen die ik moeilijk vind kan ik cijferend uitrekenen, dat kan ik goed.

Tabel 3: Resultaten van de eindmeting van de leerlingen.

Ik maak uit deze antwoorden op dat de leerlingen tevreden zijn over hun rekenwerk. De leerlingen zijn blij met een rekenmaatje. Hierdoor krijgen zij hulp wanneer zij het nodig hebben.

Een eindmeting van het niveau van de leerlingen is gedaan in de vorm van de Cito entreetoets. Deze uitslagen zijn helaas niet bekend tijdens de afsluiting van dit onderzoek.

4.8 Afsluiting

In dit hoofdstuk zijn de verkregen data en resultaten gepresenteerd. Om te bepalen of het onderzoek het gewenste resultaat heeft, worden in het volgende hoofdstuk conclusies getrokken.

Hoofdstuk 5: Beantwoording van de onderzoeksvraag

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden per deelvraag conclusies getrokken die mij helpen om de hoofdvraag te beantwoorden. De theorie die beschreven staat in hoofdstuk 2 wordt gekoppeld aan de verzamelde data.

5.2 Deelvraag 1: Welke vaardigheden beheers ik aan het begin van dit onderzoek?

Met behulp van een nul-meting is in kaart gebracht welke vaardigheden in dit onderzoek verbeterd moeten worden om de leerlingen met een OPP op rekengebied beter onderwijs te laten genieten. De leerkrachten in de schoolorganisatie bepalen zelf de inhoud van de OPP's. De leerkracht zoekt opdrachten bij elkaar die de leerling gaat uitvoeren. Daarbij komt dat leerlingen met een OPP weinig instructiemomenten krijgen. Onderwijs is een samenspel tussen leerling, leerstof en leraar (van Groenestijn, Borghouts, Janssen, 2011). De conclusie is dat zich aan het begin van dit onderzoek leerlingen met een OPP rekenonderwijs op hun eigen niveau krijgen, maar dat het niet in samenspraak wordt georganiseerd met de betrokken leerlingen. Door het onderzoek is in kaart gebracht wat het effect is van deze samenspraak en waar verbeterpunten zijn ingevoerd. De vaardigheden die ik bezit zijn vooral gericht op het lesgeven aan de gehele groep en daarbinnen de subgroepen. De vaardigheden die verbeterd of vernieuwd moeten worden zijn gericht op de organisatie van het onderwijs aan leerlingen met een OPP. De hoeveelheid instructie en de opdrachten die deze leerlingen krijgen is een belangrijk aandachtspunt.

5.3 Deelvraag 2: Wat vinden leerlingen met een OPP van hun rekenwerk?

Om conclusies te kunnen trekken rondom deze deelvraag heeft er een nul-meting bij de drie leerlingen met een OPP plaats gevonden om te bepalen op welk niveau de leerlingen rekenen. Daaruit is gebleken dat twee leerlingen rekenen op het niveau zoals beschreven in het OPP, de andere leerling is iets verder in de ontwikkeling. Vervolgens is met iedere leerling afzonderlijk een gesprek gevoerd over het rekenwerk, de interesses en waar motivaties liggen. Uit deze gesprekken is naar voren gekomen dat de leerlingen niet gemotiveerd zijn om hun rekenontwikkeling te vergroten, het vervelend vinden steeds zelfstandig te moeten werken en hun rekenwerk saai vinden. De conclusie die hieruit getrokken kan worden is dat het rekenonderwijs van leerlingen met een OPP aangepast moet worden om zo het niveau te verhogen en de betrokkenheid te vergroten.

5.4 Deelvraag 3: Welke vaardigheden kan ik verbeteren voor leerlingen met een ontwikkelingsperspectief

Om mijn handelen aan te passen zijn de behoeften van de leerlingen en mijn vaardigheden uit de nul-meting naast elkaar gelegd. Vandaaruit is bepaald welke vaardigheden als eerst verbeterd of vernieuwd zouden moeten worden. Diagnosticerend onderwijzen is de basis voor het afstemmen van het onderwijs op de onderwijsbehoeften van individuele leerlingen (van Groenestijn, Borghouts, Janssen, 2011). Zij gaan hierbij uit van een niveau van deskundigheid van leraren die past bij differentiatie in subgroepen en differentiatie op individueel niveau. De aanpassingen die doorgevoerd zijn tijdens dit onderzoek passen binnen deze verschillende vormen van differentiatie. De instructie, begeleiding en de benadering naar deze leerlingen is aangepast. Er wordt niet meer alleen gewerkt in

subgroepen, maar er wordt ook structureel aandacht besteedt aan de leerlingen met een OPP. Er wordt daarbij niet alleen gekeken naar toetsresultaten, maar ook naar observaties en gesprekken met leerlingen. De opbrengsten worden geanalyseerd vanuit een kader van wisselwerking: wat de stimulerende en belemmerende factoren van het kind zijn, van de onderwijsleeromgeving en van de opvoeding (Clijsen, Pameijer & Kappen, 2007). De stimulerende factoren die naar voren komen zijn de extra hulp van de RT-er en de rugzakbegeleiding. Verder weten deze leerlingen heel goed welke sommen zij makkelijk en moeilijk vinden en wat ze graag zouden willen doen. Belemmerende factoren zijn de ontbrekende, noodzakelijke instructie van de leerkracht, de opdrachten die de leerlingen moeten uitvoeren en de betrokkenheid bij hun eigen ontwikkeling.

Het rekenonderwijs voor de leerlingen met een OPP wordt nu doelgerichter en effectiever afgestemd op de verschillende onderwijsbehoeften van de leerlingen door het creëren van een uitdagende en kwalitatief goede leeromgeving (Pameijer, van Beukering & de Lange, 2010). Deze aanpassing in de leeromgeving is voortgekomen uit de gesprekken die met deze leerlingen zijn gevoerd. Er zijn aanpassingen gemaakt in de rekenmethode, de begeleiding en de samenwerking tussen leerkracht en leerling en leerlingen onderling.

5.5 Deelvraag 4: Wat is het effect van mijn verbeteracties op de betrokkenheid en het rekenniveau van de leerlingen op rekengebied?

Deze deelvraag is te beantwoorden naar aanleiding van de gesprekken die zijn gevoerd met de leerlingen nadat er aanpassingen hebben plaats gevonden. Door de gesprekken is een start gemaakt om aan te sluiten bij de onderwijsbehoeften van de leerlingen met een OPP, wat weer aansluit bij één van de uitgangspunten van de HGW werkwijze binnen de school. Aansluiten bij de onderwijsbehoeften van de leerlingen vergroot de betrokkenheid in hun eigen plan (van Groenestijn, Borghouts, Janssen, 2011). Om de leerlingen in de bovenbouw voor te bereiden op de maatschappij is het belangrijk ze zelf verantwoordelijk te maken voor hun eigen ontwikkeling (Smeets, 1999). De leerlingen met een OPP hebben interventies nodig om zelf weer actief te gaan denken en met hun eigen leerproces aan het werk te gaan. Dit is gedurende het gehele onderzoek naar voren gekomen. De leerlingen zijn eigenaar gemaakt van hun eigen plan, door de gesprekken die gevoerd zijn en de opdrachten die daarop zijn aangepast. In de gesprekken met de leerlingen is naar voren gekomen dat zij meer tevreden zijn met hun rekenplan dan voor het onderzoek. Hierdoor is de betrokkenheid in het rekenonderwijs voor deze leerlingen vergroot. Er is met de leerlingen gewerkt aan de competentie, autonomie en relatie (Stevens, 1997). Iedere keer is naar voren gekomen wat de leerlingen vonden van hun rekenwerk (competentie), van de veranderingen die toegepast zijn (autonomie), de hoeveelheid vertrouwen in hun eigen kunnen en er werden complimenten gegeven door de leerlingen zelf (relatie).

De leerlingen doen niet meer alleen automatiseringsoefeningen, maar ook sommen die horen bij het niveau van de leerlingen, zoals breuken, deelsommen etc. Hierdoor wordt het rekenniveau uitgebreid. Door de herhaalde gesprekken konden er voortdurend aanpassingen worden gemaakt in het plan van de leerlingen. De leerlingen met een OPP doen nu meer verschillende soorten sommen, zij leren en onderhouden nu meer rekenstrategieën.

Er is verschil te zien tussen de rekenhouding van de leerlingen met een OPP aan het begin van dit onderzoek en het punt waarop zij zich nu bevinden. De leerlingen zijn veel geconcentreerder aan het werk. Dit komt doordat ik beter afstem op de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Ze hebben behoefte aan instructie en aan een duidelijke structuur van

verwachtingen van mijn kant. De leerlingen voelen zich meer competent, durven iets nieuws te proberen en durven te vertellen hoe er wordt gedacht en gerekend. De leerling wordt steeds actiever en neemt steeds meer verantwoordelijkheid voor de eigen aanpak (van Groenestijn et al., 2011). Dit heeft een beroep gedaan op mijn eigen pedagogisch-didactische kwaliteiten.

De leerbaarheid van de leerlingen is gegroeid, zij hebben nu het vermogen om nieuwe informatie te begrijpen en te verwerken. De wijze waarop de leerling nieuwe informatie opneemt en verwerkt zegt iets over het leervermogen (Ruijsenaars, 2004). De leerlingen krijgen nu nieuwe informatie van mij of van hun rekenmaatje. Deze nieuwe informatie komt terug in de rekentaak op de weektaak. Zij verwerken dit zoveel mogelijk zelfstandig zoals de methode 'Wereld in getallen' aangeeft. De combinatie van de leerlingen met een OPP en hun rekenmaatje zijn in overleg met de betrokken leerlingen gemaakt, zodat de effectiviteit van het plan zo groot mogelijk is.

De conclusie die voor deze deelvraag getrokken kan worden is dat er verandering heeft plaatsgevonden in de begeleiding, werkwijze en samenwerking tussen leerkracht en leerling. Hierdoor hebben leerlingen meer vertrouwen in hun eigen kunnen gekregen, zij hebben meer eigen ideeën aangedragen waardoor de leerlingen zich gewaardeerd en geaccepteerd voelen.

5.6 Deelvraag 5: Welke vaardigheden beheers ik aan het eind van dit onderzoek?

Om te bepalen welke vaardigheden verbeterd zijn gedurende dit onderzoek heeft er een eindmeting plaats gevonden. De punten waaraan gewerkt is zijn bevraagd. Hieruit is naar voren gekomen dat er nu meer zicht is op de ontwikkeling van de leerlingen met een OPP. Daarnaast is er in de instructie ook meer bewustwording gekomen. Voorafgaand aan de les is het belangrijk om het doel van de les aan te geven, zowel voor de reguliere groep als voor leerlingen met een OPP. Hierdoor weten de leerlingen wat ze zullen leren en is hun betrokkenheid groter, zij weten vooraf wat er van hen verwacht wordt. Vooraf het doel van de les delen met leerlingen met een OPP heeft een positief effect op de betrokkenheid bij de les, het is belangrijk dat leerlingen weten wat er van ze verwacht wordt (Gelderblom, 2010). Tijdens de reguliere les staat het doel in de digibord software, deze probeer ik bij de leerlingen met een OPP ook zoveel mogelijk aan te geven. Een adequate afsluiting van de les met de hele groep, inclusief de leerlingen met een OPP, is belangrijk voor de start van de volgende les. Door tijd te nemen voor een afsluiting denken leerlingen nogmaals na over het geleerde en kan er gericht feedback worden gegeven. Deze feedback is vooral effectief wanneer het leerlingen inzicht geeft in hoe ze rekenen, wanneer het vertelt waarom een gekozen aanpak goed is, of wanneer het vertelt hoe een volgende keer dit probleem aangepakt kan worden. (Gelderblom, 2010). Tijdens het werken met OPP's moet continu in gedachten worden gehouden dat de reguliere groep niet mag lijden onder de intensieve begeleiding van de leerlingen met een OPP, dat is binnen de schoolorganisatie een afspraak. Er mag geconcludeerd worden dat er stappen voorwaarts zijn gemaakt in de begeleiding voor leerlingen met een OPP.

5.7 Beantwoording van de hoofdvraag

Mijn hoofdvraag voor dit onderzoek was:

Hoe kan ik door leerkrachtgedrag de betrokkenheid en het rekenniveau verbeteren voor leerlingen met een ontwikkelingsperspectief.

Om de hoofdvraag te beantwoorden komen de conclusies van de deelvragen bij elkaar.

Door de gesprekken die ik gevoerd heb, ben ik dichtbij de onderwijsbehoeften van de leerlingen gekomen. Deze zijn tot stand gekomen doordat de leerlingen deze zelf hebben geformuleerd.

Het onderwijs in de groep is nu meer gebaseerd op de handelingsgerichte werkwijze van waaruit binnen de schoolorganisatie gewerkt wordt. De onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal. Door de samenwerking tussen de leerlingen en leerkracht is er meer afstemming en wisselwerking tussen deze personen. Hierdoor wordt passend onderwijs beter gerealiseerd (Pameijer, van Beukering en de Lange, 2009). De doelen die samen met de leerlingen zijn opgesteld zijn gericht op positieve aspecten van de leerling, leerkracht en de groep. Dit is nodig om een succesvol plan van aanpak te maken en uit te voeren (Pameijer, van Beukering en de Lange, 2009). Om het plan effectief te laten zijn is de samenwerking tussen de verschillende omgevingsfactoren van groot belang. Doordat de leerlingen eigenaar zijn van hun eigen plan is de werkwijze systematisch, in stappen en transparant, er is een duidelijke structuur aanwezig (Pameijer, van Beukering en de Lange, 2009). Ik laat leerlingen meer met elkaar en van elkaar leren door de rekenmaatjes die zijn ingevoerd. Het effect hiervan is terug te zien in de betrokkenheid van de leerlingen met een OPP tijdens het rekenen met hun maatje. Ik heb beter zicht op de effectiviteit van de rekenlessen en kan dit beter organiseren, dit heb ik bereikt door de samenwerking met de leerlingen.

5.4 Aanbevelingen

Een eerste punt van aandacht vind ik de betrokkenheid van de IB-er en de leerlingen zelf binnen het ontwikkelingsperspectief. Vóór dit onderzoek plaatsvond was de leerkracht eigenaar van het ontwikkelingsperspectief. Gedurende het hele onderzoek is ondervonden wat het effect is van de betrokkenheid van de leerlingen met een OPP. Dat heeft mij en de organisatie doen beseffen dat het onderwijs meer gericht kan zijn op wat de leerlingen ons kunnen vertellen over hun eigen leren. Hierdoor wordt de betrokkenheid voor de eigen ontwikkeling vergroot en is ontdekt dat de concentratie en spanningsboog wordt verhoogd. Ook de betrokkenheid van de IB-er is van belang voor het slagen van een OPP. Gedurende dit onderzoek is naar voren gekomen dat de IB-er het moeilijk vond om mij te beoordelen en te adviseren is het handelen naar leerlingen met een OPP. Een IB-er moet op de hoogte zijn van de inhoud van een OPP. Hierdoor kunnen verschillende aanpakken binnen de organisatie zorgen voor verbetering in de kwaliteit van het onderwijs.

Waar ik in dit onderzoek erg tegenaan liep waren de instructiemomenten aan de leerlingen met een OPP. Ik vond het erg lastig om dit te organiseren, door de rekenmaatjes aan te stellen maak ik gebruik van coöperatieve leervormen en wordt het samenwerken bevorderd. Ik denk dat een vervolgonderzoek op het effect van samenwerkend leren passend zou zijn. In dat onderzoek zou inhoudelijk in kunnen worden gegaan op het effect van deze werkvorm, eventueel kunnen andere mogelijkheden bespreekbaar worden gemaakt, zoals de rekenlessen volgen in de klas van het niveau van de leerling, dus groepsoverstijgend. De leerlingen waarvoor dit onderzoek heeft plaatsgevonden zouden dan de rekenlessen kunnen volgen in groep 5 of groep 6.

Ik zal de bevindingen van mijn onderzoek delen met mijn collega's, hierdoor hoop ik het effect, dat ik heb ervaren binnen dit onderzoek, over te kunnen brengen op mijn collega's. Het gewenste vervolg voor de kwaliteit van het onderwijs zou zijn dat in de overige groepen waarin gewerkt wordt met OPP's op dezelfde manier gewerkt gaat worden. Dus leerlingen

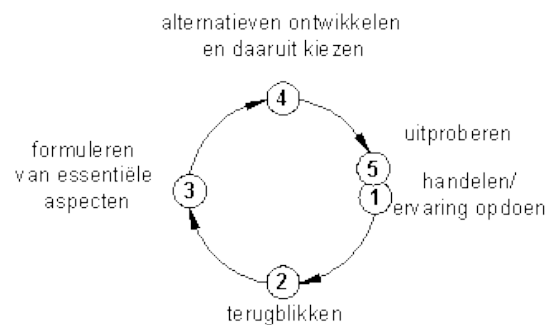
eigenaar laten maken van hun eigen plan door middel van het voeren van gesprekken en zo aan te sluiten op de onderwijsbehoeften. Ik zou hier een coachende rol in aan kunnen nemen. Daarnaast zal er een document kunnen komen met afspraken hoe we om moeten gaan met OPP's.

Hoofdstuk 6: Evaluatie en reflectie

In dit hoofdstuk kijk ik terug op mijn onderzoek. Er zal een evaluatie gegeven worden waarin verschillende vormen van reflectie naar voren komen zoals beschreven is door Klabbers en Boosten (2013)². Deze zal vooral geschreven worden vanuit de ik-vorm, vanwege de reflectie op mijn eigen handelen.

Tijdens het gehele onderzoek is het voor mijzelf van belang geweest aandacht te besteden aan de reflectief-onderzoekende houding. Bij dit onderzoek heb ik gebruik gemaakt van de fasen van Korthagen (1993). Het model gaat uit van een aantal reflectiefasen op basis waarvan ik tot een goede reflectie kon komen, gedurende het hele onderzoek heb ik de vijf fasen doorlopen. Zoals in figuur 1 te zien is zijn de vijf fasen:

1. Ik doe een ervaring op, namelijk het disfunctioneren naar leerlingen met een OPP toe.
2. Ik heb elke keer terug geblikt op de ervaring en daarbij betrek ik aspecten van doen, denken, willen en voelen. De leerlingen vertelden mij wat zij prettig vonden in de begeleiding en in hun ontwikkeling. Hierop is het handelen van mij aangepast.
3. Ik word me tijdens het onderzoek bewust van essentiële aspecten die van invloed zijn op de ervaring. Vanuit de gesprekken die met de leerlingen zijn gevoerd ben ik me bewust geworden van het effect van de samenwerking tussen de leerkracht en leerling, wat de betrokkenheid van de leerling bevordert.
4. Ik ontwikkel alternatieve manieren van handelen of nieuwe oplossingen en kies daaruit de beste optie. Na ieder gesprek zijn aanpassingen in het onderwijs voor deze leerlingen doorgevoerd om het onderwijs zo effectief mogelijk te maken.
5. Ik probeer steeds een nieuwe handeling uit of doe een nieuwe ervaring op. Door steeds naar de leerlingen te luisteren en hen te laten verwoorden wat ze wel en niet goed vinden in de aanpassingen die gedaan zijn kon ik het onderwijs voor deze leerlingen op een optimale manier verbeteren.

Figuur 1: Fasen volgens Korthagen.

Handelen als leraar impliceert altijd het beoordelen van situaties en het nemen van beslissingen vanuit een waardengebonden opstelling. In die zin hebben professionele, ‘technische’ beslissingen als leraar altijd morele implicaties (Kelchtermans, 2001). Gedurende dit onderzoek is voorop blijven staan wat goed zou zijn voor de ontwikkeling van de leerling. Bij iedere aanpassing die is doorgevoerd heb ik op een rijtje gezet wat voordelen en nadelen zouden kunnen zijn. Wanneer aanpassingen waren gemaakt die later toch niet werkten, is er ingegrepen. Volgens Kelchtermans (2001) worden gemaakte waardengebonden keuzes weerspiegeld aan een normatief idee over goed onderwijs en goed leraarschap. Het handelen van leraren wordt daarom ook gekenmerkt door een politieke dimensie. Van bovenaf wordt er van alles bepaald, bijvoorbeeld vanuit de inspectie, directie of IB-ers. Dit onderzoek heeft in mijn schoolorganisatie opgeleverd dat een OPP een

² Beschrijvende, technische, dialogische, kritische en meta-reflectie.

plan is van de leerling, leerkracht, maar ook de IB-er, zodat het onderwijs gezamenlijk in kwaliteit kan groeien. Tenslotte vermeld Kelchtermans (2001) dat leraarschap ook een betrokkenheid in een relatie van zorg tegenover de leerling vereist. Gericht op mijn onderzoek betekent dit dat ik verantwoordelijk ben voor de ontwikkeling van de leerling. Ik heb continu als doel om de leerlingen op een veilige manier te laten zijn wie ze zijn, met ieders kwaliteiten en gebreken. Dat gaat zowel gepaard met emotionaliteit van mijn kant als van de leerlingen.

Dit onderzoek heeft voor mij betekent dat het voor de betrokkenheid en de ontwikkeling van leerlingen van belang is deel te zijn van hun eigen leerplan. Ik heb in dit onderzoek het effect daarvan meerdere malen ontdekt. Door de gesprekken die ik met de leerlingen heb gevoerd en mijn eigen gedrag kritisch te bekijken, heb ik mijn handelen naar de leerlingen met een OPP meerdere malen aangepast naar de onderwijsbehoeften van deze leerlingen. Het voeren van de gesprekken met leerlingen heeft voor mijzelf een positief effect gehad op mijn handelen. Dit verbetert niet alleen mijn eigen handelen maar ook de betrokkenheid van de leerlingen. Zodra zij mee kunnen denken in hun eigen leerproces en deels kunnen bepalen wat er gedaan gaat worden hebben ze meer zin om daadwerkelijk hun ontwikkeling te vergroten. Professionele ontwikkeling vertaalt zich dan in kwalitatieve veranderingen in zowel het handelen als het denken van mijzelf die elkaar onderling beïnvloeden (Kelchtermans, 2001). Voor het handelen betekent dit volgens Kelchtermans (2001) dat er een grotere effectiviteit van de professionele activiteiten ontstaat: ik kan namelijk putten uit een breder handelingsrepertoire en dat adequater inzetten.

Tijdens het onderzoek heb ik verschillende methoden gebruikt om data te verzamelen, zoals vragenlijsten, interviews en kindgesprekken. Daarvoor ben ik steeds weer in gesprek gegaan met de leerlingen met een OPP om erachter te komen wat hen bezig houdt op rekengebied, waar hun interesses liggen. De leerlingen weten als geen ander wat hen helpt om te leren en in de omgang met anderen. Door leerlingen zelf hun onderwijsbehoeften te laten ontdekken, heb ik de kans het onderwijs passender. Het aansluiten bij de onderwijsbehoeften zorgt ervoor dat er preventief gewerkt wordt aan leer- of gedragsproblemen, ik heb dit ontdekt doordat de betreffende leerlingen tijdens rekenen problemen lieten zien, zowel op leer- als gedragsaspecten. Vanaf het moment dat er aanpassingen zijn doorgevoerd zijn de problemen niet of nauwelijks nog zichtbaar. Leerlingen zijn nu meer partner in hun eigen ontwikkeling. Ik heb deze leerlingen onderdeel gemaakt van hun eigen plan. Zoals in de literatuur van Pintrich en Schunk (2002) genoemd is zijn leerlingen meer betrokken als ze eigenaar worden gemaakt van hun eigen ontwikkeling.

Ik ben me er bewust van dat leerlingen mogen zijn wie ze zijn. Iedereen is uniek met zijn of haar kwaliteiten en beperkingen. Het is belangrijk iedereen in zijn waarde te laten. In mijn handelen streef ik ernaar dat leerlingen elkaar respecteren en accepteren zoals ieder is. Ook is in dit onderzoek naar voren gekomen dat de leerlingen met een OPP in mijn groep zich effectief kunnen ontwikkelen in een veilige omgeving. Ik heb de leerlingen een stem gegeven, zodat ze zich, op een voor zichzelf prettige manier, kunnen ontwikkelen. Ook heb ik aanpassingen gemaakt om de leeromgeving voor de leerlingen krachtiger te maken. Vooral de leerlingen met een OPP krijgen nu meer uitdaging om hun rekenniveau te blijven ontwikkelen. Dit heeft voor mijzelf betekent dat ik meer gebruik kan maken van

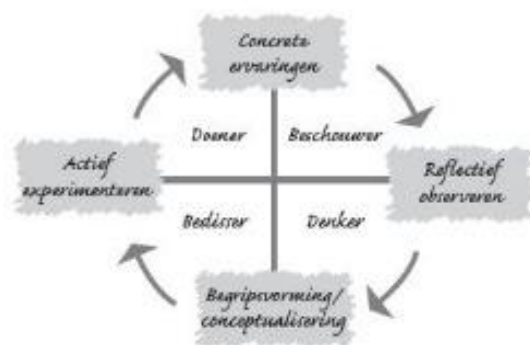
hulpmiddelen en dat mijn instructie vaak effectiever kan, zodat ik mijn tijd beter kan verdelen. De gesprekken met de leerlingen hebben mij hierin veel effect laten zien.

Door de veranderingen is er voor de leerkracht meer zicht op de ontwikkeling. Voor de leerlingen met een OPP is er veel meer structuur gekomen. De leerlingen weten nu waar ze aan toe zijn en wat ze kunnen verwachten in de ondersteuning. Hierdoor creëer ik voorspelbaarheid.

Naast de leerlingen met een OPP heb ik tijdens dit onderzoek ook een beroep gedaan op de IB-er en de rekencoördinator binnen mijn schoolorganisatie. Zij hebben mij een goed beeld gegeven over mijn gedrag, zodat ik deze waar nodig aan kon passen. Door een eerlijke kijk op mijn handelen en het gesprek aan te gaan met betreffende personen kom ik tot een duidelijk inzicht in mijn handelen. Hierdoor kunnen vaardigheden worden uitgebreid of nieuwe vaardigheden worden toegepast. Daardoor is een veranderingsproces op gang gekomen.

Tijdens het onderzoek heb ik ieder moment een kritische kijk gehad op mijn eigen handelen door steeds mijn situatie te verbeteren, de praktijk waarin het onderzoek plaatsvindt en daarnaast wat de theorie erover zegt. Ik heb meerdere aanpassingen gemaakt om de ontwikkeling van de leerlingen met een OPP te bevorderen. Mijn handelen aan het begin en het eind van dit onderzoek is wezenlijk veranderd. Door steeds aanpassingen door te voeren handel ik nu effectiever binnen het rekenonderwijs. Dit merk ik doordat ik nu de tijd heb voor de verschillende instructiegroepen en de betrokkenheid die ik zie bij de leerlingen met een OPP. Zij zijn vooruit gegaan in hun niveau, concentratie en betrokkenheid rondom het gebied rekenen.

Om inzicht te krijgen in mijn eigen leren heb ik tijdens de opleiding de leerstijlentest van Kolb (1939) gemaakt (www.thesis.nl/thesis15/index.php?option=com_db8kolb&Itemid=6). Hier is uitgekomen dat ik een praktische leerstijl had. Dat wil zeggen dat ik het liefst leer door te doen. Door dingen uit te proberen, kom ik erachter hoe iets in elkaar zit en in zijn werk gaat. Ik ga vooral op mijn gevoel af, zonder eerst na te denken of te kijken hoe iets moet. Dit onderzoek heeft mij geleerd eerst in gesprek te gaan met de leerlingen, zodat het probleem voor mij concreet en helder is. Ik heb gemerkt dat ik snel veranderingen aan kan pakken die passen bij de ontwikkelingsmogelijkheden voor leerlingen. Ik doe nu niet meer wat ik denk dat goed is, maar pas mijn handelen aan op de situatie.

Figuur 2: Leercyclus volgens Kolb

Ik doorloop beter de cyclus volgens Kolb (1939). Ik doe namelijk de ervaring op van het onderwijs aan leerlingen met een OPP, ik observeer en voer gesprekken, denk een plan uit samen met de leerlingen en bepaal of dit plan overeenkomt met de eerdere ontdekkingen, vervolgens wordt het plan uitgevoerd en reflecteer ik weer en voer nogmaals gesprekken, aanpassingen worden ingevoerd en toegepast (figuur 2).

De kennis en vaardigheden vanuit modules, die ik heb gevolgd gedurende deze opleiding, heb ik zoveel mogelijk proberen mee te nemen in de verschillende fasen in dit onderzoek.

Deze kennis en vaardigheden hebben mij geholpen om tot goede gesprekken met leerlingen en collega's te komen en tot dit resultaat te komen.

De betekenis van dit onderzoek voor mijn professionele ontwikkeling is dat ik nu met overtuiging kan zeggen dat ik mijn onderwijs voor de leerlingen verbeterd heb. Deze leerlingen kunnen zich veel optimaler ontwikkelen dan voorheen. Ik heb meer zicht op de effecten van de samenwerking met leerlingen. Voor de leerlingen heeft dit onderzoek bijgedragen aan de betrokkenheid en het vergroten van het rekenniveau. Hun ontwikkeling wordt nu beter gevolgd door geplande toetsen en structuur in instructiemomenten en rekenwerk dat gedurende een week gemaakt moet worden. Voor de overige groepen binnen de schoolorganisatie zouden de resultaten van dit onderzoek gedurende de komende periode ingevoerd moeten worden. Na verloop van tijd kan er bekeken worden of het effect net zo groot is als voor de leerlingen in dit onderzoek.

Bij het uitwerken van dit onderzoeksverslag heb ik continu een nauwe samenwerking gehad met mijn onderzoeksbegeleidster en critical friends. Deze personen hebben mij steeds weer aan het denken gezet over de vervolg stappen die ik kon nemen in dit onderzoek. Ik heb aanpassingen gemaakt in de verschillende data, zodat ik tot de juiste informatie zou komen. Daarnaast zijn ook in dit verslag aanpassingen gemaakt, zodat het een gemakkelijk leesbaar geheel zou worden. Voor mij heeft dit betekent dat ik zelf kritischer ben gaan kijken naar wat ik daadwerkelijk wilde onderzoeken. Ik heb hiervan geleerd om continu een duidelijk doel voor ogen te houden en niet af te dwalen naar randzaken.

Uit ervaringen van vorige toetsen heb ik als aandachtspunt meegenomen dat ik extra aandacht moet besteden aan de rode draad in het geheel en de APA-normen. Daar heb ik in deze toets vooral feedback om gevraagd aan critical friends van binnen de opleiding, maar ook van buiten het werkveld.

Nawoord

Het zit er op, het onderzoek is klaar. Het moment waar ik lang naar uit heb gekeken. Een periode van hard werken zit erop. Een periode die ik met hulp van anderen heb kunnen afronden en daarom wil ik deze personen niet onbenoemd laten.

In de eerste plaats dank ik mijn onderzoekbegeleidster Wilma Klabbers voor de begeleiding van dit onderzoek. Ze heeft mij steeds weer op nieuw laten nadenken over de stappen die genomen moesten worden voor dit onderzoek en de manier van schrijven.

Daarnaast wil ik mijn familie bedanken. Als eerste mijn man, hij wist me altijd te motiveren om door te gaan. Hij heeft me geholpen met de lay-out en het doorlezen van de stukken. Verder mijn moeder, die regelmatig langs kwam voor hulp met de huishouding, zodat ik alle vrije uren kon besteden aan de studie. En mijn broer en zussen die interesse toonden in de voortgang van mijn studie.

Natuurlijk wil ik ook mijn collega's bedanken, voor hun luisterende oor, hun medeleven, hun medewerking en praktische hulp. In het bijzonder wil ik Nardy en Kristel bedanken voor hun kritische blik op mijn handelen.

Als laatst bedank ik mijn studiegenoten. We waren een gezellige groep, hebben heel wat afgemopperd, maar uiteindelijk wisten we elkaar te motiveren om deze opleiding tot een goed einde te brengen. Een speciaal dank je wel aan Wendy ten Dam, zij bleef vanuit een kritisch oogpunt kijken naar mijn stukken en gaf me stof om over na te denken.

Twee jaar studeren zit erop, tijd om alle opgedane kennis in de praktijk te brengen!

Literatuurlijst

Andriessen, D., Onstenk, J., Delzooz, P., Smeijsters, H. & Peij, S. (2010). *Gedragscode praktijkgericht onderzoek voor het hbo*. Den Haag, HBO-raad.

CPS (2012), Brandt-Bosman, R. en Kaskens, J. *De referentieniveaus rekenen in het voortgezet onderwijs*. Verkregen op 9 november 2012. http://www.cps.nl/nl/Documenten/Documenten-Publicaties/Grijp_de_rekenkansen/Kijkwijzer_lesbezoek_rekenen.pdf

Donk, C, van der, Lanen, B., van (2009). *Praktijkonderzoek in de school*. Coutinho uitgevers

Gelderblom, G. (2010). *Effectieve instructie is hart van rekenonderwijs*. Didaktiek nr. 7, sept. 2010.

Golly, A., Sprague, J., (2012). *Positive Behavior Support. Goed gedrag kun je leren!* Huizen: Pica uitgeverij.

Groenestijn, M., Borghouts, C., Janssen, C. (2011). *Protocol ernstige reken-wiskunde problemen en dyscalculie*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.

Jong, R. de, J. van Vugt en A. van der Schot (1996). *Werken met het diagnostisch gesprek uit de Kwantiwijzer voor Leerkrachten. Een vorm van adaptief rekenonderwijs. Cursistendeel*. Tilburg: Zwijsen, pagina 9 - 17.

Kallenberg, T., Koster, B., Onstenk, J., Scheepsmas, W., (2010). *Ontwikkeling door onderzoek, een handreiking voor leraren*. Baarn/Utrecht/Zutphen: Thiememeulenhoff

Kelchtermans, G., Ballet, K., Cajot, G., Cernel, K., März, V., Maes, J., Peeters, E., Piot L. en Robben D., (2010) *Worstelen met leerplekieren*. Tijdschrift voor lerarenopleiders.

Klabbers, W. & Boosten, A. (2013) *Een reflectieve-onderzoekende houding. Een model voor reflectie als mogelijk hulpmiddel?* Nieuw Meesterschap, 3 (2) 29-33. Apeldoorn/Antwerpen: Garant

Kloosterboer, P., (2005). *Voor de verandering*. Amersfoort: Drukkerij Wilco.

Kwaliteitskaarten "School aan zet", verkregen op maandag 22 okt. 2012 http://www.schoolaanzet.nl/uploads/tx_sazcontent/Kwaliteitskaart_Kennis_en_vaardigheden_leerkracht_groep_3-8.pdf

Lange, R, de., Schuman, H., Montessori, M., (2011). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Garant uitgevers

OCGH Advies. Verkregen op 19 oktober 2012. <http://www.ocghadvies.nl/oudesite/art/Ontwikkelingsperspectieven.pdf>

Otter M., den, Haasen, M. (Red.), (2004). *Wat je ziet ben je zelf. School Video Interactie. Begeleiding met leerlingen*. Garant uitgevers

Pameijer, N., Beukering, T. van & Lange, S. de (2009). *Handelingsgericht werken, een handreiking voor het schoolteam*. Leuven: Acco.

Ponte, P., (2012). *Onderwijs en onderzoek van eigen makelij*. Boom Lemma uitgevers

Smeets, J. (1999). *Zelfstandig werken en zelfverantwoordelijk leren : een kade*. Elst: Marant | Adviseurs in leren & ontwikkeling. Verkregen op 6 mei 2013
<http://www.marant.nl/frappant.php?q=142>

WOT, artikel 11, lid 2, 2012. Verkregen op 12 oktober 2012
http://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/content/assets/Actueel_publicaties/2012/brochure-toezichtkader-po-vo-2012.pdf

Bijlagen

Bijlage 1: Fasen volgens Marzano

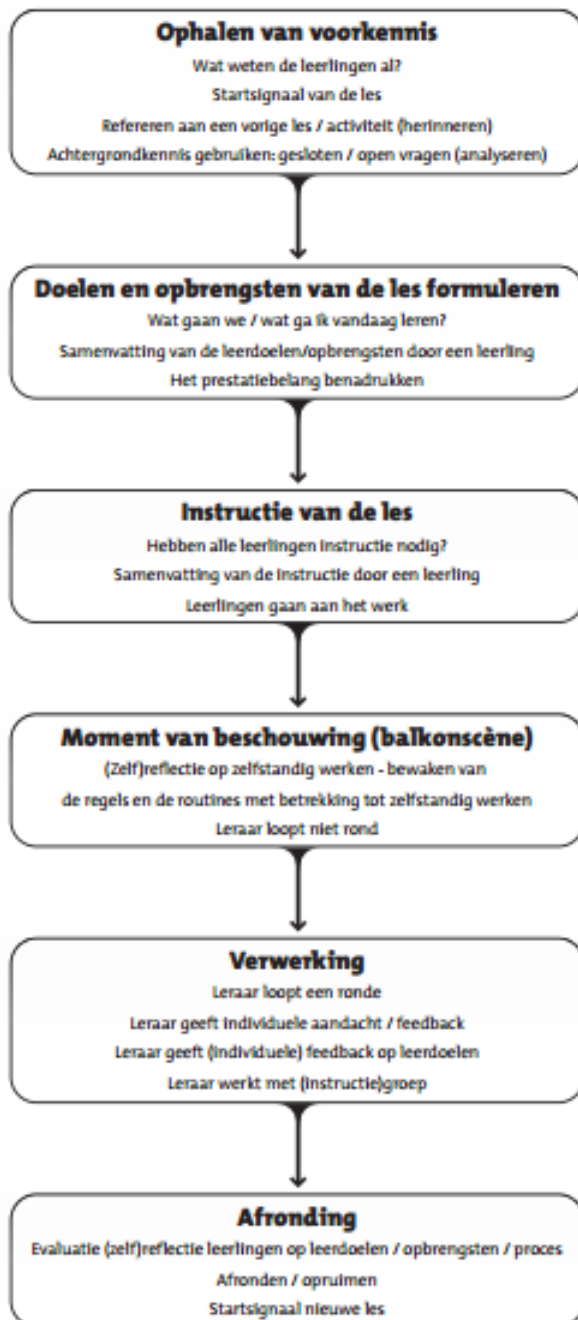
Zes fases van een instructieles

Observatieformulier (naam): _____

Groep: _____

Datum: _____

Opmerkingen:

Bijlage 2: Kwaliteitsaspecten Onderwijsinspectie

a. Opbrengsten

Kwaliteitsaspect 1

De opbrengsten liggen op het niveau dat op grond van de kenmerken van de leerlingenpopulatie verwacht mag worden.

1.1 De resultaten van de leerlingen aan het eind van de basisschool liggen ten minste op het niveau dat op grond van de kenmerken van de leerlingenpopulatie mag worden verwacht.

De school verantwoordt zich over de opbrengsten van haar onderwijs aan het eind van de basisschool en doet dat ten minste over de bereikte leerresultaten. Dit kan in ieder geval met de resultaten die behaald zijn op landelijk genormeerde, methodeonafhankelijke toetsen. Als uitgangspunt voor de waardering geldt, dat de inspectie, indien mogelijk, rekening houdt met verschillen in de samenstelling (leerlinggewichten) van de leerlingenpopulatie van de scholen.

1.1.1 De taalresultaten van de leerlingen aan het eind van de basisschool liggen ten minste op het niveau dat op grond van kenmerken van de leerlingenpopulatie mag worden verwacht.

De school verantwoordt zich over de opbrengsten van haar taalonderwijs aan het eind van de basisschool. Dit kan in ieder geval met de resultaten die behaald zijn op landelijk genormeerde, methodeonafhankelijke toetsen. Als uitgangspunt voor de waardering geldt, dat de inspectie, indien mogelijk, rekening houdt met verschillen in de samenstelling (leerlinggewichten) van de leerlingenpopulatie van de scholen.

1.1.2 De rekenresultaten van de leerlingen aan het eind van de basisschool liggen ten minste op het niveau dat op grond van kenmerken van de leerlingenpopulatie mag worden verwacht.

De school verantwoordt zich over de opbrengsten van haar rekenonderwijs aan het eind van de basisschool. Dit kan in ieder geval met de resultaten die behaald zijn op landelijk genormeerde, methodeonafhankelijke toetsen. Als uitgangspunt voor de waardering geldt, dat de inspectie, indien mogelijk, rekening houdt met verschillen in de samenstelling (leerlinggewichten) van de leerlingenpopulatie van de scholen.

1.2 De resultaten van de leerlingen voor Nederlandse taal en voor rekenen en wiskunde tijdens de schoolperiode liggen ten minste op het niveau dat op grond van de kenmerken van de leerlingenpopulatie mag worden verwacht.

De school verantwoordt zich over de opbrengsten van haar onderwijs tijdens de schoolperiode en doet dat ten minste over de bereikte leerresultaten. Dit kan in ieder geval met de resultaten die behaald zijn op landelijk genormeerde, methodeonafhankelijke toetsen voor Nederlandse taal en voor rekenen en wiskunde. Als uitgangspunt voor de waardering geldt, dat de inspectie, indien mogelijk en relevant, rekening houdt met verschillen in de samenstelling (leerlinggewichten) van de leerlingenpopulatie van de scholen.

1.3 De leerlingen doorlopen in beginsel de school binnen de verwachte periode van 8 jaar.

De Wet op het primair onderwijs (WPO) gaat ervan uit dat 'leerlingen in beginsel binnen een tijdvak van 8 aaneensluitende schooljaren de school kunnen doorlopen' (art. 8, lid 7a). Het percentage zittenblijvers in de leerjaren 3 tot en met 8 blijft daarom beperkt. De school met een bovengemiddeld percentage zittenblijvers kan zich hierover onderbouwd vanuit specifiek beleid verantwoorden. Aanvullend ('extra') hierop kijkt de inspectie naar het percentage leerlingen dat in de leerjaren 1 en 2 een verlengde kleuterperiode krijgt en naar het beleid dat de school voert ten aanzien van de overgang van leerjaar 1 naar leerjaar 2 en van leerjaar 2 naar leerjaar 3. Van scholen mag worden verwacht dat zij argumenten hebben wanneer zij leerlingen een verlengde kleuterperiode geven.

1.4 Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften ontwikkelen zich naar hun mogelijkheden.

Het beleid omtrent Weer Samen Naar School (WSNS) en de leerlinggebonden financiering (lgf) veronderstelt dat reguliere basisscholen voorzieningen treffen om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften passend onderwijs te kunnen bieden. Het gaat bij de beoordeling van deze indicator om die leerlingen die aan het eind van de basisschool maximaal het eindniveau van groep 7 halen. Met deze indicator beoordeelt de inspectie of deze leerlingen naar verwachting presteren op de gebieden Nederlandse taal en rekenen en wiskunde. De school stelt op basis van dossieranalyse en aanvullend onderzoek de mogelijkheden en beperkingen van deze leerlingen vast. Aansluitend stelt de school een ontwikkelingsperspectief voor deze leerlingen op. Hierin geeft zij voor een bepaalde periode de verwachte ontwikkeling aan. Dit ontwikkelingsperspectief is gebaseerd op de verwachte uitstroom en is sturend voor het aanbod aan de leerling. Ten minste éénmaal per jaar stelt de school voor deze leerlingen vast of de ontwikkeling gunstiger, conform of ongunstiger is dan het eerdere ontwikkelingsperspectief. Op basis hiervan handhaaft de school het perspectief of stelt zij dit op basis hiervan bij. Dit leidt tot een aantoonbare afweging en beredeneerde keuzes voor het inrichten van het geplande aanbod voor deze leerlingen en hun doorstroom binnen de school. Ouders, en zo mogelijk de leerlingen, worden hierover tijdig geïnformeerd en hierbij betrokken. De laatste stap in de beoordeling van deze indicator betreft de vraag of deze leerlingen het opgestelde ontwikkelingsperspectief ook inderdaad bereiken.

1.5 De sociale competenties van de leerlingen liggen op het niveau dat mag worden verwacht.

De school verantwoordt zich over de opbrengsten van haar onderwijs aan het eind van de basisschool en doet dat ook op het gebied van sociale competenties. Dit kan in ieder geval met de resultaten die gemeten zijn met landelijk genormeerde instrumenten waarvoor de inspectie normen op schoolniveau heeft bepaald.

Onder sociale competenties wordt verstaan: sociaal-emotionele ontwikkeling (zelfbeeld, zelfstandigheid, regulering van emoties, etc.), sociale vaardigheden (samenwerken, zelfredzaamheid, omgaan met conflicten, etc.) en houdingen/vaardigheden om in uiteenlopende situaties succesvol te functioneren (zelfsturing, omgaan met verschillen, democratisch handelen, sociale en maatschappelijke verantwoordelijkheid, moreel kunnen oordelen, etc.). Een nadere toelichting op de wijze waarop de inspectie de indicatoren van

kwaliteitsaspect 1 beoordeelt, is te vinden in de notitie 'Analyse en waardeningen van opbrengsten primair onderwijs' (www.onderwijsinspectie.nl).

b. Onderwijsleerproces

Kwaliteitsaspect 2

De aangeboden leerinhouden bereiden de leerlingen voor op vervolgonderwijs en samenleving.

2.1 Bij de aangeboden leerinhouden voor Nederlandse taal en voor rekenen en wiskunde betreft de school alle kerndoelen als te bereiken doelstellingen.

In de Wet op het primair onderwijs (WPO) is vastgelegd dat het leerstofaanbod aan de kerndoelen dient te voldoen (WPO, art. 9, lid 5 en 6). Bij deze indicator gaat de inspectie na of het aanbod voor Nederlandse taal en voor rekenen en wiskunde aan alle kerndoelen voldoet. De inspectie toetst daartoe, waar mogelijk aan de hand van externe analyses, of de leerinhouden uit de gebruikte methoden dekkend zijn voor alle kerndoelen. Als een methode niet voldoet aan alle kerndoelen, dan moet een school kunnen aantonen dat zij de hiaten in dat aanbod heeft opgevuld met aanvullende materialen. Als het aanbod voor Nederlandse taal en voor rekenen en wiskunde niet is ontleend aan kerndoelendekkende methoden, dan moeten de leerinhouden zo omschreven zijn dat de inspectie kan nagaan of deze aan alle kerndoelen voldoen. Dit betekent dat de school bijvoorbeeld een vergelijkend overzicht kan aanleveren van de eigen doelen en de kerndoelen en een uitwerking van de bij de eigen doelen behorende leerinhouden. Voorwaarde voor een voldoende waardering is dat de geplande leerinhouden ook feitelijk worden aangeboden.

2.2 De leerinhouden voor Nederlandse taal en voor rekenen en wiskunde worden aan voldoende leerlingen aangeboden tot en met het niveau van leerjaar 8.

De kerndoelen voor Nederlandse taal en voor rekenen en wiskunde bevatten geen niveauaanduiding. Voor een goede aansluiting op het vervolgonderwijs is het echter van belang dat de leerinhouden ook feitelijk aan voldoende leerlingen worden aangeboden tot en met het niveau van leerjaar 8. Deze indicator wordt positief beoordeeld als de leerinhouden van leerjaar 8 aan alle leerlingen worden aangeboden. Als er leerlingen zijn voor wie dat niet geldt, dan kan de school zich hierover verantwoorden.

2.3 De leerinhouden in de verschillende leerjaren sluiten op elkaar aan.

De leerinhouden in de opeenvolgende leerjaren moeten goed op elkaar aansluiten. Er moet sprake zijn van een doorgaande lijn door de hele basisschool. Dat betekent dat de groepen 1 en 2 werken met een beredeneerd en vastgelegd aanbod dat aansluit op de leerinhouden van groep 3. Voorts moet in de leerjaren 3 tot en met 8 structureel en op elkaar aansluitend gebruik worden gemaakt van de methoden die de school hanteert. Als de school niet over methoden beschikt dan dienen de leerinhouden in leerlijnen met tussendoelen beschreven te zijn en eveneens structureel gebruikt te worden. Scholen die samenwerken met een peuterspeelzaal of kinderdagverblijf met een VVE-aanbod sluiten met hun aanbod aantoonbaar bij het voorschoolse programma aan.

2.4 De school met een substantieel aantal leerlingen met een leerlinggewicht biedt bij

Nederlandse taal leerinhouden aan die passen bij de onderwijsbehoeften van leerlingen met een taalachterstand.

De school met een leerlingenpopulatie waarvan een substantieel deel (20% of meer) met een taalachterstand binnenkomt, werkt met een beredeneerd en vastgelegd aanbod voor Nederlandse taal dat past bij de onderwijsbehoeften van deze leerlingen. Het betreft vaak scholen met relatief veel gewichtenleerlingen, maar er zijn ook scholen met weinig gewichtenleerlingen waar taalachterstanden meer dan gemiddeld voorkomen. Deze scholen bieden een taalrijke leeromgeving. Ze ruimen in hun taalprogramma een grote plaats in voor woordenschatontwikkeling en spreek- en luistervaardigheid. Tevens maken de leraren gebruik van lessen in andere vakken om de taalontwikkeling te stimuleren.

2.5 De school heeft een specifiek aanbod om sociale competenties te ontwikkelen.

Onder sociale competenties wordt verstaan: sociaal-emotionele ontwikkeling (zelfbeeld, zelfstandigheid, regulering van emoties, etc.), sociale vaardigheden (samenwerken, zelfredzaamheid, omgaan met conflicten, etc.) en houdingen/vaardigheden om in uiteenlopende situaties succesvol te functioneren (zelfsturing, omgaan met verschillen, democratisch handelen, sociale en maatschappelijke verantwoordelijkheid, moreel kunnen oordelen, etc.). De school kan aantonen dat ze op systematische wijze in de groepen 1 tot en met 8, rekening houdend met de leeftijd van de betreffende leerlingen, aan bovenstaande aspecten aandacht besteedt. Dit kan met methoden of programma's, ingebed in thema's of met losse lessen. In de lesdoelen moeten bovenstaande aspecten als zodanig herkenbaar zijn.

2.6 De school heeft een aanbod gericht op bevordering van actief burgerschap en sociale integratie, met inbegrip van het overdragen van kennis over en kennismaking met de diversiteit in de samenleving.

Het aanbod van de school geldt als invulling van de wettelijke opdracht (WPO, art. 8 lid 3) om bij te dragen aan het aanbrengen van de competenties van leerlingen die actief burgerschap en sociale integratie bevorderen; is er mede op gericht dat leerlingen kennis hebben van en kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdgenoten; en gaat er mede van uit dat leerlingen opgroeien in een pluriforme samenleving. Tevens geeft het aanbod invulling aan de in dit verband relevante kerndoelen. Bij de beoordeling van deze indicator zijn vier aandachtspunten van belang:

- De school schenkt aandacht aan bevordering van sociale competenties.
- De school schenkt aandacht aan de samenleving en de diversiteit daarin, en bevordert deelname aan en betrokkenheid bij de samenleving.
- De school bevordert basiswaarden en de kennis, houdingen en vaardigheden voor participatie in de democratische rechtsstaat.
- De school brengt actief burgerschap en sociale integratie ook zelf in de praktijk.

Kwaliteitsaspect 3

De leraren geven de leerlingen voldoende tijd om zich het leerstofaanbod eigen te maken.

3.1 De leraren maken efficiënt gebruik van de geplande onderwijstijd.

Het efficiënte gebruik van de onderwijstijd blijkt uit drie elementen:

- Er wordt op toegezien dat personeel, leerlingen en ouders de schoolregels op dit gebied naleven.
- Daarnaast heeft de school de onderwijstijd evenwichtig verdeeld over de verschillende leer- en vormingsgebieden, zodat zowel de wettelijk verplichte kerndoelen als de eigen keuzes van de school voldoende aandacht krijgen.
- De onderwijsactiviteiten geven blijk van goed klassenmanagement, waarbij de geplande onderwijstijd besteed wordt aan het doel van de activiteit, er weinig tijd verloren gaat aan organisatorische aspecten, er nauwelijks tijd verloren gaat door ordeverstoringen en leerlingen niet onnodig lang hoeven te wachten op instructie en/of het kunnen uitvoeren van opdrachten.

Kwaliteitsaspect 4

Het schoolklimaat wordt gekenmerkt door veiligheid en respectvolle omgangsvormen.

4.1 De ouders zijn betrokken bij de school door de activiteiten die de school daartoe onderneemt.

De school kan laten zien welke activiteiten zij onderneemt om ouders/verzorgers bij de school te betrekken en wat daarvan het resultaat is. Negatieve betrokkenheid (conflicten, partijvorming) komt nauwelijks voor en indien dit wel geschiedt, spant de school zich in om escalatie te voorkomen. Bij deze indicator komt aan de orde hoe de activiteiten met betrekking tot ouderbetrokkenheid passen bij de visie van de school en de kenmerken van de ouderpopulatie.

4.2 De leerlingen voelen zich aantoonbaar veilig op school.

Leerlingen ervaren een gevoel van sociale en fysieke veiligheid in de school en op het schoolterrein. Er komen weinig bedreigingen, geweldsincidenten en intimidaties voor en er gebeuren weinig ongelukken. Dit kan onder meer blijken uit de registratie van incidenten op dit gebied die de school hanteert en uit onderzoek naar de veiligheidsbeleving van de leerlingen.

4.3 Het personeel voelt zich aantoonbaar veilig op school.

Personeelsleden ervaren een gevoel van sociale en fysieke veiligheid in de school en op het schoolterrein. Er komen weinig bedreigingen, geweldsincidenten en intimidaties voor en er gebeuren weinig ongelukken. Dit kan onder meer blijken uit de registratie van incidenten op dit gebied die de school hanteert en uit onderzoek naar de veiligheidsbeleving van het personeel.

4.4 De school heeft inzicht in de veiligheidsbeleving van leerlingen en personeel en in de incidenten die zich op het gebied van sociale veiligheid op de school voordoen.

Van inzicht in de beleving van de sociale veiligheid is sprake als de school minimaal eens per twee jaar de veiligheidsbeleving van leerlingen en personeelsleden systematisch in kaart brengt. Van inzicht in incidenten is sprake als de school alle schoolgebonden incidenten die de sociale veiligheid van leerlingen en personeel aantasten systematisch registreert. De school analyseert haar gegevens, met het oog op evaluatie en verbetering van het veiligheidsbeleid.

4.5 De school heeft een veiligheidsbeleid gericht op het voorkomen van incidenten in en om de school.

De school heeft gedragsregels vastgelegd voor leerlingen én personeelsleden, waarin aandacht wordt besteed aan het respecteren van eenieder. De regels zijn vastgelegd in een pestprotocol en/of een gedragscode en betreffen de omgang tussen leerlingen onderling, tussen leerlingen en personeelsleden en eventueel tussen personeelsleden en ouders. De gedragsregels betreffen zowel zichtbaar gedrag (in de klas, op het plein) als meer verborgen vormen van gedrag (sms, emailverkeer, chatten e.d.). Gedragsregels kunnen ook betrekking hebben op het tonen van expliciete symbolen met een discriminerend karakter (bijvoorbeeld bepaalde vormen van kleding). De school zorgt er ieder schooljaar actief voor dat de gedragsregels bij alle betrokkenen bekend zijn. Leerlingen, personeel en ouders zijn actief betrokken bij het opstellen of actueel houden van het veiligheidsbeleid, zoals bij het opstellen van gedragsregels.

4.6 De school heeft een veiligheidsbeleid gericht op de afhandeling van incidenten in en om de school.

De school heeft vastgelegd (bijvoorbeeld in een pestprotocol, gedragscode of draaiboek) hoe gereageerd wordt op incidenten en deze procedures zijn bij alle betrokkenen bekend. Duidelijk is hoe schending van afspraken bestraft wordt, welke sancties getroffen moeten worden (zoals schorsing of verwijdering) en wie daarbij een rol spelen. Het is met name van belang dat de rol van de schoolleiding en het overig personeel helder is aangegeven. De school voert bij voorkeur een lik-opstuk-beleid, waarbij incidenten onmiddellijk bestraft worden. Personeelsleden, ook het ondersteunend personeel, worden indien nodig geschoold in het optreden na incidenten. Voor slachtoffers van incidenten beschikt de school over structurele voorzieningen voor nazorg op de korte en de langere termijn (bijvoorbeeld gesprekken met vertrouwenspersoon, leerlingen en personeelsleden, doorverwijzen naar psychologische hulp buiten de school). De school heeft afspraken met de politie over het melden van incidenten en over informatie-uitwisseling over leerlingen die met politie/justitie in aanraking komen. De school heeft eveneens afspraken met andere scholen (bijvoorbeeld in het samenwerkingsverband WSNS) over de aanpak van leerlingen die incidenten veroorzaken.

4.7 Het personeel van de school zorgt ervoor dat leerlingen op een respectvolle manier met elkaar en anderen omgaan.

De leraren (en het overige personeel) zorgen ervoor dat de leerlingen elkaar accepteren zoals ze zijn (achtergrond, uiterlijk, capaciteiten) en met elkaar omgaan volgens algemeen aanvaarde normen. Zij houden daarbij rekening met (culturele) verschillen en eigenaardigheden en laten blijken niet te tolereren dat leerlingen worden uitgelachen, geïntimideerd of gediscrimineerd. Voorts stimuleren leraren dat leerlingen samenwerken, naar elkaar luisteren, zorg hebben voor elkaar en solidariteit laten zien. Zij stimuleren leerlingen aandacht te besteden aan belangrijke gebeurtenissen in elkaars leven. Leraren begeleiden leerlingen bij het zelf oplossen van ruzies of misverstanden. Zij treden onmiddellijk en adequaat op bij pestgedrag (waaronder cyberpesten) en bij verbaal en non-verbaal geweld of bedreigingen. Leraren zorgen er eveneens voor dat de voorwaarden voor een respectvolle omgang tussen leerlingen onderling aanwezig zijn: zij zorgen voor een ontspannen sfeer, stimuleren het zelfvertrouwen van leerlingen en tonen ook zelf in gedrag en taalgebruik respect voor de

leerlingen.

Kwaliteitsaspect 5

De leraren leggen duidelijk uit, organiseren de onderwijsactiviteiten efficiënt en houden de leerlingen taakbetrokken.

5.1 De leraren geven duidelijke uitleg van de leerstof.

De leraren leggen op aansprekende, doelmatige en interactieve wijze uit, opdat het voor alle leerlingen mogelijk is de leerstof en de opdrachten te begrijpen. Er zijn situaties denkbaar dat de uitleg niet of slechts gedeeltelijk door de leraar wordt gegeven, maar bijvoorbeeld door de computer. In beginsel gelden daarbij dezelfde eisen die aan de leraar worden gesteld.

5.2 De leraren realiseren een taakgerichte werksfeer.

Om een taakgerichte werksfeer te realiseren zorgen de leraren voor een goede structuur in de onderwijsactiviteiten, zorgen zij voor een rustig en ordelijk verloop van het onderwijsleerproces, zorgen zij voor doelmatig klassenmanagement en maken zij de leerlingen duidelijk welke leerhouding (luisterend, actief) in verschillende onderwijsleersituaties van hen wordt verwacht.

5.3 De leerlingen zijn actief betrokken bij de onderwijsactiviteiten.

De betrokkenheid van de leerlingen kan onder meer blijken uit het feit dat leerlingen actief luisteren en opletten tijdens de uitleg; er is een goede individuele betrokkenheid. Ook is het een positieve indicatie als leerlingen zich geïnteresseerd tonen en geconcentreerd bezig zijn met hun werk. Op al deze punten tonen leerlingen zich 'actieve leiders'.

Kwaliteitsaspect 6

De leraren stemmen aanbod, instructie, verwerking en onderwijstijd af op verschillen in ontwikkeling tussen de leerlingen.

6.1 De leraren stemmen de aangeboden leerinhouden af op verschillen in ontwikkeling tussen de leerlingen.

De school maakt structureel gebruik van de mogelijkheden die leermiddelen bieden om te differentiëren in het aanbod (bijvoorbeeld herhalingsstof, verrijkingsstof, voorschotbenadering, fundamentele doelen en streefdoelen, compacting). De afstemming is gericht op zowel zwakkere als meer begaafde leerlingen. Indien nodig gebruikt de school hiertoe toereikende, additionele leermaterialen. Over de afstemming van het aanbod zijn schoolafspraken gemaakt. Er zijn criteria vastgelegd waarmee is aangegeven wanneer leerlingen aangepaste leerinhouden krijgen aangeboden.

6.2 De leraren stemmen de instructie af op verschillen in ontwikkeling tussen de leerlingen.

Waar nodig differentiëren leraren op planmatige wijze in de uitleg van de leerstof. Zij richten zich expliciet tot zwakkere leerlingen, geven hun vaker beurten en extra voorbeelden, bieden aparte voor-, verlengde, of neveninstructie aan. Goede leerlingen worden tijdens de instructie eveneens aangesproken, bijvoorbeeld door het stellen van moeilijker vragen. De leraren zetten leerlingen voor wie de instructie niet is bedoeld, eerder aan het werk.

6.3 De leraren stemmen de verwerkingsopdrachten af op verschillen in ontwikkeling tussen de leerlingen.

Behalve bij de instructie is er ook bij de verwerking van de leerstof, waar nodig, sprake van planmatige differentiatie: de leerlingen krijgen aan hun niveau en tempo aangepaste verwerkingsopdrachten (bijvoorbeeld uitloopopdrachten, verdiepingsopdrachten). Ook is differentiatie naar belangstelling een mogelijkheid (keuzeopdrachten).

6.4 De leraren stemmen de onderwijstijd af op verschillen in ontwikkeling tussen de leerlingen. Indien de resultaten van toetsen een (grote) uitval van leerlingen laten zien bij Nederlandse taal en/of rekenen en wiskunde, breidt de school de onderwijstijd voor die vakken aantoonbaar uit. Dit kan op zowel school-, (sub)groeps- als individueel niveau. Differentiatie in onderwijstijd kan plaatsvinden in reguliere lessen en/of op momenten van zelfstandig werken. Uitbreiding van onderwijstijd kan ook deel uitmaken van handelingsplanning. Voorts kan de onderwijstijd voor bepaalde leerlingen worden vergroot door het geven van huiswerk. Het is eveneens mogelijk dat leerlingen juist minder tijd besteden aan een bepaald leergebied ten gunste van een ander leergebied.

c. Zorg en begeleiding

Kwaliteitsaspect 7a

De leraren volgen systematisch de vorderingen van de leerlingen.

7.1 De school gebruikt een samenhangend systeem van genormeerde instrumenten en procedures voor het volgen van de prestaties en de ontwikkeling van de leerlingen.

De prestaties en de ontwikkeling van de leerlingen worden gewaardeerd met een leerlingvolgsysteem, dat past bij de kenmerken van de leerlingenpopulatie. Het gaat om een systeem van landelijk genormeerde, valide en betrouwbare toetsen, ten minste op het gebied van Nederlandse taal en rekenen en wiskunde, aangevuld met gestructureerde observaties in groep 1 en 2. De toetsen worden zowel in de kleuterbouw als in de leerjaren erna bij alle leerlingen afgenomen. Over het gebruik van deze instrumenten en de interpretatie van de verkregen gegevens zijn op schoolniveau afspraken gemaakt.

7.2 De leraren volgen en analyseren systematisch de voortgang in de ontwikkeling van de leerlingen.

De leraren bepalen in alle groepen regelmatig de prestaties en ontwikkeling van de leerlingen met de hun daartoe ter beschikking staande middelen (zoals observatie-instrumenten, portfolio's, proefwerken, dictees, methodegebonden en methodeonafhankelijke toetsen) ten minste op de gebieden Nederlandse taal, rekenen en wiskunde en sociale competenties. Zij administreren de resultaten op groepsniveau op overzichtelijke wijze. Uit de groepsregistratie blijkt dat leraren analyses maken van resultaten (zoals foutenanalyses op groepsniveau). Deze gebruiken zij aantoonbaar voor reflectie op de leerinhouden, de onderwijstijd en het didactisch en pedagogisch handelen. Dat wil zeggen: uit de analyses trekken zij conclusies ten behoeve van de afstemming van het onderwijs aan individuele of groepen leerlingen.

Kwaliteitsaspect 7b, specifiek voor het SBO

De school zorgt ervoor dat de leerlingen zich naar hun mogelijkheden kunnen ontwikkelen.

SBO 7.3 De school stelt bij plaatsing voor iedere leerling een ontwikkelingsperspectief vast.

De school stelt op basis van dossieranalyse, en eventueel eigen aanvullend onderzoek, de mogelijkheden en beperkingen van iedere leerling vast. Aansluitend stelt de school zo spoedig mogelijk na plaatsing een ontwikkelingsperspectief voor iedere leerling vast. Hierin geeft zij voor een bepaalde periode de verwachte ontwikkeling aan. Dit ontwikkelingsperspectief is gebaseerd op de verwachte uitstroom, is sturend voor het aanbod aan de leerling. Voor jonge kinderen die nog in het aanvankelijk leerproces zitten, is het vrijwel onmogelijk een ontwikkelingsperspectief op basis van een uitstroomperspectief vast te stellen. Voor deze leerlingen is er een vastgestelde verwachting voor de instroom in de volgende groepen.

SBO 7.4 De school volgt of de leerlingen zich ontwikkelen conform het ontwikkelingsperspectief en maakt naar aanleiding hiervan beredeneerde keuzes.

Ten minste eenmaal per jaar stelt de school voor iedere leerling vast of de ontwikkeling gunstiger, conform of ongunstiger is dan het eerdere ontwikkelingsperspectief. Op basis hiervan handhaaft de school het perspectief of stelt zij dit op basis hiervan bij. Dit leidt tot een aantoonbare afweging en beredeneerde keuzes voor het inrichten van het geplande aanbod voor elke leerling en zijn doorstroom binnen de school. Ouders, en zo mogelijk de leerling, worden hierover tijdig geïnformeerd en hierbij betrokken. Door- en uitstroomkeuzes komen na overleg met de ouders tot stand.

Kwaliteitsaspect 8

Leerlingen die dat nodig blijken te hebben krijgen extra zorg.

8.1 De school signaleert vroegtijdig welke leerlingen zorg nodig hebben.

Op basis van het gebruikte leerlingvolgsysteem heeft de school eenduidige criteria vastgelegd waarmee is aangegeven wanneer leerachterstanden te groot zijn en/of de ontwikkeling stagneert. Deze criteria voor uitval zijn voorhanden voor alle op de school gebruikte toetsen van het leerlingvolgsysteem, het gehanteerde (kleuter)observatiesysteem en het eventueel gebruikte instrument voor het volgen van de vorderingen op het gebied van sociale competenties. Onder deze indicator valt ook het vroegtijdig signaleren van leesproblemen/dyslexie en meerbegaafdheid.

8.2 Op basis van een analyse van de verzamelde gegevens bepaalt de school de aard van de zorg voor de zorgleerlingen.

In geval van gesignaleerde achterstanden en/of stagnerende ontwikkeling worden de verzamelde gegevens over het actuele leer- en ontwikkelingsproces van de leerling geanalyseerd. Deze analyse wordt zo nodig gevolgd door diagnostisch onderzoek. Hieruit wordt duidelijk wat de aard en de eventuele oorza(a)k(en) zijn van de gesignaleerde achterstanden en/of de stagnerende ontwikkeling. Op grond hiervan kan de extra zorg aan de leerling een concrete en passende invulling krijgen.

8.3 De school voert de zorg planmatig uit.

Voor alle leerlingen die dat nodig blijken te hebben op grond van de criteria die de school stelt, is tijdig extra zorg gepland. 'Tijdig' wil hier zeggen dat er weinig tijd zit tussen de

signalering en het begin van de extra zorg. De school kan tevens aantonen dat consequent wordt gewerkt aan de uitvoering van de zorg. Voorts wordt verwacht dat de leraren en/of betrokken functionarissen op basis van de analyse en vastgestelde hulpvraag planmatig te werk gaan. Dat wil zeggen: er zijn concrete doelen geformuleerd, er zijn concreet beschreven activiteiten gepland en het moment en de wijze van evaluatie van de extra zorg zijn vastgelegd. Voorgaande is dusdanig in handelingsplanning beschreven dat het sturend is voor het handelen van de leraren en/of betrokken functionarissen.

8.4 De school evalueert regelmatig de effecten van de zorg.

De school gaat aantoonbaar na of de doelen van de extra zorg gerealiseerd zijn en of de hulp adequaat was. Deze evaluatie leidt tot beredeneerde keuzes voor het vervolgtraject.

8.5 De school zoekt de structurele samenwerking met ketenpartners waar noodzakelijke interventies op leerlingniveau haar eigen kerntaak overschrijden.

Op basis van regionale en gemeentelijke afspraken en de 'sociale kaart' spant de school zich actief en aantoonbaar in voor een structurele samenwerking met ketenpartners. Doel van de samenwerking is een oplossingsgerichte aanpak voor leerlingen met leer- en/of gedragsproblemen, waarvoor de oorzaken en oplossingen mede buiten de school liggen. Er zijn leerlingen bij wie de problematiek op een andere manier de kerntaak van de school overschrijdt. Dit is het geval als leerlingen specifieke onderwijsbehoeften hebben waar de school niet aan tegemoet kan komen. Ook dan spant de school zich actief en aantoonbaar in voor samenwerking met Regionale Expertise Centra (REC's), scholen voor speciaal basisonderwijs (SBO) en andere instellingen.

d. Kwaliteitszorg

Kwaliteitsaspect 9

De school heeft een systeem voor kwaliteitszorg.

9.1 De school heeft inzicht in de onderwijsbehoeften van haar leerlingenpopulatie.

De school geeft er blijk van kennis te hebben van de kenmerken van haar schoolbevolking. Zij kent de onderwijsbehoeften van de leerlingenpopulatie en verbindt daaraan aantoonbaar consequenties voor de inrichting van het onderwijs.

9.2 De school evalueert jaarlijks de resultaten van de leerlingen.

De school meet de resultaten aan het eind van de basisschool door middel van een landelijk genormeerde eindtoets. Indien de school geen landelijk genormeerde eindtoets gebruikt, bepaalt zij minimaal de eindresultaten voor Nederlandse taal en rekenen en wiskunde op basis van een landelijk genormerd leerlingvolgsysteem. De school vergelijkt de eindresultaten met die van scholen met een vergelijkbare schoolbevolking en met haar eigen doelstellingen hieromtrent. De school evalueert daarnaast de resultaten van haar onderwijs tijdens de schoolperiode voor in ieder geval Nederlandse taal en rekenen en wiskunde.

De school trekt - zo mogelijk mede op basis van trendanalyses - uit voornoemde evaluaties conclusies voor de schoolontwikkeling en legt deze vast. Het systematische karakter van de evaluatie blijkt uit de regelmaat en de duidelijk omschreven procedures en criteria.

9.3 De school evalueert regelmatig het onderwijsleerproces.

De school evalueert regelmatig of het onderwijsleerproces voldoet aan dat wat zij hierover in het schoolplan en/of andere schooldocumenten heeft vastgelegd. Een evaluatie omvat het betrouwbaar meten, analyseren en waarderen van het onderwijsleerproces met als doel te komen tot kwaliteitsverbetering van de school. Ook andere belanghebbenden dan directie en team worden bij de evaluatie betrokken (te denken valt aan ouders/verzorgers en leerlingen). De school trekt uit de evaluatie aantoonbaar conclusies voor de schoolontwikkeling. Vereist is dat binnen vier jaar het onderwijsleerproces (nagenoeg) volledig is geëvalueerd.

9.4 De school werkt planmatig aan verbeteractiviteiten.

De school werkt op grond van evaluaties beargumenteerd aan verbeteractiviteiten. De school heeft hierin prioriteiten gesteld. De doelen ervan zijn meetbaar en concreet uitgewerkt. Met 'meetbaar' wordt hier bedoeld dat de verbeterdoelen zijn geformuleerd in termen van waarneembare effecten. Met 'concreet' wordt bedoeld dat de beoogde verbeteringen planmatig zijn uitgewerkt. In deze uitwerking staat aangegeven waarom, waartoe en op welke wijze de school aan de verbeteractiviteiten wil gaan werken, wie waarvoor verantwoordelijk is, wie de uitvoering op zich nemen en op welke wijze de resultaten worden geëvalueerd en geborgd. De school kan tevens aantonen dat een aantal verbeteractiviteiten planmatig is uitgevoerd of dat men daarmee nog bezig is.

9.5 De school borgt de kwaliteit van het onderwijsleerproces.

De school heeft de afspraken en procedures gericht op het behoud van kwaliteit op een concrete en controleerbare manier vastgelegd en gaat systematisch na of betrokkenen nog overeenkomstig de afspraken en procedures handelen. Dit actief vasthouden van de bereikte kwaliteit heeft in ieder geval betrekking op afgesloten verbeteractiviteiten. De school kan 'het borgen' zichtbaar maken door de betreffende procedures en afspraken (bij afgesproken verbeteractiviteiten) schriftelijk vast te leggen én door een leidinggevende regelmatig de (nieuwe) gang van zaken te laten toetsen aan de gemaakte afspraken. De schoolleiding bespreekt de uitkomsten van de controleactiviteiten met de leraren.

9.6 De school verantwoordt zich aan belanghebbenden over de gerealiseerde onderwijskwaliteit.

De school informeert de verschillende belanghebbenden (ouders/verzorgers, leerlingen, medezeggenschapsraad, bevoegd gezag en subsidiegever) over de kwaliteit van haar onderwijs (opbrengsten, resultaten van zelfevaluaties en/of externe evaluaties, waaronder inspectierapporten), alsmede over de effecten van de verbeteractiviteiten. Voor een voldoende op deze indicator is in ieder geval de verantwoording naar de ouders/verzorgers op orde. De informatie moet actueel en inzichtelijk zijn, alsmede afgestemd op de doelgroep. De informatie dient, naast de jaarlijkse opbrengsten van het onderwijs, één of meer aspecten van het onderwijsleerproces te bevatten. Hierbij wordt van de school méér verwacht dan het voldoen aan de minimale eisen die hieromtrent aan de schoolgids worden gesteld. Een schriftelijke component (bijvoorbeeld een jaarverslag of zelfevaluatie, een nieuwsbrief, een uitgebreide bijlage in de schoolgids, de website, etc.) kan mogelijk worden gecombineerd met een toelichting op een ouderavond.

9.7 De school draagt zorg voor de kwaliteit van het onderwijs gericht op bevordering van actief burgerschap en sociale integratie, met inbegrip van het overdragen van kennis over en kennismaking met de diversiteit in de samenleving.

De school voldoet voor wat betreft de zorg voor de kwaliteit van dit onderwijs aan de verplichting een visie te ontwikkelen op de wijze waarop ze burgerschap en integratie wil bevorderen en daar op planmatige wijze uitwerking aan geeft in het onderwijs. Eveneens wordt van de school gevraagd transparant te zijn en daarvan verantwoording af te leggen. Ook is van belang dat de school inzicht heeft in de resultaten van het onderwijs, en het aanbod afstemt op specifieke omstandigheden in en rond de school die van belang zijn voor integratie en burgerschap of deze onder druk kunnen zetten. Bij de beoordeling van deze indicator zijn vier aandachtspunten van belang:

- De school heeft een visie op burgerschap en integratie, en geeft daar planmatig invulling aan.
- De school verantwoordt in schoolplan en schoolgids deze visie en de wijze waarop ze daar invulling aan geeft.
- De school evalueert of de voor burgerschap en integratie beoogde doelen worden gerealiseerd.
- De school stemt het aanbod mede af op risico's en ongewenste opvattingen, houdingen en gedragingen van leerlingen rond burgerschap en integratie.

e. Wet- en regelgeving

N1 Door of namens het bestuur is de vastgestelde schoolgids naar de inspectie gestuurd en deze schoolgids bevat de verplichte onderdelen (WPO, art. 16 en 13).

N2 Door of namens het bestuur is het vastgestelde schoolplan naar de inspectie gestuurd en dit schoolplan bevat de verplichte onderdelen (WPO, art. 16 en 12).

N3 Door of namens het bestuur is het vastgestelde zorgplan van het samenwerkingsverband naar de inspectie gestuurd en dit zorgplan bevat de verplichte onderdelen (WPO, art. 19).

N4 De geplande onderwijstijd voldoet aan de wettelijke vereisten (WPO, art. 8).

- De school biedt in de bovenbouw minimaal 1000 uur per groep of minimaal 4000 uur voor de bovenbouw als geheel aan; bij een eventueel tekort kan de school aantonen dat de uren in het verleden dan wel de voorgenomen uren in de toekomst compenseren.
- De school heeft voor de groepen 3 tot en met 8 maximaal zevenmaal een vierdaagse schoolweek ingeroosterd.

http://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/content/assets/Actueel_publicaties/2009/Toelichting+op+het+toezichtkader+po-vo+2009.pdf

Bijlage 3 Kennis en vaardigheden leerkracht

Kennis over basisvaardigheden.	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn
--------------------------------	----	---	---	---	----	-------------------------------	-------------------------------

U heeft kennis van de factoren van effectief onderwijs:

het stellen van hoge doelen							
hoeveelheid tijd die besteed moet worden aan de basisvaardigheden							
het geven van een effectieve instructie							
vroegtijdig signaleren en reageren							
monitoren							

U beschikt over vakinhoudelijke en didactische kennis:

U heeft inhoudelijke kennis van de doorgaande lijn van groep 1 t/m 8.							
U weet welke vakinhoudelijke doelen u aan het eind van groep 3 t/m 8 wilt bereiken.							
U weet wat u de leerlingen in groep 3 t/m 8 kunt aanbieden om de geformuleerde doelen te bereiken.							
U kunt een inschatting maken van de te verwachten moeilijkheden.							
U weet aan welk doel gewerkt wordt tijdens een activiteit.							
U weet welke didactische aspecten van belang zijn voor doelgerichte activiteiten.							
U bent op de hoogte van effectieve werkvormen om leerlingen te ondersteunen bij het behalen van de gestelde doelen.							
U weet hoe u kinderen kunt motiveren.							
U weet dat oefening nodig is om geleerde vaardigheden te onderhouden.							
U weet welke (kennis, inzicht), vaardigheden getoetst worden en wat toetsuitslagen betekenen.							

U heeft kennis over interventies voor risicoleerlingen:

U beschikt over basiskennis van ontwikkelingsproblemen op het							
---	--	--	--	--	--	--	--

gebied van taalontwikkeling en rekenontwikkeling.							
U kent de interventies die van belang zijn in de betreffende onderwijsperiode.							
U bent op de hoogte van remediërende mogelijkheden van de methode en remediërende programma's.							

U heeft kennis op het gebied van toetsen:

U kunt toetsresultaten analyseren en verklaren op het niveau van de groep als geheel.							
U kunt toetsresultaten van individuele leerlingen analyseren en verklaren.							

Pedagogische ondersteuning, motivatie en feedback

Pedagogische ondersteuning, motivatie en feedback	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn

U biedt pedagogische ondersteuning en motiveert de leerlingen:

U heeft positieve verwachtingen met betrekking tot de ontwikkeling van gecijferdheid van leerlingen en spreekt deze ook uit.							
U ondersteunt leerlingen bij zaken waarbij ze hulp nodig hebben.							
U toont belangstelling voor de taakbeleving van kinderen.							
U biedt leerlingen uitzicht op succes.							
Laat alle leerlingen succeservaringen opdoen.							
Stimuleert interactie en samenwerking tussen leerlingen.							
U stimuleert het geloof in het eigen kunnen en plezier in de eigen mogelijkheden.							
U helpt leerlingen bij het zoeken van verklaringen voor succes en falen en zoekt met leerlingen naar productieve attributies.							
U geeft zwakke rekenaars nooit onvoorbereid een beurt.							

U stimuleert rekenplezier en rekenmotivatie:

Laat zien dat u plezier heeft in rekenen.							
U zorgt voor een gevarieerde verzameling rekenmaterialen, rekenspelletjes en informatieve boeken in de groep.							
U betreft de leerlingen bij het samenstellen van het extra rekenaanbod in de groep.							
U stimuleert alle kinderen om rekenspelletjes te doen.							
U bent alert op kansen om getallen uit de realiteit te bespreken met de leerlingen							

U geeft leerlingen feedback:

U geeft positief geformuleerde feedback aan alle leerlingen.							
U geeft concrete feedback aan alle leerlingen.							
U gaat in op non-verbale reacties van leerlingen.							
U geeft veel complimenten, afwisselend met een woord, gebaar, houding of mimiek.							
U herhaalt en beloont goede antwoorden.							
U verbetert het kind impliciet, door het goede antwoord voor te zeggen of voor te doen.							
U geeft leerlingen voldoende ruimte om na te denken en te reageren.							
U laat leerlingen hun eigen fouten verbeteren en helpt daarbij.							
U geeft procesterugkoppeling.							
U stimuleert interactie tussen leerlingen.							
U breidt de inhoud van het antwoord van de leerling uit.							
U ordent en vat samen.							
U parafraseert, herhaalt in de juiste bewoordingen wat de leerling gezegd heeft.							

Instructievaardigheden

Instructievaardigheden	++	+	±	-	--	Vraagt actie op	Vraagt actie op
------------------------	----	---	---	---	----	-----------------	-----------------

						korte termijn	lange termijn
--	--	--	--	--	--	--------------------------	--------------------------

Algemeen:							
De les wordt gestart met een automatiseringsoefening							
U start met een passende automatiseringsoefening.							
U zorgt ervoor dat de oefening intensief en interactief is.							
U zorgt er voor dat iedere leerling kan meedoen.							
U bewaakt dat de oefening maximaal vijf minuten duurt.							
U ondersteunt leerlingen bij zaken waarbij ze hulp nodig hebben.							
1. Gezamenlijke start							
U geeft een samenvatting van of blik terug op een voorafgaande activiteit.							
U haalt de benodigde voorkennis op.							
U biedt leerlingen die boven niveau presteren en niet meedoen met de groepsinstructie activiteiten op hun niveau. Deze leerlingen gaan direct na de gezamenlijke start zelfstandig aan het werk.							
2. Interactieve groepsinstructie							
U geeft voor alle leerlingen het lesdoel en de activiteit aan (in eenvoudige bewoording).							
U geeft een activiteitenoverzicht.							
U deelt de activiteit op in kleine stapjes.							
U bent model: u doet voor, denkt hardop.							
U gebruikt concrete voorbeelden.							
U gaat na of de leerlingen de activiteit begrijpen.							
U laat de leerlingen onder nauwgezette begeleiding (het gepresenteerde) oefenen.							
U bevordert leren van elkaar (oplossingsproces).							
U hanteert samenwerkend leren werkvormen.							
U relateert de uit te voeren opdrachten expliciet aan het lesdoel.							
U zorgt voor interactie tijdens de							

instructie.							
U zorgt voor afwisseling en betreft de leerlingen actief bij de les/activiteit.							
U gaat na of de leerlingen de activiteit begrijpen/beheersen.							
3. Begeleid (in)oefenen (grote groep)							
U zorgt ervoor dat de oefenopdrachten goed aansluiten bij de inhoud van de instructiefase.							
U begeleidt het toepassen van de lesstof.							
U zorgt er voor dat leerlingen succeservaringen opdoen.							
U controleert expliciet of de leerlingen de uitleg hebben begrepen.							
U gaat door met oefenen tot de meeste leerlingen de opdracht/vaardigheid onder de knie hebben.							
U begeleidt risicoleerlingen extra, zodat zij ook over de benodigde voorwaarden beschikken (de leerkracht breidt de instructietijd uit).							
Specifiek voor rekenen:							
U geeft duidelijk aan wat de leerlingen gaan oefenen.							
U geeft handreikingen waarmee kinderen zelf aan het werk kunnen gaan.							
U stimuleert het zelf aan de slag gaan en het nadenken van kinderen door het stellen van vragen.							

Planning en organisatie	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn
--------------------------------	-----------	----------	----------	----------	-----------	--------------------------------------	--------------------------------------

4. Verlengde instructie (kleine groep)							
U heeft de ruimte om verlengde instructie te geven, direct volgend op de begeleide inoefening. De rest van de leerlingen is zelfstandig aan het werk.							

U activeert voorkennis door zonodig een stap terug te gaan in de leerlijn.							
U herhaalt in kleinere stappen de groepsinstructie.							
U maakt gebruik van materialen en modellen passend bij de methode.							
U laat de verlengde instructie naadloos aansluiten bij de gegeven groepsinstructie.							
U begeleidt de leerlingen bij het maken van de opdracht.							
U schept veel ruimte voor interactie.							
U gaat na of de leerlingen de verlengde instructie begrijpen.							
U oefent samen met de leerlingen tot alle leerlingen het begrijpen.							
5. Zelfstandig oefenen (overige leerlingen)							
U geeft de leerlingen opdrachten die goed aansluiten bij de inhoud van de instructiefase.							
U differentieert bij het geven van verwerkingsopdrachten.							
U geeft extra stof aan goed presterende leerlingen.							
U organiseert mogelijkheden voor samenwerkend leren.							
U stelt duidelijke eisen aan het werk.							
U laat leerlingen weten dat hun werk wordt gecontroleerd.							
U zorgt dat leerlingen weten wat ze kunnen doen als ze klaar zijn.							
6. Gezamenlijke afsluiting (grote groep)							
U zorgt voor een inhoudelijke afsluiting van de activiteit.							
U laat leerlingen vertellen wat goed ging en wat ze de volgende keer anders gaan doen.							
U gaat na of lesdoelen bereikt zijn.							

Volgen van de ontwikkeling van de leerlingen

Volgen van de ontwikkeling van de leerlingen	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn
--	----	---	---	---	----	-------------------------------	-------------------------------

U heeft zicht op de rekenontwikkeling van de leerlingen:

U observeert de leerlingen dagelijks en richt zich op de rekenontwikkeling van de leerling als individu, maar ook als onderdeel van de groep.							
U volgt de leerlingen op de verschillende aspecten van rekenontwikkeling.							
U voert individuele diagnostische gesprekken met kinderen.							
U legt uw observaties beknopt vast in een observatiesysteem.							
U benut oudergesprekken om aanvullende informatie te verzamelen over de rekenontwikkeling.							

U volgt de en rekenontwikkeling van de leerlingen:

U observeert de leerling tijdens de toetsafname en noteert observaties.							
U praat met leerlingen over hun ontwikkeling.							
U legt informatie over toetsen, observaties en gesprekken vast in het leerlingvolgsysteem en groepsoverzicht.							
U interpreteert toetsresultaten op groepsniveau.							
U interpreteert toetsresultaten op individueel niveau.							
U maakt zo nodig handelingsplannen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.							
U volgt de ontwikkeling van de leerlingen regelmatig tussen de toetsmomenten in en past instructie daarop aan.							

Planning en organisatie

Planning en organisatie	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn

U organiseert het aanbod:

U benut de tijd in de lessen optimaal.							
U realiseert, in aanvulling op de							

lessen, tijd voor verschillende leesvormen/rekenactiviteiten.							
U organiseert extra tijd voor instructie, begeleidde oefening en zelfstandige oefening met behulp van de computer voor risicoleerlingen.							

Klassenmanagement

Klassenmanagement	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn

Algemeen

U bent duidelijk in het gedrag dat u van leerlingen verwacht.							
U spreidt de aandacht, houdt overzicht, houdt oogcontact met de leerlingen, stopt snel bij beginnende onrust.							
U herkent en reageert alert op signalen van leerlingen.							
U geeft leerlingen verantwoordelijkheid, waardeert eigen initiatief en oplossingen van leerlingen en waardeert onderlinge hulp.							

Uitvoering van de activiteit

U verdeelt de tijd over de fasen van de activiteit.							
U houdt vaart in de activiteiten.							
U besteedt veel aan de risicoleerlingen.							
U wisselt de intensieve instructie in de kleine groep af met aandacht voor de andere leerlingen door bijvoorbeeld hulproutes te lopen.							
U sluit de activiteit duidelijk af.							

Zelfstandig werken

U hanteert duidelijke afspraken en routines rond met betrekking tot het zelfstandig werken, onder andere rond materiaal pakken, elkaar helpen, werk dat klaar is en							
---	--	--	--	--	--	--	--

vervolgopdrachten.							
U zorgt ervoor dat de leerlingen precies weten wat ze kunnen doen.							
U geeft voor het zelfstandig werken opdrachten die aansluiten bij de instructie en de inhoud van de les.							
U geeft de leerlingen opdrachten die zijn afgestemd zijn op het niveau van de leerling en die zinvol en betekenisvol zijn.							
U geeft leerlingen die iets meer aankunnen opdrachten/materialen die voor hen geschikt zijn.							
U geeft aan welke eisen aan het werk gesteld worden.							
U zorgt ervoor dat de leerlingen direct aan het werk gaan.							
U biedt leerlingen gelegenheid elkaar te helpen bij het uitvoeren van de opdrachten.							
U heeft (uitgestelde) aandacht voor de leerlingen die zelfstandig werken.							

http://www.schoolaanzet.nl/uploads/tx_sazcontent/KROGW010_01.pdf

Bijlage 4: Rekengesprek**Naam:****Startvraag**

Waar denk je aan bij het woord rekenen?	
---	--

Gevoel

Hoe is het voor je om sommen te maken die je heel makkelijk vindt?	
Hoe is het voor je om sommen te maken die je heel moeilijk vindt?	
Wat heb je bij het maken van rekensommen wel eens heel erg leuk gevonden?	

Algemeen

Wat vind jij van rekenen in de klas?	
Waarvoor is leren rekenen nodig en waarvoor wil jij rekenen leren?	
Wat is voor jou belangrijk om goed te kunnen rekenen?	

Sommen

Wat voor sommen doe je graag?	
Wat vind je makkelijk en wat vind je moeilijk bij het rekenen?	

Manier van rekenen

Hoe reken je het liefst?	
Wat voor materiaal gebruik je het liefst?	

--	--

Plek

Op welke plek kun jij het beste rekenen?	
--	--

Hulp

Wat kun je al en wat zou je willen leren?	
Wat voor hulp zou je willen?	
Op welke manier?	
Wat voor hulp krijg je nu? Hoe vind je dat?	
Heb je wel eens iets geleerd, wat je toch heel erg moeilijk vond om te leren?	
Hoe is je dit dan toch gelukt?	
Stel dat je morgen heel goed zou kunnen rekenen? Wat is er dan gebeurd vannacht? Hoe kan ik dat zien?	
Op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 is 'ik heb geen vertrouwen in mijn rekenwerk' en 10 is 'ik ga het wel redden'. Waar sta je dan. Wat kan je al goed, waar zou je graag naar toe willen en wat is daarvoor nodig?	

De leraar

Hoe vind je dat je huidige juf je helpt bij rekenen?	
Hoe was dat bij een vorige juf of meester?	
Waarmee heeft een meester of juf je wel eens heel goed geholpen bij rekenen?	

Interesse

Waar ben jij in geïnteresseerd en hoe zouden we dat kunnen gebruiken bij het rekenen?	
---	--

Slotvraag

Wat wil jij nog zeggen over het rekenen?	
--	--

Samenvatting**Ervaringen van het kind****Motivatie van het kind****Beeld wat het kind heeft van rekenen**

Hulpvraag

Dit kind heeft...

instructie nodig...

opdrachten nodig...

activiteiten nodig...

feedback nodig...

Eventuele aanvullingen n.a.v. het gesprek

Bijlage 5: Kijkwijzer Observatieformulier Instructiemodel

Leerkracht:
Groep: 7

Observator:
Datum:

Lesfase 0 Warming-up	+	±	-
De les begint met een passende warming-up oefening			
De warming-up begint op een laag niveau, zodat iedereen mee kan doen			
Lesfase 1 Lesoverzicht			
Het lesoverzicht wordt op een motiverende manier besproken			
Het gegeven overzicht geeft de leerlingen vertrouwen dat ze het aankunnen			
Lesfase 2 Periodieke korte herhaling			
De korte herhaling duurt niet langer dan ten hoogste tien minuten			
Het onderwerp van de herhaling is zodanig kernachtig dat alle leerlingen ervan profiteren			
De hieronder opgesomde punten moeten aan de orde komen in de nabespreking			
De leerkracht heeft een weloverwogen keuze voor een bepaalde oefening gemaakt			
De leerkracht doet het geoefende onderdeel in voldoende frequentie			
De leerkracht heeft een goed overzicht van de te herhalen onderwerpen (bijlage 4)			
Lesfase 3 Presentatie lesonderdeel:			
A. Ophalen van voorkennis			
De leerkracht haalt desgewenst de rekenkundige voorkennis op.			
De opgehaalde voorkennis is relevant voor het lesonderdeel.			
De voorkennis wordt kort en krachtig met effectieve gerichte vragen opgehaald.			
De voorkennis wordt door het stellen van een reflectie-oproepende vraag opnieuw doordacht.			
De leerkracht zorgt ervoor dat alle leerlingen meedenken .			
De leerkracht vat de voorkennis samen.			
Indien gewenst verbindt de leerkracht de voorkennis met de doelstelling.			
B. Formulering doelstelling			
Indien gewenst formuleert de leerkracht de doelstelling (op kinderlijk niveau)			
Zo nodig verwerkt de leerkracht in de doelstelling het wat, waarom en de vorderingen			
C. Presentatie lesonderdeel			
Voor dit onderdeel zijn aparte formulieren beschikbaar (zie hoofdstuk 3).			

Lesfase 4 Verwerking			
Opdrachtverstrekking en de plaats in de les			
De leerkracht geeft een duidelijke opdracht			
De leerkracht kiest het juiste moment voor de verwerking			
A. Verwerking: Begeleide oefening			
De leerkracht zorgt voor klassikale, groepsgewijze of individuele verwerking			
De leerkracht geeft begeleide oefening m.b.v. interactie met en tussen de leerlingen			
De leerkracht geeft regelmatig op adequate wijze terugkoppeling			
B. Verwerking: Zelfstandige verwerking			
De leerkracht laat de leerlingen de leerstof zelfstandig verwerken			
De leerkracht laat een deel van de leerlingen de leerstof zelfstandig verwerken			
De leerkracht geeft regelmatig adequate terugkoppeling aan de leerlingen			
Nabespreking			
De leerkracht houdt een adequate nabespreking			
Lesfase 5 Evaluatie			
De leerkracht maakt bij zijn evaluatie gebruik van het lesoverzicht			
Zo nodig evalueert de leerkracht wat en waarom er geleerd is en de vorderingen			
De leerkracht vraagt door naar de kern van het geleerde			
Lesfase 0 t/m 5 Terugkoppeling			
De leerkracht gebruikt eerdere evaluatiegegevens bij het begin van de les			
Gewenst en ongewenst gedrag			
De leerkracht geeft regelmatig - klassikaal - positieve terugkoppeling op gewenst gedrag			
De leerkracht geeft regelmatig - individuele - positieve terugkoppeling op gewenst gedrag			
De leerkracht bespreekt met de leerlingen wat wel en/of niet goed was aan het gedrag			
Indien nodig geeft de leerkracht de terugkoppeling direct			
Correctie van negatief gedrag gebeurt individueel			
Correctie van negatief gedrag gebeurt non-verbaal			
Gemaakt werk of gegeven antwoorden			
De leerkracht geeft regelmatig - klassikaal - positieve terugkoppeling op gemaakt werk			
De leerkracht geeft regelmatig positieve terugkoppeling op gegeven antwoorden			
De leerkracht heeft een goede afwisseling tussen product- en procesgerichte terugkoppeling			

Bijlage 6: Formulier voor nagesprek

Bespreekpunten en vragen vanuit de lesobservatie die observant graag met de leraar wil bespreken:

Vragen en bespreekpunten die de leraar graag wil bespreken met observant (deze inventariseren in nagesprek):

Tops:

Tips:

Afspraken vanuit het nagesprek:

Bijlage 7: Tussenevaluatie met leerlingen met een ontwikkelingsperspectief

Hoe vind je dat het gaat op het gebied van rekenen?
Wat gaat je al gemakkelijk af?
Waar aan heb je gemerkt dat je dat goed doet?
Wat deed je anders dan voorheen?
Waar ben je trots op dat je gelukt is en hoe is je dat gelukt?
Welke veranderingen merk je qua begeleiding die je krijgt van juf?
Welke veranderingen vind je prettig?
Wat heeft het je tot nu toe opgeleverd?
Op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 betekent dat je het helemaal anders zou willen en 10 betekent dat je op deze manier door wilt gaan en veel leert, waar sta jij dan?

Waarvan wil je in samenwerking met juf meer doen en wat zou anders moeten?
Waarvan zou je merken dat het de komende periode nog beter zou gaan?
Stel dat je jezelf een compliment zou geven voor deze manier van werken, wat zou je dan zeggen?

Bijlage 8: Eindmeting vragenlijst 'school aan zet'.

Ingevuld door:

	++	+	±	-	--
het stellen van hoge doelen					
hoeveelheid tijd die besteed moet worden aan de basisvaardigheden					
het geven van een effectieve instructie					
U bent op de hoogte van effectieve werkvormen om leerlingen te ondersteunen bij het behalen van de gestelde doelen.					
U weet hoe u kinderen kunt motiveren.					
U weet dat oefening nodig is om geleerde vaardigheden te onderhouden.					
U beschikt over basiskennis van ontwikkelingsproblemen op het gebied van rekenontwikkeling.					
U heeft positieve verwachtingen met betrekking tot de ontwikkeling van gecijferdheid van leerlingen en spreekt deze ook uit.					
U ondersteunt leerlingen bij zaken waarbij ze hulp nodig hebben.					
U toont belangstelling voor de taakbeleving van kinderen.					
U biedt leerlingen uitzicht op succes.					
Laat alle leerlingen succeservaringen opdoen.					
Stimuleert interactie en samenwerking tussen leerlingen.					
U stimuleert het geloof in het eigen kunnen en plezier in de eigen mogelijkheden.					
U helpt leerlingen bij het zoeken van verklaringen voor succes en falen en zoekt met leerlingen naar productieve attributies.					
U zorgt voor een gevarieerde verzameling rekenmaterialen, rekenspelletjes en informatieve boeken in de groep.					
U betreft de leerlingen bij het samenstellen van het extra rekenaanbod in de groep.					

U geeft procesterugkoppeling.					
U stimuleert interactie tussen leerlingen.					
U zorgt er voor dat iedere leerling met de start kan meedoen.					
U geeft voor alle leerlingen het lesdoel en de activiteit aan (in eenvoudige bewoording).					
U bevordert leren van elkaar (oplossingsproces).					
U hanteert samenwerkend leren werkvormen.					
U organiseert mogelijkheden voor samenwerkend leren.					
U laat leerlingen vertellen wat goed ging en wat ze de volgende keer anders gaan doen.					
U praat met leerlingen over hun ontwikkeling.					
U benut de tijd in de lessen optimaal.					
U realiseert, in aanvulling op de lessen, tijd voor verschillende rekenactiviteiten.					
U organiseert extra tijd voor instructie, begeleide oefening en zelfstandige oefening met behulp van de computer voor risicoleerlingen.					
U geeft leerlingen verantwoordelijkheid, waardeert eigen initiatief en oplossingen van leerlingen en waardeert onderlinge hulp.					
U geeft de leerlingen opdrachten die zijn afgestemd zijn op het niveau van de leerling en die zinvol en betekenisvol zijn.					
U biedt leerlingen gelegenheid elkaar te helpen bij het uitvoeren van de opdrachten.					

Bijlage 9: Eindevaluatie door leerlingen met een OPP

Gesprek:

Hoe vind je dat het gaat op het gebied van rekenen?
Hebben er nog andere veranderingen plaats gevonden dan tijdens ons vorige gesprek?
Welke van deze veranderingen passen goed bij jou?
Zou je nog iets anders willen zien in deze samenwerking?
Op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 betekent dat je het helemaal anders zou willen en 10 betekent dat je op deze manier door wilt gaan en veel leert, waar sta jij dan?
Stel dat je jezelf een compliment zou geven voor deze manier van werken, wat zou je dan zeggen?

Bijlage 10: het logboek

Datum	Stappen in het actieonderzoek	Resultaten en uitkomsten
12 febr.	IB-er gevraagd vragenlijst in te vullen	Zie hoofdstuk 4.
15 febr.	Gesprek IIn OPP	Zicht op wat de leerlingen van rekenen vinden en waar hun interesse ligt
25 febr.	Begin nieuwe manier van werken voor IIn met OPP	Meer betrokkenheid en structuur bij de leerlingen met een OPP.
27 febr.	Observatie van de leerkracht door filmopnames.	Rekencoördinator vult de kijkwijzer in n.a.v. de videobeelden.
6 maart	Interview met de rekencoördinator n.a.v. de opnames.	Zie hoofdstuk 4.
22 maart	Tussen evaluatie met leerlingen met een OPP.	Opdrachten zijn beter en maatjes rekenen wordt nieuw ingevoerd.
25 maart	Beginnen met 'maatjesrekenen'.	Zie hoofdstuk 4 en 5.
5 april	Eindevaluatie met leerlingen met een OPP a.d.h.v een selectie van vragen uit de tussenevaluatie.	De leerlingen willen op dezelfde manier verder werken zoals ze deden na de tussenevaluatie. Daarnaast willen de leerlingen meer oefenen op de computer.
5 april	Gedeelte vragenlijst leerkrachtvaardigheden laten invullen door de IB-er	De vaardigheden van de leerkracht zijn verbeterd ten opzichte van de leerlingen met een OPP. Het onderwijs is effectiever.

Bijlage 11: schema data-verzameling

Actie:	Instrument:	Toelichting
0-meting	Kwaliteitskaart 'School aanzet'.	Inzicht krijgen in de sterke en zwakke punten van de leerkracht.
Rekengesprek	Vraaggesprek	Door dit gesprek hoop ik achter de motieven en interesses van de leerlingen te komen op rekengebied.
Observatie leerkracht	Filmopname van een rekenles van de leerkracht, geanalyseerd met behulp van een kijkwijzer.	De rekencoördinator en de leerkracht analyseren de videobeelden om zo te bepalen waar verbetering nodig is.
Interview met de rekencoördinator	Interview	Door dit interview kom ik achter onduidelijkheden vanuit de kijkwijzer en worden vragen gesteld om het onderwijs te verbeteren.
Gesprek met leerlingen met een ontwikkelingsperspectief	Oplossingsgericht vraaggesprek	Wat kan de leerling al en waar moet de leerkracht beter op inspelen tijdens haar rekenonderwijs.
Eventuele herhaling van de observatie en het gesprek met de leerlingen		n.a.v. de analyse van de vorige instrumenten is er misschien herhaling van bepaalde instrumenten nodig om het onderwijs te verbeteren.
Eindmeting	Kwaliteitskaart 'School aanzet'.	Verbeteracties in kaart brengen.
Logboek		

Bijlage 12: Kennis en vaardigheden leerkracht

Samenvatting van de ingevulde lijst van Nardy

Kennis over basisvaardigheden.	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn
U heeft kennis van de factoren van effectief onderwijs:		x					
U beschikt over vakinhoudelijke en didactische kennis:			x				
U heeft kennis over interventies voor risicoleerlingen:		x					
U heeft kennis op het gebied van toetsen:		x					
U biedt pedagogische ondersteuning en motiveert de leerlingen:			x				
U stimuleert rekenplezier en rekenmotivatie:			x				
U geeft leerlingen feedback:			x				
Instructievaardigheden:							
1. Algemeen		x					
2. Gezamenlijke start		x					
3. Interactieve groepsinstructie		x					
4. Inoefening		x					
5. Specifiek voor rekenen		x					
6. Verlengde instructie		x					
7. Zelfstandig oefenen		x					
8. Afsluiting		x					
U heeft zicht op de rekenontwikkeling van de leerlingen:			x				
U volgt de rekenontwikkeling van de leerlingen:		x					
U organiseert het aanbod:			x				
Klassenmanagement, algemeen	x						
Uitvoering van de activiteit		x					
Zelfstandig werken		x					

Complete ingevulde lijst Nardy!

Kennis over basisvaardigheden.	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn
--------------------------------	----	---	---	---	----	-------------------------------	-------------------------------

U heeft kennis van de factoren van effectief onderwijs:

het stellen van hoge doelen	x						
hoeveelheid tijd die besteed moet worden aan de basisvaardigheden		x					
het geven van een effectieve instructie		x					
vroegtijdig signaleren en reageren		x					
monitoren		x					

U beschikt over vakinhoudelijke en didactische kennis:

U heeft inhoudelijke kennis van de doorgaande lijn van groep 1 t/m 8.			x				
U weet welke vakinhoudelijke doelen u aan het eind van groep 3 t/m 8 wilt bereiken.			x				
U weet wat u de leerlingen in groep 3 t/m 8 kunt aanbieden om de geformuleerde doelen te bereiken.			x				
U kunt een inschatting maken van de te verwachten moeilijkheden.		x					
U weet aan welk doel gewerkt wordt tijdens een activiteit.		x					
U weet welke didactische aspecten van belang zijn voor doelgerichte activiteiten.		x					
U bent op de hoogte van effectieve werkvormen om leerlingen te ondersteunen bij het behalen van de gestelde doelen.		x					
U weet hoe u kinderen kunt motiveren.		x					
U weet dat oefening nodig is om geleerde vaardigheden te onderhouden.		x					
U weet welke (kennis, inzicht), vaardigheden getoetst worden en wat toetsuitslagen betekenen.	x						

U heeft kennis over interventies voor risicoleerlingen:

U beschikt over basiskennis van ontwikkelingsproblemen op het		x					
---	--	---	--	--	--	--	--

gebied van taalontwikkeling en rekenontwikkeling.							
U kent de interventies die van belang zijn in de betreffende onderwijsperiode.		x					
U bent op de hoogte van remediërende mogelijkheden van de methode en remediërende programma's.		x					

U heeft kennis op het gebied van toetsen:

U kunt toetsresultaten analyseren en verklaren op het niveau van de groep als geheel.		x					
U kunt toetsresultaten van individuele leerlingen analyseren en verklaren.		x					

Pedagogische ondersteuning, motivatie en feedback

Pedagogische ondersteuning, motivatie en feedback	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn
--	-----------	----------	----------	----------	-----------	--------------------------------------	--------------------------------------

U biedt pedagogische ondersteuning en motiveert de leerlingen:

U heeft positieve verwachtingen met betrekking tot de ontwikkeling van gecijferdheid van leerlingen en spreekt deze ook uit.			x				
U ondersteunt leerlingen bij zaken waarbij ze hulp nodig hebben.		x					
U toont belangstelling voor de taakbeleving van kinderen.		x					
U biedt leerlingen uitzicht op succes.		x					
Laat alle leerlingen succeservaringen opdoen.			x				
Stimuleert interactie en samenwerking tussen leerlingen.		x					
U stimuleert het geloof in het eigen kunnen en plezier in de eigen mogelijkheden.		x					
U helpt leerlingen bij het zoeken van verklaringen voor succes en falen en zoekt met leerlingen naar productieve attributies.			x				
U geeft zwakke rekenaars nooit onvoorbereid een beurt.		x					

U stimuleert rekenplezier en rekenmotivatie:

Laat zien dat u plezier heeft in rekenen.		x					
U zorgt voor een gevarieerde verzameling rekenmaterialen, rekenspelletjes en informatieve boeken in de groep.			x				
U betreft de leerlingen bij het samenstellen van het extra rekenaanbod in de groep.		x					
U stimuleert alle kinderen om rekenspelletjes te doen.			x				
U bent alert op kansen om getallen uit de realiteit te bespreken met de leerlingen							

U geeft leerlingen feedback:

U geeft positief geformuleerde feedback aan alle leerlingen.			x				
U geeft concrete feedback aan alle leerlingen.		x					
U gaat in op non-verbale reacties van leerlingen.		x					
U geeft veel complimenten, afwisselend met een woord, gebaar, houding of mimiek.			x				
U herhaalt en beloont goede antwoorden.			x				
U verbetert het kind impliciet, door het goede antwoord voor te zeggen of voor te doen.			x				
U geeft leerlingen voldoende ruimte om na te denken en te reageren.		x					
U laat leerlingen hun eigen fouten verbeteren en helpt daarbij.	x						
U geeft procesterugkoppeling.	x						
U stimuleert interactie tussen leerlingen.		x					
U breidt de inhoud van het antwoord van de leerling uit.		x					
U ordent en vat samen.		x					
U parafraseert, herhaalt in de juiste bewoordingen wat de leerling gezegd heeft.	x						

Instructievaardigheden

Instructievaardigheden	++	+	±	-	--	Vraagt actie op	Vraagt actie op
------------------------	----	---	---	---	----	-----------------	-----------------

						korte termijn	lange termijn
--	--	--	--	--	--	--------------------------	--------------------------

Algemeen:							
De les wordt gestart met een automatiseringsoefening							
U start met een passende automatiseringsoefening.							
U zorgt ervoor dat de oefening intensief en interactief is.		x					
U zorgt er voor dat iedere leerling kan meedoen.		x					
U bewaakt dat de oefening maximaal vijf minuten duurt.							
U ondersteunt leerlingen bij zaken waarbij ze hulp nodig hebben.		x					
1. Gezamenlijke start							
U geeft een samenvatting van of blik terug op een voorafgaande activiteit.							
U haalt de benodigde voorkennis op.							
U biedt leerlingen die boven niveau presteren en niet meedoen met de groepsinstructie activiteiten op hun niveau. Deze leerlingen gaan direct na de gezamenlijke start zelfstandig aan het werk.		x					
2. Interactieve groepsinstructie							
U geeft voor alle leerlingen het lesdoel en de activiteit aan (in eenvoudige bewoording).		x					
U geeft een activiteitenoverzicht.							
U deelt de activiteit op in kleine stapjes.							
U bent model: u doet voor, denkt hardop.	x						
U gebruikt concrete voorbeelden.		x					
U gaat na of de leerlingen de activiteit begrijpen.	x						
U laat de leerlingen onder nauwgezette begeleiding (het gepresenteerde) oefenen.		x					
U bevordert leren van elkaar (oplossingsproces).			x				
U hanteert samenwerkend leren werkvormen.			x				
U relateert de uit te voeren opdrachten expliciet aan het lesdoel.							
U zorgt voor interactie tijdens de		x					

instructie.							
U zorgt voor afwisseling en betreft de leerlingen actief bij de les/activiteit.		x					
U gaat na of de leerlingen de activiteit begrijpen/beheersen.	x						
3. Begeleid (in)oefenen (grote groep)							
U zorgt ervoor dat de oefenopdrachten goed aansluiten bij de inhoud van de instructiefase.							
U begeleidt het toepassen van de lesstof.							
U zorgt er voor dat leerlingen succeservaringen opdoen.							
U controleert expliciet of de leerlingen de uitleg hebben begrepen.		x					
U gaat door met oefenen tot de meeste leerlingen de opdracht/vaardigheid onder de knie hebben.	x						
U begeleidt risicoleerlingen extra, zodat zij ook over de benodigde voorwaarden beschikken (de leerkracht breidt de instructietijd uit).	x						
Specifiek voor rekenen:							
U geeft duidelijk aan wat de leerlingen gaan oefenen.	x						
U geeft handreikingen waarmee kinderen zelf aan het werk kunnen gaan.		x					
U stimuleert het zelf aan de slag gaan en het nadenken van kinderen door het stellen van vragen.		x					

Planning en organisatie	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn
-------------------------	----	---	---	---	----	-------------------------------	-------------------------------

4. Verlengde instructie (kleine groep)							
U heeft de ruimte om verlengde instructie te geven, direct volgend op de begeleide inoefening. De rest van de leerlingen is zelfstandig aan het werk.		x					

U activeert voorkennis door zonodig een stap terug te gaan in de leerlijn.		x					
U herhaalt in kleinere stappen de groepsinstructie.		x					
U maakt gebruik van materialen en modellen passend bij de methode.		x					
U laat de verlengde instructie naadloos aansluiten bij de gegeven groepsinstructie.		x					
U begeleidt de leerlingen bij het maken van de opdracht.		x					
U schept veel ruimte voor interactie.		x					
U gaat na of de leerlingen de verlengde instructie begrijpen.		x					
U oefent samen met de leerlingen tot alle leerlingen het begrijpen.		x					
5. Zelfstandig oefenen (overige leerlingen)							
U geeft de leerlingen opdrachten die goed aansluiten bij de inhoud van de instructiefase.		x					
U differentieert bij het geven van verwerkingsopdrachten.		x					
U geeft extra stof aan goed presterende leerlingen.		x					
U organiseert mogelijkheden voor samenwerkend leren.			x				
U stelt duidelijke eisen aan het werk.	x						
U laat leerlingen weten dat hun werk wordt gecontroleerd.	x						
U zorgt dat leerlingen weten wat ze kunnen doen als ze klaar zijn.	x						
6. Gezamenlijke afsluiting (grote groep)							
U zorgt voor een inhoudelijke afsluiting van de activiteit.							
U laat leerlingen vertellen wat goed ging en wat ze de volgende keer anders gaan doen.		x					
U gaat na of lesdoelen bereikt zijn.		x					

Volgen van de ontwikkeling van de leerlingen

Volgen van de ontwikkeling van de leerlingen	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn
--	----	---	---	---	----	-------------------------------	-------------------------------

U heeft zicht op de rekenontwikkeling van de leerlingen:

U observeert de leerlingen dagelijks en richt zich op de rekenontwikkeling van de leerling als individu, maar ook als onderdeel van de groep.		x					
U volgt de leerlingen op de verschillende aspecten van rekenontwikkeling.		x					
U voert individuele diagnostische gesprekken met kinderen.			x				
U legt uw observaties beknopt vast in een observatiesysteem.			x				
U benut oudergesprekken om aanvullende informatie te verzamelen over de rekenontwikkeling.		x					

U volgt de rekenontwikkeling van de leerlingen:

U observeert de leerling tijdens de toetsafname en noteert observaties.			x				
U praat met leerlingen over hun ontwikkeling.		x					
U legt informatie over toetsen, observaties en gesprekken vast in het leerlingvolgsysteem en groepsoverzicht.	x						
U interpreteert toetsresultaten op groepsniveau.	x						
U interpreteert toetsresultaten op individueel niveau.	x						
U maakt zo nodig handelingsplannen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.		x					
U volgt de ontwikkeling van de leerlingen regelmatig tussen de toetsmomenten in en past instructie daarop aan.		x					

Planning en organisatie

Planning en organisatie	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn
-------------------------	----	---	---	---	----	-------------------------------	-------------------------------

U organiseert het aanbod:

U benut de tijd in de lessen optimaal.		x					
U realiseert, in aanvulling op de			x				

lessen, tijd voor verschillende leesvormen/rekenactiviteiten.							
U organiseert extra tijd voor instructie, begeleidde oefening en zelfstandige oefening met behulp van de computer voor risicoleerlingen.			x				

Klassenmanagement

Klassenmanagement	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn
-------------------	----	---	---	---	----	-------------------------------	-------------------------------

Algemeen

U bent duidelijk in het gedrag dat u van leerlingen verwacht.	x						
U spreidt de aandacht, houdt overzicht, houdt oogcontact met de leerlingen, stopt snel bij beginnende onrust.	x						
U herkent en reageert alert op signalen van leerlingen.	x						
U geeft leerlingen verantwoordelijkheid, waardeert eigen initiatief en oplossingen van leerlingen en waardeert onderlinge hulp.		x					

Uitvoering van de activiteit

U verdeelt de tijd over de fasen van de activiteit.		x					
U houdt vaart in de activiteiten.		x					
U besteedt veel aan de risicoleerlingen.		x					
U wisselt de intensieve instructie in de kleine groep af met aandacht voor de andere leerlingen door bijvoorbeeld hulproutes te lopen.		x					
U sluit de activiteit duidelijk af.		x					

Zelfstandig werken

U hanteert duidelijke afspraken en routines rond met betrekking tot het zelfstandig werken, onder andere rond materiaal pakken, elkaar helpen, werk dat klaar is en		x					
---	--	---	--	--	--	--	--

vervolgopdrachten.							
U zorgt ervoor dat de leerlingen precies weten wat ze kunnen doen.		x					
U geeft voor het zelfstandig werken opdrachten die aansluiten bij de instructie en de inhoud van de les.		x					
U geeft de leerlingen opdrachten die zijn afgestemd zijn op het niveau van de leerling en die zinvol en betekenisvol zijn.		x					
U geeft leerlingen die iets meer aankunnen opdrachten/materialen die voor hen geschikt zijn.		x					
U geeft aan welke eisen aan het werk gesteld worden.	x						
U zorgt ervoor dat de leerlingen direct aan het werk gaan.	x						
U biedt leerlingen gelegenheid elkaar te helpen bij het uitvoeren van de opdrachten.		x					
U heeft (uitgestelde) aandacht voor de leerlingen die zelfstandig werken.		x					

Samenvatting van de ingevulde lijst van Stefanie

Kennis over basisvaardigheden.	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn
U heeft kennis van de factoren van effectief onderwijs:		x	x				
U beschikt over vakinhoudelijke en didactische kennis:		x	x			Leerlijnen helder krijgen.	
U heeft kennis over interventies voor risicoleerlingen:	x						
U heeft kennis op het gebied van toetsen:		x					
U biedt pedagogische ondersteuning en motiveert de leerlingen:		x	x			Meer samen laten werken	
U stimuleert rekenplezier en rekenmotivatie:			x	x		Meer interactie met OPP's	
U geeft leerlingen feedback:		x	x				
Instructievaardigheden: 9. Algemeen 10. Gezamenlijke start 11. Interactieve groepsinstructie 12. Inoefening 13. Specifiek voor rekenen 14. Verlengde instructie 15. Zelfstandig oefenen 16. Afsluiting		x x x x x x	 x		 x	OPP's meedoen Samenwerken	
U heeft zicht op de rekenontwikkeling van de leerlingen:			x				
U volgt de rekenontwikkeling van de leerlingen:		x	x				
U organiseert het aanbod:			x				
Klassenmanagement, algemeen		x	x				
Uitvoering van de activiteit		x					
Zelfstandig werken	x	x				Computer-programma	

Complete ingevulde lijst Stefanie

Kennis over basisvaardigheden.	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn
--------------------------------	----	---	---	---	----	-------------------------------	-------------------------------

U heeft kennis van de factoren van effectief onderwijs:

het stellen van hoge doelen	x						
hoeveelheid tijd die besteed moet worden aan de basisvaardigheden	x						
het geven van een effectieve instructie			x				
vroegtijdig signaleren en reageren		x					
monitoren	x						

U beschikt over vakinhoudelijke en didactische kennis:

U heeft inhoudelijke kennis van de doorgaande lijn van groep 1 t/m 8.			x				
U weet welke vakinhoudelijke doelen u aan het eind van groep 3 t/m 8 wilt bereiken.			x				
U weet wat u de leerlingen in groep 3 t/m 8 kunt aanbieden om de geformuleerde doelen te bereiken.			x				
U kunt een inschatting maken van de te verwachten moeilijkheden.	x						
U weet aan welk doel gewerkt wordt tijdens een activiteit.	x						
U weet welke didactische aspecten van belang zijn voor doelgerichte activiteiten.		x					
U bent op de hoogte van effectieve werkvormen om leerlingen te ondersteunen bij het behalen van de gestelde doelen.		x					
U weet hoe u kinderen kunt motiveren.		x					
U weet dat oefening nodig is om geleerde vaardigheden te onderhouden.	x						
U weet welke (kennis, inzicht), vaardigheden getoetst worden en wat toetsuitslagen betekenen.	x						

U heeft kennis over interventies voor risicoleerlingen:

U beschikt over basiskennis van ontwikkelingsproblemen op het		x					
---	--	---	--	--	--	--	--

gebied van taalontwikkeling en rekenontwikkeling.							
U kent de interventies die van belang zijn in de betreffende onderwijsperiode.	x						
U bent op de hoogte van remediërende mogelijkheden van de methode en remediërende programma's.	x						

U heeft kennis op het gebied van toetsen:

U kunt toetsresultaten analyseren en verklaren op het niveau van de groep als geheel.		x					
U kunt toetsresultaten van individuele leerlingen analyseren en verklaren.		x					

Pedagogische ondersteuning, motivatie en feedback

Pedagogische ondersteuning, motivatie en feedback	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn
--	-----------	----------	----------	----------	-----------	--------------------------------------	--------------------------------------

U biedt pedagogische ondersteuning en motiveert de leerlingen:

U heeft positieve verwachtingen met betrekking tot de ontwikkeling van gecijferdheid van leerlingen en spreekt deze ook uit.		x					
U ondersteunt leerlingen bij zaken waarbij ze hulp nodig hebben.			x				
U toont belangstelling voor de taakbeleving van kinderen.		x					
U biedt leerlingen uitzicht op succes.		x					
Laat alle leerlingen succeservaringen opdoen.			x				
Stimuleert interactie en samenwerking tussen leerlingen.				x			
U stimuleert het geloof in het eigen kunnen en plezier in de eigen mogelijkheden.	x						
U helpt leerlingen bij het zoeken van verklaringen voor succes en falen en zoekt met leerlingen naar productieve attributies.			x				
U geeft zwakke rekenaars nooit onvoorbereid een beurt.		x					

U stimuleert rekenplezier en rekenmotivatie:

Laat zien dat u plezier heeft in rekenen.		x					
U zorgt voor een gevarieerde verzameling rekenmaterialen, rekenspelletjes en informatieve boeken in de groep.				x			
U betreft de leerlingen bij het samenstellen van het extra rekenaanbod in de groep.				x			
U stimuleert alle kinderen om rekenspelletjes te doen.			x				
U bent alert op kansen om getallen uit de realiteit te bespreken met de leerlingen			x			Bij OPP's te weinig.	

U geeft leerlingen feedback:

U geeft positief geformuleerde feedback aan alle leerlingen.			x				
U geeft concrete feedback aan alle leerlingen.			x				
U gaat in op non-verbale reacties van leerlingen.		x					
U geeft veel complimenten, afwisselend met een woord, gebaar, houding of mimiek.		x					
U herhaalt en belooft goede antwoorden.	x						
U verbetert het kind impliciet, door het goede antwoord voor te zeggen of voor te doen.			x				
U geeft leerlingen voldoende ruimte om na te denken en te reageren.			x			Praat veel door	
U laat leerlingen hun eigen fouten verbeteren en helpt daarbij.		x					
U geeft procesterugkoppeling.		x					
U stimuleert interactie tussen leerlingen.				x			
U breidt de inhoud van het antwoord van de leerling uit.			x				
U ordent en vat samen.			x				
U parafraseert, herhaalt in de juiste bewoordingen wat de leerling gezegd heeft.		x					

Instructievaardigheden

Instructievaardigheden	++	+	±	-	--	Vraagt actie op	Vraagt actie op
------------------------	----	---	---	---	----	-----------------	-----------------

						korte termijn	lange termijn
--	--	--	--	--	--	--------------------------	--------------------------

Algemeen:							
De les wordt gestart met een automatiseringsoefening							
U start met een passende automatiseringsoefening.		x					
U zorgt ervoor dat de oefening intensief en interactief is.			x				
U zorgt er voor dat iedere leerling kan meedoen.			x			OPP's mee doen	
U bewaakt dat de oefening maximaal vijf minuten duurt.		x					
U ondersteunt leerlingen bij zaken waarbij ze hulp nodig hebben.		x					
1. Gezamenlijke start							
U geeft een samenvatting van of blikt terug op een voorafgaande activiteit.			x				
U haalt de benodigde voorkennis op.	x						
U biedt leerlingen die boven niveau presteren en niet meedoen met de groepsinstructie activiteiten op hun niveau. Deze leerlingen gaan direct na de gezamenlijke start zelfstandig aan het werk.				x			
2. Interactieve groepsinstructie							
U geeft voor alle leerlingen het lesdoel en de activiteit aan (in eenvoudige bewoording).		x					
U geeft een activiteitenoverzicht.			x				
U deelt de activiteit op in kleine stapjes.		x					
U bent model: u doet voor, denkt hardop.		x					
U gebruikt concrete voorbeelden.		x					
U gaat na of de leerlingen de activiteit begrijpen.		x					
U laat de leerlingen onder nauwgezette begeleiding (het gepresenteerde) oefenen.		x					
U bevordert leren van elkaar (oplossingsproces).				x			
U hanteert samenwerkend leren werkvormen.				x			
U relateert de uit te voeren opdrachten expliciet aan het lesdoel.		x					
U zorgt voor interactie tijdens de		x				Tussen	

instructie.						lkr en lln	
U zorgt voor afwisseling en betreft de leerlingen actief bij de les/activiteit.		x					
U gaat na of de leerlingen de activiteit begrijpen/beheersen.		x					
3. Begeleid (in)oefenen (grote groep)							
U zorgt ervoor dat de oefenopdrachten goed aansluiten bij de inhoud van de instructiefase.		x					
U begeleidt het toepassen van de lesstof.	x						
U zorgt er voor dat leerlingen succeservaringen opdoen.		x					
U controleert expliciet of de leerlingen de uitleg hebben begrepen.		x					
U gaat door met oefenen tot de meeste leerlingen de opdracht/vaardigheid onder de knie hebben.	x						
U begeleidt risicoleerlingen extra, zodat zij ook over de benodigde voorwaarden beschikken (de leerkracht breidt de instructietijd uit).		x					
Specifiek voor rekenen:							
U geeft duidelijk aan wat de leerlingen gaan oefenen.	x						
U geeft handreikingen waarmee kinderen zelf aan het werk kunnen gaan.		x					
U stimuleert het zelf aan de slag gaan en het nadenken van kinderen door het stellen van vragen.		x					

Planning en organisatie	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn
--------------------------------	-----------	----------	----------	----------	-----------	--------------------------------------	--------------------------------------

4. Verlengde instructie (kleine groep)							
U heeft de ruimte om verlengde instructie te geven, direct volgend op de begeleide inoefening. De rest van de leerlingen is zelfstandig aan het werk.		x				OPP's niet tijdens de les	

U activeert voorkennis door zonodig een stap terug te gaan in de leerlijn.		x					
U herhaalt in kleinere stappen de groepsinstructie.		x					
U maakt gebruik van materialen en modellen passend bij de methode.		x					
U laat de verlengde instructie naadloos aansluiten bij de gegeven groepsinstructie.	x						
U begeleidt de leerlingen bij het maken van de opdracht.	x						
U schept veel ruimte voor interactie.				x			
U gaat na of de leerlingen de verlengde instructie begrijpen.		x					
U oefent samen met de leerlingen tot alle leerlingen het begrijpen.		x					
5. Zelfstandig oefenen (overige leerlingen)							
U geeft de leerlingen opdrachten die goed aansluiten bij de inhoud van de instructiefase.	x						
U differentieert bij het geven van verwerkingsopdrachten.	x						
U geeft extra stof aan goed presterende leerlingen.	x						
U organiseert mogelijkheden voor samenwerkend leren.				x			
U stelt duidelijke eisen aan het werk.		x					
U laat leerlingen weten dat hun werk wordt gecontroleerd.		x					
U zorgt dat leerlingen weten wat ze kunnen doen als ze klaar zijn.	x						
6. Gezamenlijke afsluiting (grote groep)							
U zorgt voor een inhoudelijke afsluiting van de activiteit.				x			
U laat leerlingen vertellen wat goed ging en wat ze de volgende keer anders gaan doen.				x			
U gaat na of lesdoelen bereikt zijn.			x				

Volgen van de ontwikkeling van de leerlingen

Volgen van de ontwikkeling van de leerlingen	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn
--	----	---	---	---	----	-------------------------------	-------------------------------

U heeft zicht op de rekenontwikkeling van de leerlingen:

U observeert de leerlingen dagelijks en richt zich op de rekenontwikkeling van de leerling als individu, maar ook als onderdeel van de groep.				x			
U volgt de leerlingen op de verschillende aspecten van rekenontwikkeling.		x					
U voert individuele diagnostische gesprekken met kinderen.				x			
U legt uw observaties beknopt vast in een observatiesysteem.			x				
U benut oudergesprekken om aanvullende informatie te verzamelen over de rekenontwikkeling.			x				

U volgt de rekenontwikkeling van de leerlingen:

U observeert de leerling tijdens de toetsafname en noteert observaties.			x				
U praat met leerlingen over hun ontwikkeling.			x				
U legt informatie over toetsen, observaties en gesprekken vast in het leerlingvolgsysteem en groepsoverzicht.		x					
U interpreteert toetsresultaten op groepsniveau.			x				
U interpreteert toetsresultaten op individueel niveau.		x					
U maakt zo nodig handelingsplannen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.			x			Alleen voor OPP's	
U volgt de ontwikkeling van de leerlingen regelmatig tussen de toetsmomenten in en past instructie daarop aan.		x					

Planning en organisatie

Planning en organisatie	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn
-------------------------	----	---	---	---	----	-------------------------------	-------------------------------

U organiseert het aanbod:

U benut de tijd in de lessen				x			
------------------------------	--	--	--	---	--	--	--

optimaal.							
U realiseert, in aanvulling op de lessen, tijd voor verschillende leesvormen/rekenactiviteiten.			x				
U organiseert extra tijd voor instructie, begeleide oefening en zelfstandige oefening met behulp van de computer voor risicoleerlingen.			x				

Klassenmanagement

Klassenmanagement	++	+	±	-	--	Vraagt actie op korte termijn	Vraagt actie op lange termijn
-------------------	----	---	---	---	----	-------------------------------	-------------------------------

Algemeen

U bent duidelijk in het gedrag dat u van leerlingen verwacht.	x						
U spreidt de aandacht, houdt overzicht, houdt oogcontact met de leerlingen, stopt snel bij beginnende onrust.			x			OPP's worden niet betrokken	
U herkent en reageert alert op signalen van leerlingen.			x				
U geeft leerlingen verantwoordelijkheid, waardeert eigen initiatief en oplossingen van leerlingen en waardeert onderlinge hulp.		x					

Uitvoering van de activiteit

U verdeelt de tijd over de fasen van de activiteit.	x						
U houdt vaart in de activiteiten.		x					
U besteedt veel aan de risicoleerlingen.			x			OPP's te weinig	
U wisselt de intensieve instructie in de kleine groep af met aandacht voor de andere leerlingen door bijvoorbeeld hulproutes te lopen.		x					
U sluit de activiteit duidelijk af.			x				

Zelfstandig werken

U hanteert duidelijke afspraken en routines rond met betrekking tot het zelfstandig werken, onder andere	x						
--	---	--	--	--	--	--	--

rond materiaal pakken, elkaar helpen, werk dat klaar is en vervolgopdrachten.							
U zorgt ervoor dat de leerlingen precies weten wat ze kunnen doen.	x						
U geeft voor het zelfstandig werken opdrachten die aansluiten bij de instructie en de inhoud van de les.		x					
U geeft de leerlingen opdrachten die zijn afgestemd zijn op het niveau van de leerling en die zinvol en betekenisvol zijn.			x			Te weinig voor OPP's	
U geeft leerlingen die iets meer aankunnen opdrachten/materialen die voor hen geschikt zijn.		x					
U geeft aan welke eisen aan het werk gesteld worden.		x					
U zorgt ervoor dat de leerlingen direct aan het werk gaan.	x						
U biedt leerlingen gelegenheid elkaar te helpen bij het uitvoeren van de opdrachten.		x					
U heeft (uitgestelde) aandacht voor de leerlingen die zelfstandig werken.	x						

http://www.schoolaanzet.nl/uploads/tx_sazcontent/KROGW010_01.pdf

Tijdens het gesprek met de IB-er en mij zijn de volgende opmerkingen per vaardigheid gemaakt.

1. Factoren van effectief onderwijs

De IB-er vindt dat ik goed inspeel op de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Ik heb goed zicht op de leerlingen die verlengde instructie nodig hebben. Tijdens het gesprek komt naar voren dat de effectiviteit voor de leerlingen met een OPP en de sterkere leerlingen niet optimaal is. Deze opmerking is passend bij dit onderzoek.

2. U stimuleert rekenplezier en rekenmotivatie

De leerlingen met een OPP hebben geen plezier in het rekenwerk, zij doen te veel van hetzelfde. De uitdaging is ver te zoeken. In het gesprek met de IB-er geef ik aan wat mijn volgende stappen zijn binnen het onderzoek, daarbij geef ik aan dat ik door de gesprekken die ik ga voeren met de leerlingen een beeld krijg van de ideeën van de leerlingen. Uit deze gesprekken wil ik de inhoud van de OPP's aanpassen. Hierdoor vergroten we waarschijnlijk het plezier, door eventueel ook instructiemomenten in te plannen houd ik beter zicht op de ontwikkeling.

3. Gezamenlijke start

De leerlingen met een OPP worden nauwelijks of helemaal niet betrokken bij de rekenlessen aan de klas. Hierdoor zijn ze éénlingen in een groep en krijgen niet de aandacht die ze juist wel nodig hebben. Leerlingen met een OPP kun je met een kleine aanpassing soms al met een bepaald deel van de reguliere les mee laten doen.

4. Afsluiting

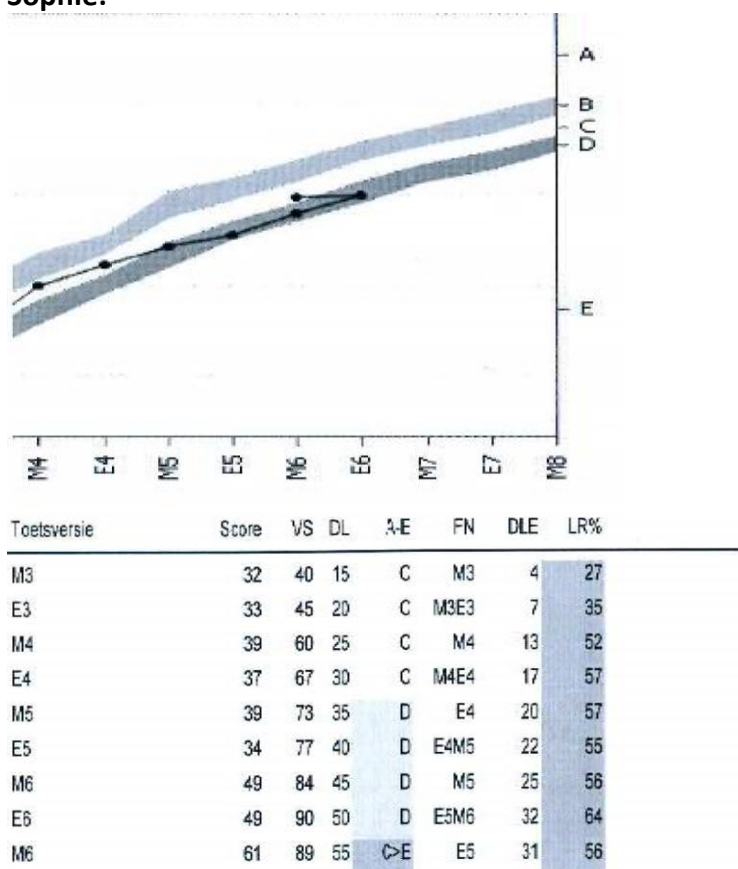
De IB-er benadrukt het effect van een goede afsluiting van de les. Door nogmaals te herhalen wat de leerlingen geleerd hebben, onthouden ze beter welke oplossingsstrategieën aan bod zijn geweest. Door dit klassikaal te doen, dus ook de leerlingen met een OPP hierin te betrekken, zullen alle leerlingen nogmaals nadenken over het doel van de les. Door ook de leerlingen met een OPP te laten benoemen wat zij geleerd hebben, worden zij deel van de reguliere rekenles.

5. Klassenmanagement

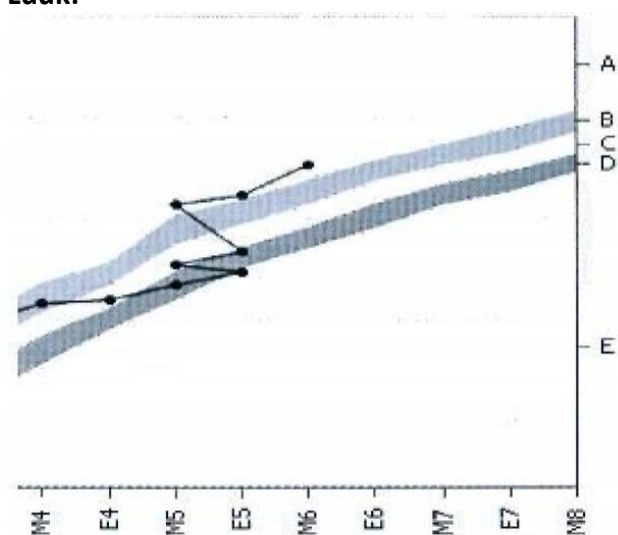
De IB-er geeft aan weinig zicht te hebben op het gebeuren in de klas, hiervoor zijn consultatiemomenten nodig en die zijn niet standaard opgenomen binnen de schoolorganisatie. De leerlingen met een OPP zijn gedurende de reguliere les te weinig interactief bezig. Zij werken voor zichzelf en worden helemaal niet in de les betrokken. Op het moment dat ik instructie geef aan de klas, verwacht ik dat de leerlingen met een OPP aan het werk gaan met hun eigen werk. Dit is natuurlijk niet altijd reëel wanneer ze in de klas blijven. Ze worden afgeleid en hun concentratie is weg.

Bijlage 13: Afgenomen toetsen van Luuk en Sophie

Sophie:

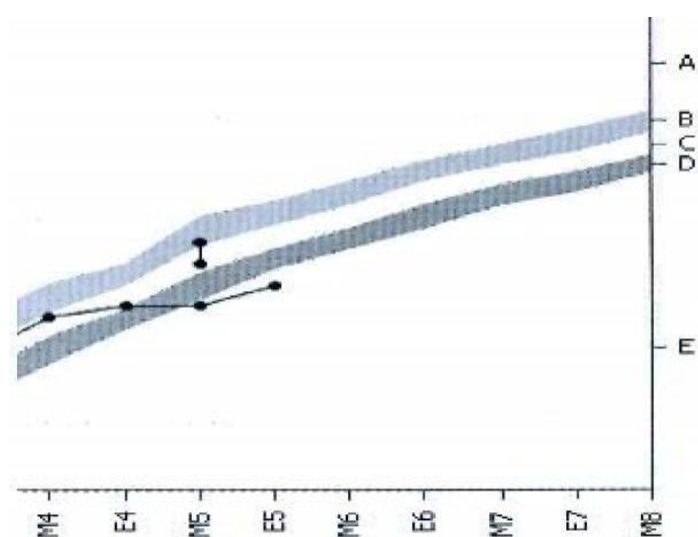

Luuk:

Toetsversie	Score	VS	DL	A-E	FN	DLE	LR%
M3	30	37	15	C	< M3	4	27
E3	45	59	20	B	E3M4	13	65
M4	45	65	25	B	M4E4	16	64
E4	36	66	30	C	M4E4	16	53
M5	35	70	35	D	E4	19	54
E5	29	74	40	E	E4M5	21	53
M5	43	76	40	C>D	E4M5	22	55
E5	41	80	47	D>E	M5	24	51
M5	60	94	50	A>D	M6	35	70
E5	65	97	50	A>C	M6E6	37	74
M6	88	106	55	A>C	M7	46	84

Bijlage 14: Afgenomen toetsen van Julia

Toetsversie	Score	VS	DL	A-E	FN	DLE	LR%
M3	26	32	5	D	<M3	4	80
E3	37	49	10	C	E3	9	90
M4	40	61	15	C	M4	14	93
E4	33	64	20	C	M4	15	75
M5	28	64	25	E	M4	16	64
E5	23	70	30	E	E4	19	63
M5	44	77	40	C>E	E4/M5	22	55
M5	51	83	45	B>E	M5	25	56

Bijlage 15: Rekengesprek**Naam: Luuk****Startvraag**

Waar denk je aan bij het woord rekenen?	Dat is saai
---	-------------

Gevoel

Hoe is het voor je om sommen te maken die je heel makkelijk vindt?	Dat vind ik leuk, want dan ben ik snel klaar
Hoe is het voor je om sommen te maken die je heel moeilijk vindt?	Vervelend, want dan vind ik het moeilijk om door te gaan met een andere som. En dan maak ik meer fouten en ik vind het niet leuk om ze te verbeteren.
Wat heb je bij het maken van rekensommen wel eens heel erg leuk gevonden?	De sommen met vermenigvuldigingen, die vind ik niet zo moeilijk en maak ik meestal zonder fouten.

Algemeen

Wat vind jij van rekenen in de klas?	Niet zo leuk. Het is zoveel van hetzelfde en dat vind ik saai en dan heb ik geen zin meer om verder te gaan.
Waarvoor is leren rekenen nodig en waarvoor wil jij rekenen leren?	Voor later, als ik een goede baan wil. Ook als ik op de tractor wil rijden moet ik kunnen rekenen, hoeveel ha is het weiland. Tuinarchitect lijkt me leuk om te doen.
Wat is voor jou belangrijk om goed te kunnen rekenen?	Leuke sommen.

Sommen

Wat voor sommen doe je graag?	Vermenigvuldigingen en geheimschrift in sommen.
Wat vind je makkelijk en wat vind je moeilijk bij het rekenen?	Ik vind cijferend optellen en aftrekken makkelijk, dat doe ik veel. Ik vind sommen waar je meer dingen tegelijk moet doen moeilijker. Bijv. $125 - 75 \times 60 =$

Manier van rekenen

Hoe reken je het liefst?	Ik reken alles het liefst uit in mijn hoofd. En ik zit het liefst gewoon op mijn eigen plek.
Wat voor materiaal gebruik je het liefst?	Ik vind het leuk om sommen met een liniaal te maken. Af en toe vind ik het fijn om een kladblaadje te gebruiken.

Plek

Op welke plek kun jij het beste rekenen?	Gewoon in de klas op mijn eigen plek, anders word ik afgeleid door dingen die ik op de gang zie of hoor.
--	--

Hulp

Wat kun je al en wat zou je willen leren?	Ik kan al goed vermenigvuldigen en cijferend rekenen. Ik zou nog graag willen leren rekenen met oppervlakte en inhoud.
Wat voor hulp zou je willen?	De hulp van juf Anouk bij toetsen en fouten helpt mij goed, dan krijg ik meer tijd. Juf Thea is niet nodig, daar moet ik alles zelf doen.
Op welke manier?	In de klas wil ik wel wat meer instructie van juf zodat ik ook nieuwe sommen kan maken.
Wat voor hulp krijg je nu? Hoe vind je dat?	Ik vind de hulp van juf Anouk fijn, daar kan ik nogmaals de moeilijke dingen leren die in de klas niet goed zijn gegaan.
Heb je wel eens iets geleerd, wat je toch heel erg moeilijk vond om te leren?	
Hoe is je dit dan toch gelukt?	
Stel dat je morgen heel goed zou kunnen rekenen? Wat is er dan gebeurd vannacht? Hoe kan ik dat zien?	Ik ben ergens geweest en daar heb ik heel veel geleerd
Op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 is 'ik heb geen vertrouwen in mijn rekenwerk' en 10 is 'ik ga het wel redden'. Waar sta je dan. Wat kan je al goed, waar zou je graag naar toe willen en wat is daarvoor nodig?	Op een 7, want ik kan dingen goed onthouden als ik het leuk vind en ik snap heel vaak al nieuwe dingen als ik het één keer heb gehoord.

De leraar

Hoe vind je dat je huidige juf je helpt bij rekenen?	Ik kan goed dingen die ik niet begrijp aan juf vragen, dan legt ze het uit. Begrijp ik het daarna nog niet, kan ik het nog een keer vragen.
Hoe was dat bij een vorige juf of meester?	Vorig jaar ging ik wel eens met een stagiaire in het overblijflokaal zitten en gingen we daar rekenen.
Waarmee heeft een meester of juf je wel eens heel goed geholpen bij rekenen?	

Interesse

Waar ben jij in geïnteresseerd en hoe zouden we dat kunnen gebruiken bij het rekenen?	Ik vind werken op de computer leuk, door dat te doen hoef ik niet in het werkboek te werken.
---	--

Slotvraag

Wat wil jij nog zeggen over het rekenen?	Niks
--	------

Samenvatting

Ervaringen van het kind

Het eerste dat bij Luuk op komt als er wordt gevraagd wat hij denkt bij het woord 'rekenen', is saai. Hij vindt rekenen niet leuk en doet het omdat het moet.

Luuk vindt het prettig om sommen te maken die hij makkelijk vindt, dan maakt hij minder fouten. Luuk vindt het vervelend om fouten te maken want dan moet hij ze weer verbeteren en daar heeft hij vaak geen zin in.

Luuk vindt het lastig om verder te gaan met een andere som als hij iets niet begrijpt. Hij kan zich dan moeilijk concentreren voor een andere som. Zijn gedachten zijn dan nog bij de moeilijke som.

Motivatie van het kind

Luuk vindt het rekenwerk dat hij nu heeft saai. Het zijn steeds dezelfde sommen en ik moet steeds tot een bepaalde som maken, dan zet juf een streep tot waar ik moet komen in die week. Dit vindt Luuk niet leuk. Als hij gemakkelijk bij de streep komt, zet juf de streep iets verder. Dat is niet leuk, dus vaak rekent hij dan wat langzamer om maar niet meer te hoeven doen.

Luuk vindt zelf dat hij goed kan onthouden wat hij leuk vindt. Daar hoeft hij niet zoveel instructie over te krijgen. Hij vindt ook dat hij snel nieuwe sommen snapt, bij één keer uitleggen weet hij al hoe het moet.

Beeld wat het kind heeft van rekenen

Rekenen moet voor later, anders krijg je geen goede baan. Het liefst zou Luuk niet zoveel willen rekenen.

Hulpvraag

Dit kind heeft...

instructie nodig...

op vaste tijden zodat hij weet wanneer hij bij juf aan de instructietafel zit en wat hij daar gaat doen.

opdrachten nodig...

die een beetje afwisseling in het rekenen geven. Steeds hetzelfde soort sommen is saai.

activiteiten nodig...

die aansluiten bij zijn interesse, dus naast het boek ook gebruik maken van de computer. Opdrachten waarbij hij leert rekenen met oppervlakte en inhoud.

feedback nodig...

die hem motiveren om door te leren rekenen. Deze feedback moet positief zijn en aanmoedigend.

Eventuele aanvullingen n.a.v. het gesprek

Samenvatting gesprek met Luuk:

Het eerste dat bij Luuk naar voren komt als er wordt gevraagd naar zijn gevoel bij rekenen is het woord saai. Hij wil graag snel klaar zijn met rekenen, dus maakt hij graag gemakkelijke sommen zoals vermenigvuldigingen en cijferend op- en aftrekken. Over moeilijke sommen doet hij lang, hij kan zich niet goed concentreren en hij moet ze vaak verbeteren, wat hij niet leuk vindt. Sommen waarbij meerdere handelingen nodig zijn vindt Luuk moeilijk. Luuk ervaart het rekenen in de klas als veel van hetzelfde. Sommen waar zijn interesse ligt zouden hem helpen bij het beter leren rekenen. Luuk rekt vooral in zijn hoofd. Hij maakt nauwelijks gebruik van kladpapier of iets dergelijks. Hij weet dat rekenen nodig is voor later, voor een beroep dat hij later wil worden moet hij leren omgaan met meten en meetkunde. Dit wil hij in de komende tijd graag leren. Hij wil dit van mij of Juf Anouk (rugzakbegeleidster) leren. Deze twee leerkrachten kunnen hem goed helpen en hij leert veel van ze.

Op de wondervraag die gesteld is tijdens het gesprek was het voor Luuk lastig om antwoord te geven, hij kon zich niet voorstellen wat er zou gebeuren. Dit past binnen zijn problematiek die hij naast zijn rekenprobleem heeft. Luuk heeft wel vertrouwen in de toekomst, hij is van mening dat hij goed kan onthouden en iets nieuws snel begrijpt. Werken en extra oefenen op de computer vind Luuk prettig, hij kan zich dan goed concentreren.

Kortom: Luuk heeft instructie nodig op vaste tijden, zodat hij weet wanneer hij bij juf aan de instructietafel zit en wat hij daar gaat doen. Hij heeft opdrachten nodig die een beetje afwisseling in het rekenen geven. Daarnaast heeft Luuk activiteiten nodig die aansluiten bij zijn interesse, dus naast het boek ook gebruik maken van de computer. Opdrachten waarbij hij leert rekenen met oppervlakte en inhoud. Luuk heeft feedback nodig dat hem motiveert om door te leren rekenen. Deze feedback moet positief zijn en aanmoedigend.

Rekengesprek**Naam: Julia****Startvraag**

Waar denk je aan bij het woord rekenen?	Plus -en minsommen, tafels, van groot naar klein noteren of andersom.
---	---

Gevoel

Hoe is het voor je om sommen te maken die je heel makkelijk vindt?	Dat vind ik leuk, want dan maak ik weinig fouten
Hoe is het voor je om sommen te maken die je heel moeilijk vindt?	Dat vind ik minder leuk, want dan maak ik waarschijnlijk veel meer fouten. Dan heb ik meer moeite en kan ik het niet helemaal zelf.
Wat heb je bij het maken van rekensommen wel eens heel erg leuk gevonden?	Ik vind de tafels heel leuk om te doen. Dat kan ik al heel goed. En ik heb een keer een geheimschrift opgelost, dat vond ik erg leuk.

Algemeen

Wat vind jij van rekenen in de klas?	Ik kan niet zo goed zelfstandig rekenen als juf instructie geeft aan de klas. Dan word ik snel afgeleid door wat juf zegt en doet met de klas.
Waarvoor is leren rekenen nodig en waarvoor wil jij rekenen leren?	Leren rekenen is belangrijk voor later. Als je achter de kassa wilt werken moet je weten wat je terug moet geven aan wisselgeld.
Wat is voor jou belangrijk om goed te kunnen rekenen?	Ik moet zin hebben om te rekenen.

Sommen

Wat voor sommen doe je graag?	Maakt me niet zoveel uit.
Wat vind je makkelijk en wat vind je moeilijk bij het rekenen?	Ik vind tafels gemakkelijk en sommen als $25 + 22 =$ en $25 - 22 =$. Ook de tafels zoals $60 \times 6 =$ zijn niet moeilijk. Getallen van groot naar klein zetten vind ik ook gemakkelijk. Sommen als $25 + 27 =$ en $45 - 27 =$ zijn moeilijker. En $408 - 90$ vind ik heel moeilijk.

Manier van rekenen

Hoe reken je het liefst?	Ik vind rekenen op de computer leuk. Ik reken ook veel uit mijn hoofd, soms gebruik ik een kladblaadje.
Wat voor materiaal gebruik je het liefst?	Ik vind het fijn om MAB materiaal te gebruiken bij plus- en minsommen.

Plek

Op welke plek kun jij het beste rekenen?	Ik wil het liefst gewoon in de klas rekenen,
--	--

	maar niet op mijn eigen plek, want dan word ik te veel afgeleid door de instructie. Ik wil dan graag een rustige plek, bijvoorbeeld aan de werkbank.
--	--

Hulp

Wat kun je al en wat zou je willen leren?	Ik kan de tafels al heel goed. Ik wil nog wel graag cijferend rekenen en een beetje breuken en procenten leren.
Wat voor hulp zou je willen?	Ik zou wel instructie willen van juf.
Op welke manier?	Ik wil graag elke dag even met juf aan de instructietafel, zodat ik makkelijk vragen kan stellen en weer verder kan.
Wat voor hulp krijg je nu? Hoe vind je dat?	Ik krijg instructie van juf Jantina op donderdag, dat vind ik niet leuk en ik moet dan in één keer heel veel doen.
Heb je wel eens iets geleerd, wat je toch heel erg moeilijk vond om te leren?	
Hoe is je dit dan toch gelukt?	
Stel dat je morgen heel goed zou kunnen rekenen? Wat is er dan gebeurd vannacht? Hoe kan ik dat zien?	Dan heb ik over antwoorden gedroomd en weet ik alles uit mijn hoofd.
Op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 is 'ik heb geen vertrouwen in mijn rekenwerk' en 10 is 'ik ga het wel redden'. Waar sta je dan. Wat kan je al goed, waar zou je graag naar toe willen en wat is daarvoor nodig?	Een 5, ik kan niet goed rekenen, maar als ik heel veel oefen lukt het misschien wel.

De leraar

Hoe vind je dat je huidige juf je helpt bij rekenen?	Ik kan juf vragen stellen als ik het moeilijk vind. Dat vind ik fijn.
Hoe was dat bij een vorige juf of meester?	Ik moest vorig jaar te makkelijke sommen maken, dat werd saai. En juf werd wel eens boos op me omdat ik niet genoeg deed.
Waarmee heeft een meester of juf je wel eens heel goed geholpen bij rekenen?	Mijn juf van dit jaar. Ik weet nu hoe ik makkelijk plus- en minsommen over het tiental kan uitrekenen. Dat vind ik een handig hulpmiddeltje, nu gaat het sneller.

Interesse

Waar ben jij in geïnteresseerd en hoe zouden we dat kunnen gebruiken bij het rekenen?	Ik vind de computer leuk om te gebruiken bij het rekenen. Ik wil wel graag rekenen op de computer en in een boek.
---	---

Slotvraag

Wat wil jij nog zeggen over het rekenen?	Niets.
--	--------

Samenvatting

Ervaringen van het kind

Julia heeft geen leuke ervaringen rondom rekenen. Ze vindt rekenen erg moeilijk en durft nauwelijks te vragen om hulp, omdat ze bang is dat ze dom gevonden wordt. Dit schooljaar vindt ze het rekenen wel iets leuker en durft ze sneller iets te vragen, maar toch zou ze graag wat nieuws willen leren. Rekenen is voor Julia vooral rijtjes sommen maken en oefenen op de computer.

Motivatie van het kind

Het rekenen is voor Julia iets dat er bij hoort, maar ze doet het niet graag. Julia vindt het rekenwerk dat ze nu heeft niet zo leuk. Ze wil liever wat verschillende sommen. Sommige sommen zijn erg makkelijk. Ze wil graag nieuwe sommen leren en niet alleen oefenen wat ze al wel geleerd heeft.

Beeld wat het kind heeft van rekenen

Julia vindt dat ze zelf niet goed kan rekenen en dat ze het ook nooit goed zou kunnen. Ze denkt dat als ze veel oefent het wel beter zou gaan. Rekenen is bij Julia vooral plus- en minsommen en tafels. Verdere rekenmogelijkheden heeft ze geen zicht op.

Hulpvraag

Dit kind heeft...

instructie nodig...

dat iedere dag plaatsvindt, samen met juf aan de instructietafel.

opdrachten nodig...

die afwisseling bieden in het rekenwerk.

activiteiten nodig...

die passen bij haar niveau van rekenen en die haar motiveren om haar eigen ontwikkeling op rekengebied te vergroten.

feedback nodig...

dat haar positief stemt voor de toekomst. Feedback dat haar vertrouwen geeft in haar eigen kunnen.

Eventuele aanvullingen n.a.v. het gesprek

Samenvatting gesprek met Julia:

Julia noemt verschillende soorten sommen bij de vraag waar ze aan denkt bij het woord rekenen. Julia vindt het fijn dat ze bepaalde sommen gemakkelijk kan uitrekenen, zoals de tafels. Daar maakt ze maar weinig fouten in. Plus en minsommen die over het tiental gaan zijn moeilijk voor Julia. Ze rekent vooral uit haar hoofd, waardoor ze de tel kwijt raakt. Julia maakt de sommen graag zonder hulp, maar wanneer er moeilijke sommen zijn kan ze het niet alleen. Ze moet dan om hulp vragen, dat vindt Julia lastig. MAB materiaal vindt Julia prettig om te gebruiken bij de plus- en minsommen. Zin hebben in rekenen is voor haar belangrijk om goed te rekenen. Julia wil graag cijferend leren rekenen en ook nog wel een beetje breuken en procenten.

Julia heeft moeite met rekenen in de klas. Wanneer ik instructie geef aan de klas, zit Julia op haar eigen plek te rekenen. Ze geeft aan dat ze zich op zulke momenten niet goed kan concentreren. Over de onderwerpen waar de klas het over heeft gaat Julia nadenken. Ze zit dan graag op een rustige plek in de klas.

Julia vindt leren rekenen belangrijk voor later. Als ik in een supermarkt achter de kassa wil werken moet ik kunnen rekenen met geld.

Instructiemomenten krijgt Julia vooral van de onderwijsassistent, tijdens deze momenten moet ze veel doen. Ze wil liever instructie van mij en dan iedere dag een beetje.

De wondervraag wordt door Julia beantwoordt met het dromen van antwoorden en dan alles uit het hoofd weten. Opvallend bij het beantwoorden van deze wondervraag is de onzekerheid die naar voren komt. Dit zie ik terug bij de schaalvraag die gesteld is. Ze heeft weinig vertrouwen in het rekenen, ze gelooft niet dat het haar zal lukken.

Julia heeft het als prettig ervaren dat ik haar al veel heb geholpen met de plus- en minsommen, hierbij maakten we de sommen in stapjes op een kladpapier.

Kortom: Julia heeft instructie nodig dat iedere dag plaatsvindt, samen met juf aan de instructietafel. Ze heeft ook opdrachten nodig die afwisseling bieden in het rekenwerk. Daarnaast heeft Julia activiteiten nodig die passen bij haar niveau van rekenen en die haar motiveren om haar eigen ontwikkeling op rekengebied te vergroten. Ten slotte heeft ze feedback nodig dat haar positief stemt voor de toekomst. Feedback dat haar vertrouwen geeft in haar eigen kunnen.

Rekengesprek**Naam: Sophie****Startvraag**

Waar denk je aan bij het woord rekenen?	Rekenen is moeilijk en meestal niet leuk. Zo af en toe vind ik het leuk.
---	--

Gevoel

Hoe is het voor je om sommen te maken die je heel makkelijk vindt?	Dat vind ik wel leuk, want dan ben ik snel klaar en maak ik niet zoveel fouten.
Hoe is het voor je om sommen te maken die je heel moeilijk vindt?	Daar ben ik lang mee bezig en als ik dan aan het uitrekenen ben dan raak ik de tel vaak kwijt en moet ik op nieuw beginnen.
Wat heb je bij het maken van rekensommen wel eens heel erg leuk gevonden?	Ik vind het leuk dat ik één keer in de week naar juf Thea mag. En ik vind meerkeuze opdrachten erg leuk.

Algemeen

Wat vind jij van rekenen in de klas?	Ik vind het moeilijk om me te concentreren als juf instructie geeft aan de klas.
Waarvoor is leren rekenen nodig en waarvoor wil jij rekenen leren?	Als ik ga winkelen met oma, dan moet ik weten wat ik moet betalen en wat ik terug moet krijgen van de caissière. En als ik later achter de kassa wil werken moet ik ook kunnen rekenen.
Wat is voor jou belangrijk om goed te kunnen rekenen?	Een juf die mij goede instructie kan geven.

Sommen

Wat voor sommen doe je graag?	Vermenigvuldigen vind ik leuk en kan ik goed. En verhaaltjessommen met een leuke context die bij mij past.
Wat vind je makkelijk en wat vind je moeilijk bij het rekenen?	Ik vind vermenigvuldigen makkelijk en ik kan ook al goed cijferend rekenen. Deelsommen vind ik wel iets moeilijker en sommen met tijden vind ik ook lastig.

Manier van rekenen

Hoe reken je het liefst?	Ik reken het liefst alle sommen cijferend uit, omdat ik het al lang doe en ik kom dan tot een goed antwoord en het gaat snel.
Wat voor materiaal gebruik je het liefst?	Ik vind het leuk om de computer te gebruiken.

Plek

Op welke plek kun jij het beste rekenen?	Op een plek waar het stil is en waar ik me goed kan concentreren. Tijdens de instructie die juf aan de klas geeft wil ik graag in het
--	---

	overblijflokaal zitten.
--	-------------------------

Hulp

Wat kun je al en wat zou je willen leren?	Ik kan al heel goed de tafels. Ik zou heel graag breuken willen leren. Dat lijkt me leuk en handig.
Wat voor hulp zou je willen?	De hulp van de computer vind ik prettig en instructie van juf zou me ook helpen. Juf Thea kan me ook helpen.
Op welke manier?	Instructie van juf aan de instructietafel met materialen die me helpen om een som uit te rekenen.
Wat voor hulp krijg je nu? Hoe vind je dat?	Ik kan juf vragen om hulp als ik iets niet snap. Ze leest dan de vraag voor en dan kan ik verder zelfstandig werken.
Heb je wel eens iets geleerd, wat je toch heel erg moeilijk vond om te leren?	Bij getallen een +, -, x of : tussen zetten zodat je het goede antwoord krijgt.
Hoe is je dit dan toch gelukt?	Ik heb er een kladblaadje bij gebruikt en van alles uitgeprobeerd.
Stel dat je morgen heel goed zou kunnen rekenen? Wat is er dan gebeurd vannacht? Hoe kan ik dat zien?	Mijn hersenen zijn slimmer geworden en ik kan in één keer alle sommen maken zonder hulp van juf.
Op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 is 'ik heb geen vertrouwen in mijn rekenwerk' en 10 is 'ik ga het wel redden'. Waar sta je dan. Wat kan je al goed, waar zou je graag naar toe willen en wat is daarvoor nodig?	Een 7,5, ik kan sommige sommen al goed maken omdat ze makkelijk zijn en snel te maken. Als ik goed nadenk lukt het me wel.

De leraar

Hoe vind je dat je huidige juf je helpt bij rekenen?	Ik kan juf makkelijk om hulp vragen, dat vind ik prettig. Daarna kan ik weer verder werken.
Hoe was dat bij een vorige juf of meester?	Ik vond het toen erg moeilijk, ik moest veel materiaal gebruiken om tot een goed antwoord te komen. De hulp die ik kreeg was wel goed.
Waarmee heeft een meester of juf je wel eens heel goed geholpen bij rekenen?	De juf in groep 4 heeft mij goed geholpen met het oefenen van de tafels. Dit deed ik op de computer en ook thuis. Nu kan ik ze heel goed.

Interesse

Waar ben jij in geïnteresseerd en hoe zouden we dat kunnen gebruiken bij het rekenen?	
---	--

Slotvraag

Wat wil jij nog zeggen over het rekenen?	Ik vind het prettig om niet van een boek in een schrift te werken, want dan moet je weer zoeken in het boek waar je bent en het antwoord in het schrift schrijven. Dat vind ik moeilijk.
--	--

Samenvatting**Ervaringen van het kind**

Rekenen is vooral erg moeilijk bij Sophie, haar zelfvertrouwen is daardoor erg laag. Sophie heeft hulp nodig van juf wanneer ze vast loopt. Wanneer Sophie cijferend de sommen uitrekent gaat het gemakkelijk en is ze snel klaar. Geconcentreerd werken tijdens instructiemomenten aan de klas vind Sophie moeilijk, ze zit liever op een plek waar het rustig is en niet veel wordt gepraat. Werken vanuit een boek in een schrift vindt Sophie erg lastig.

Motivatie van het kind

Sophie wil graag nieuwe sommen leren, zoals breuken. Nu doet ze nog veel hetzelfde en die sommen rekent ze veel cijferend uit, de afwisseling in sommen is er weinig. Dit heeft als gevolg dat ze snel afgeleid is en dan met haar buurvrouw/jongen gaat kletsen en storend gedrag laat zien. Sophie vindt het dan moeilijk om weer geconcentreerd aan het werk te gaan.

Beeld wat het kind heeft van rekenen

Rekenen is moeilijk en lukt niet zonder hulp. Veel oefenen helpt bij het kunnen rekenen.

Hulpvraag**Dit kind heeft...****instructie nodig...**

Van juf die haar helpen bij nieuwe sommen. En haar de kans geven om breuken te leren.

opdrachten nodig...

die haar uitdagen om nieuwe sommen te leren.
Met een leuke context die passen bij haar belevingswereld.

activiteiten nodig...

die passen bij haar belevingswereld en haar interesses.

feedback nodig...

dat positief is en haar verder helpt bij moeilijkheden. De feedback moet zorgen voor zelfvertrouwen.

Eventuele aanvullingen n.a.v. het gesprek

Samenvatting gesprek met Sophie:

Rekenen is vooral erg moeilijk voor Sophie, haar zelfvertrouwen is erg laag. Sophie heeft hulp nodig van juf wanneer ze vast loopt. Wanneer Sophie cijferend de sommen uitreken gaat het gemakkelijk en is ze snel klaar. Vermenigvuldigingen vindt ze leuk en gemakkelijk om te doen. Verhaaltjessommen met een context die bij haar past vindt ze leuk. Ook het oefenen op de computer vindt Sophie leuk. De sommen die ze moeilijk vindt zijn deelsommen en sommen met klokkijken. Als ze moeilijke sommen moet maken raakt ze gemakkelijk de tel kwijt en dan moet ze op nieuw beginnen, dat vindt ze vervelend en is dan snel afgeleid. Werken vanuit een boek in een schrift vindt Sophie ook erg lastig, ze werkt graag in een gekopieerd boek. Eén keer in de week mag Sophie naar de RT-er, dat vindt ze erg leuk. Belangrijk om goed te kunnen rekenen is goede instructie van juf krijgen. Sophie vindt het prettig om mij alles te kunnen vragen, ze krijgt dan duidelijke antwoorden.

Sophie heeft rekenen nodig tijdens het winkelen met haar oma. Ze moet kunnen uitrekenen hoeveel ze moet betalen en hoeveel ze van de caissière terug moet krijgen. Ook voor later is rekenen belangrijk, als ze achter de kassa wil werken moet ze kunnen rekenen.

Geconcentreerd werken tijdens instructiemomenten aan de klas vind Sophie moeilijk, ze zit liever op een plek waar het rustig is en niet veel wordt gepraat.

De wondervraag was voor Sophie niet moeilijk te beantwoorden. Ze vertelde dat haar hersenen slimmer waren geworden en dat ze sommen gemakkelijk kon maken zonder de hulp van een juf. Het vertrouwen dat Sophie heeft in rekenen is best groot, als ze goed nadenkt is ze ervan overtuigd dat het haar lukt.

Kortom: Sophie heeft instructie nodig van een juf die haar kan helpen bij nieuwe sommen. En haar de kans geeft om breuken te leren. Verder heeft ze opdrachten nodig die haar uitdagen om nieuwe sommen te leren. Ook opdrachten en activiteiten met een leuke context die passen bij haar belevingswereld zijn belangrijk voor Sophie. Daarnaast heeft ze feedback nodig dat positief is en haar verder helpt bij moeilijkheden. De feedback moet zorgen voor zelfvertrouwen.

Bijlage 16: Kijkwijzer Observatieformulier Instructiemodel

Leerkracht: Stefanie
Groep: 7

Observator: Rekencoördinator
Datum: 27 febr.

Lesfase 0 Warming-up	+	±	-
De les begint met een passende warming-up oefening		x	
De warming-up begint op een laag niveau, zodat iedereen mee kan doen		x	
Lesfase 1 Lesoverzicht			
Het lesoverzicht wordt op een motiverende manier besproken		x	
Het gegeven overzicht geeft de leerlingen vertrouwen dat ze het aankunnen		x	
Lesfase 2 Periodieke korte herhaling			
De korte herhaling duurt niet langer dan ten hoogste tien minuten	x		
Het onderwerp van de herhaling is zodanig kernachtig dat alle leerlingen ervan profiteren			x
<i>De hieronder opgesomde punten moeten aan de orde komen in de nabespreking</i>			
De leerkracht heeft een weloverwogen keuze voor een bepaalde oefening gemaakt			x
De leerkracht doet het geoefende onderdeel in voldoende frequentie	x		
De leerkracht heeft een goed overzicht van de te herhalen onderwerpen		x	
Lesfase 3 Presentatie lesonderdeel:			
A. Ophalen van voorkennis			
De leerkracht haalt desgewenst de rekenkundige voorkennis op.	x		
De opgehaalde voorkennis is relevant voor het lesonderdeel.		x	
De voorkennis wordt kort en krachtig met effectieve gerichte vragen opgehaald.		x	
De voorkennis wordt door het stellen van een reflectie-oproepende vraag opnieuw doordacht.		x	
De leerkracht zorgt ervoor dat alle leerlingen meedenken .	x		
De leerkracht vat de voorkennis samen.		x	
Indien gewenst verbindt de leerkracht de voorkennis met de doelstelling.	x		
B. Formulering doelstelling			
Indien gewenst formuleert de leerkracht de doelstelling (op kinderlijk niveau)	x		
Zo nodig verwerkt de leerkracht in de doelstelling het wat, waarom en de vorderingen		x	

Lesfase 4 Verwerking			
Opdrachtverstrekking en de plaats in de les	x		
De leerkracht geeft een duidelijke opdracht	x		
De leerkracht kiest het juiste moment voor de verwerking	x		
A. Verwerking: Begeleide oefening			
De leerkracht zorgt voor klassikale, groepsgewijze of individuele verwerking		x	
De leerkracht geeft begeleide oefening m.b.v. interactie met en tussen de leerlingen	x		
De leerkracht geeft regelmatig op adequate wijze terugkoppeling	x		
B. Verwerking: Zelfstandige verwerking			
De leerkracht laat de leerlingen de leerstof zelfstandig verwerken		x	
De leerkracht laat een deel van de leerlingen de leerstof zelfstandig verwerken		x	
De leerkracht geeft regelmatig adequate terugkoppeling aan de leerlingen	x		
Nabespreking			
De leerkracht houdt een adequate nabespreking			x
Lesfase 5 Evaluatie			
De leerkracht maakt bij zijn evaluatie gebruik van het lesoverzicht			x
Zo nodig evalueert de leerkracht wat en waarom er geleerd is en de vorderingen			x
De leerkracht vraagt door naar de kern van het geleerde			x
Lesfase 0 t/m 5 Terugkoppeling			
De leerkracht gebruikt eerdere evaluatiegegevens bij het begin van de les	x		
Gewenst en ongewenst gedrag			
De leerkracht geeft regelmatig - individuele - positieve terugkoppeling op gewenst gedrag	x		
De leerkracht bespreekt met de leerlingen wat wel en/of niet goed was aan het gedrag	x		
Indien nodig geeft de leerkracht de terugkoppeling direct	x		
Correctie van negatief gedrag gebeurt individueel		x	
Correctie van negatief gedrag gebeurt non-verbaal		x	
Gemaakt werk of gegeven antwoorden			
De leerkracht geeft regelmatig – klassikaal - positieve terugkoppeling op gemaakt werk			x
De leerkracht geeft regelmatig positieve terugkoppeling op gegeven antwoorden		x	
De leerkracht heeft een goede afwisseling tussen product- en procesgerichte terugkoppeling		x	

Kijkwijzer Observatieformulier Instructiemodel

Leerkracht: Stefanie
Groep: 7

Observator: Stefanie
Datum: 27 febr.

Lesfase 0 Warming-up	+	±	-
De les begint met een passende warming-up oefening	x		
De warming-up begint op een laag niveau, zodat iedereen mee kan doen			x
Lesfase 1 Lesoverzicht			
Het lesoverzicht wordt op een motiverende manier besproken		x	
Het gegeven overzicht geeft de leerlingen vertrouwen dat ze het aankunnen	x		
Lesfase 2 Periodieke korte herhaling			
De korte herhaling duurt niet langer dan ten hoogste tien minuten		x	
Het onderwerp van de herhaling is zodanig kernachtig dat alle leerlingen ervan profiteren			x
<i>De hieronder opgesomde punten moeten aan de orde komen in de nabespreking</i>			
De leerkracht heeft een weloverwogen keuze voor een bepaalde oefening gemaakt			x
De leerkracht doet het geoefende onderdeel in voldoende frequentie		x	
De leerkracht heeft een goed overzicht van de te herhalen onderwerpen	x		
Lesfase 3 Presentatie lesonderdeel:			
A. Ophalen van voorkennis			
De leerkracht haalt desgewenst de rekenkundige voorkennis op.	x		
De opgehaalde voorkennis is relevant voor het lesonderdeel.	x		
De voorkennis wordt kort en krachtig met effectieve gerichte vragen opgehaald.	x		
De voorkennis wordt door het stellen van een reflectie-oproepende vraag opnieuw doordacht.		x	
De leerkracht zorgt ervoor dat alle leerlingen meedenken .		x	
De leerkracht vat de voorkennis samen.			x
Indien gewenst verbindt de leerkracht de voorkennis met de doelstelling.		x	
B. Formulering doelstelling			
Indien gewenst formuleert de leerkracht de doelstelling (op kinderlijk niveau)	x		
Zo nodig verwerkt de leerkracht in de doelstelling het wat, waarom en de vorderingen		x	

Lesfase 4 Verwerking			
Opdrachtverstrekking en de plaats in de les	x		
De leerkracht geeft een duidelijke opdracht	x		
De leerkracht kiest het juiste moment voor de verwerking		x	
A. Verwerking: Begeleide oefening			
De leerkracht zorgt voor klassikale, groepsgewijze of individuele verwerking			x
De leerkracht geeft begeleide oefening m.b.v. interactie met en tussen de leerlingen		x	
De leerkracht geeft regelmatig op adequate wijze terugkoppeling	x		
B. Verwerking: Zelfstandige verwerking			
De leerkracht laat de leerlingen de leerstof zelfstandig verwerken		x	
De leerkracht laat een deel van de leerlingen de leerstof zelfstandig verwerken		x	
De leerkracht geeft regelmatig adequate terugkoppeling aan de leerlingen	x		
Nabespreking			
De leerkracht houdt een adequate nabespreking			x
Lesfase 5 Evaluatie			
De leerkracht maakt bij zijn evaluatie gebruik van het lesoverzicht			x
Zo nodig evalueert de leerkracht wat en waarom er geleerd is en de vorderingen			x
De leerkracht vraagt door naar de kern van het geleerde			x
Lesfase 0 t/m 5 Terugkoppeling			
De leerkracht gebruikt eerdere evaluatiegegevens bij het begin van de les	x		
Gewenst en ongewenst gedrag			
De leerkracht geeft regelmatig - individuele - positieve terugkoppeling op gewenst gedrag		x	
De leerkracht bespreekt met de leerlingen wat wel en/of niet goed was aan het gedrag		x	
Indien nodig geeft de leerkracht de terugkoppeling direct	x		
Correctie van negatief gedrag gebeurt individueel		x	
Correctie van negatief gedrag gebeurt non-verbaal			x
Gemaakt werk of gegeven antwoorden			
De leerkracht geeft regelmatig – klassikaal - positieve terugkoppeling op gemaakt werk		x	
De leerkracht geeft regelmatig positieve terugkoppeling op gegeven antwoorden	x		
De leerkracht heeft een goede afwisseling tussen product- en procesgerichte terugkoppeling	x		

Bijlage 17: Formulier voor nagesprek 6 maart 2013

Bespreekpunten en vragen vanuit de lesobservatie die de observant graag met mij wil bespreken:

- 1) Wat is de reden dat je leerlingen die eigenlijk de instructie niet nodig hebben toch mee laat doen? Zou je hierdoor geen tijd besparen en meer tijd hebben voor de leerlingen met een OPP?

Antw.: De methode geeft aan dat alle leerlingen meedoen met de lessen, en dat ik na de klassikale instructie aan de instructietafel ga met de zwakke rekenaars. Ik had al wel gezien dat een aantal leerlingen zich vervelen tijdens de instructie. Vanaf nu laat ik deze leerlingen de lessen zelfstandig maken, behalve als ze zelf aangeven wanneer ze instructie willen.

- 2) De leerlingen werken vooral in hun boek met taken tijdens de instructie aan de reguliere groep. Het is zichtbaar dat de leerlingen met een OPP zich hierdoor lastiger kunnen concentreren op hun werk. Hoe zou je hier meer rendement uit kunnen halen?

Antw.: Ik zou de leerlingen een andere plek kunnen geven, bijvoorbeeld buiten de klas, maar dan heb ik er geen zicht op. Ik kan ook de computer inzetten voor deze leerlingen tijdens de instructie aan de reguliere groep. Op het moment dat ik aan de instructietafel ga met de zwakke reguliere rekenaars, kunnen de leerlingen met een OPP werken in hun boek.

- 3) Heb je vaste instructiemomenten voor de leerlingen met een OPP?

Antw.: Ik probeer deze leerlingen elke dag aan de instructietafel te krijgen, deze momenten vallen meestal buiten de rekentijd, deze momenten vinden plaats tijdens weektaakmomenten, maar de praktijk leert dat het niet altijd lukt. Dan doe ik twee lessen in één bijvoorbeeld. Het nadeel hiervan is dat de leerlingen een grotere concentratieboog nodig hebben, juist dat vinden ze erg moeilijk.

- 4) Tijdens de instructie aan de leerlingen met een OPP geef je geen duidelijk doel aan, wat is hier de reden van?

Antw.: Ik ben me hier niet bewust van, waarschijnlijk komt dat doordat normaal gesproken het doel staat in de software op het digibord, deze gebruik ik niet bij de leerlingen met een OPP, omdat ik hier geen toegang toe heb.

Vragen en bespreekpunten die ik graag wil bespreken met observant:

- 1) Ik werk met de klas vanuit de methode, de leerlingen met een OPP werken aan hun taak. Zou ik deze leerlingen ook bij de opening kunnen betrekken?

Antw.: Deels zou dat kunnen, bij openingen vanuit de methode die de leerlingen met een OPP zeker zouden kunnen, is het mogelijk ze mee te laten doen. Dit moet ik dan vooraf bepalen.

- 2) Zou het mogelijk zijn om binnen de les te switchen tussen de reguliere groep en de instructie aan de OPP's?

Antw.: Dat zou je moeten uitproberen, maar je moet wel in je gedachten houden dat de reguliere groep hier niet onder kan lijden. De leerlingen met een OPP zullen het moeten doen met de instructie moeten doen die jij kunt organiseren naast de reguliere groep.

- 3) Mijn instructie is best kort, maar toch kom ik tijd te kort voor een goede verlengde instructie aan de zwakke rekenaars en daarna nog instructie aan de leerlingen met een OPP. Wat kan ik hieraan doen?

<i>Antw.: Je neemt de leerlingen erg aan de hand, ook na de instructie van som 2. Som 3 zou dan zelfstandig gemaakt en nagekeken moeten worden. Jij wil nog graag samen som 3 bespreken. Probeer de leerlingen wat meer verantwoordelijkheden te geven. Je merkt snel genoeg wanneer leerlingen het niet hebben begrepen, dit kun je dan later nog terug pakken met deze leerlingen.</i> 4) Ik merk dat ik geen duidelijke afsluiting heb, vanwege tijdsdruk gun ik me hier geen tijd voor. <i>Tijdens een studiemiddag 'handelingsgericht werken' is het effect van een afsluiting genoemd. Wanneer er een goede afsluiting plaatsvindt haal je nog eens terug wat de leerlingen gedaan hebben, het effect hiervan is dat ze beter onthouden welke oplossingsstrategie ze geleerd hebben. Probeer dus een adequate afsluiting toe te voegen, betrek hierbij ook de leerlingen met een OPP, zij hebben natuurlijk ook iets geleerd. Door ze bij de afsluiting te betrekken worden ze deelnemer van de rekenles.</i> 5) Deze groep leerlingen moeten ik continu erg aanmoedigen om te blijven nadenken, ik moet ze de hele les echt erbij trekken. Ik krijg vaak het gevoel dat ze wachten tot iemand een antwoord geeft, dan hoeven ze zelf niet na te denken. Welke tips heb je voor mij om alle leerlingen tot nadenken te krijgen? <i>Er zijn veel verschillende coöperatieve werkvormen die je kunt inzetten. Laat leerlingen met elkaar overleggen over de mogelijke oplossingsstrategieën, het maken van een placemat is ook een leuke werkvorm. Dan schrijven alle leerlingen hun manier van rekenen op en overleggen met elkaar welke manier ze hebben gekozen en welke eventueel de beste is. Zo laat je leerlingen van elkaar leren. Hierdoor krijg je misschien ook meer kans om te switchen tussen de verschillende niveaus in de groep.</i>	
Tops: 1) Je geeft veel complimenten en probeert er vaak voor te zorgen dat leerlingen geloven in hun zelf. 2) Je stimuleert de leerlingen met een OPP om aan het werk te blijven, je vergeet ze niet. 3) Je zorgt goed voor een koppeling naar de realiteit. 4) Je geeft duidelijk het doel aan van de reguliere les.	
Tips: 1) Tijdens de aparte instructie aan de leerlingen met een OPP gebruik je het digibord niet, maar werk je alleen vanuit het boek. Hierdoor haal je minimale voorkennis op en ik merk dat de leerlingen even moeten bedenken welke soort som het is. Misschien zou je met de ICT-er in overleg kunnen gaan om ook de digibord software te kunnen gebruiken die past bij het niveau van de OPP's. 2) Door de leerlingen sneller los te laten na de instructie van som 2, heb je meer tijd voor de leerlingen aan de instructietafel en voor de leerlingen met een OPP. Je neemt de groep erg aan de hand. 3) Ga wat dieper in op de nabespreking, daar kun je voor jezelf veel informatie uithalen voor de volgende les. 4) Gebruik meer verschillende werkvormen zodat iedereen mee blijft doen tijdens de instructie. 5) Corrigeer leerlingen meer individueel.	
Tijdens het gesprek zijn de volgende vragen nog gesteld: 1) Kunnen de leerlingen die de instructie niet volgen, de leerlingen met een OPP	

helpen met het rekenwerk?

Antw.: Ik zou dit niet structureel doen, want de sterke leerlingen hebben ook de uitdaging nodig om hun eigen ontwikkeling te vergroten. Je zou wel één dag in de week deze leerlingen kunnen laten samenwerken. Hierdoor geef je de sterke leerlingen een bepaalde verantwoordelijkheid en houd je het motivatieniveau hoog bij de leerlingen met een OPP. Dan krijg je dus een soort maatjes leren.

- 2) Als de leerlingen met een OPP meegaan doen met de inleiding, is de structuur die zij hebben dan minder duidelijk? Deze leerlingen werken namelijk tijdens de klassikale instructie aan hun taken en aan de instructietafel aan de lessen. Door ze bij de inleiding te betrekken doen ze toch van allebei iets?

De leerlingen werken tijdens de instructie aan de klas in hun boek met daarin de sommen die op de weektaak staan. Door ze bij de inleiding te betrekken is de structuur van de boeken met de taken en lessen onduidelijker. Uit ervaring is het voor leerlingen met een OPP belangrijk om een duidelijke structuur en afspraken te hebben en je daar ook aan te houden.

Afspraken vanuit het nagesprek:

- 1) Uitproberen van de besproken instructiemomenten.
- 2) De sterke rekenaars één keer in de week hulp laten bieden aan de leerlingen met een OPP.
- 3) De ICT-er vragen om de digibord software van de niveaus van de OPP's.
- 4) Meer gebruik maken van de computer.
- 5) Leerlingen meer verantwoordelijkheden laten nemen.
- 6) Een actieve afsluiting doen.
- 7) Meer verschillende werkvormen gebruiken.

Bijlage 18: Tussenevaluatie met leerlingen met een ontwikkelingsperspectief

Naam: Luuk

Hoe vind je dat het gaat op het gebied van rekenen?

Het nieuwe rekenboek vind ik leuk. Ik vind het nu makkelijker en leuker om het rekengedeelte van de weektaak te maken. Er zijn verschillende sommen en ik mag ze door elkaar maken. Als ik een som niet snap, ga ik even naar een andere som totdat juf mij komt helpen.

Wat gaat je al gemakkelijk af?

Ik kan al best wel goed zelfstandig werken als juf instructie geeft aan de klas. Ik ben nu minder snel afgeleid. Ik weet ook gemakkelijker wat ik moet maken, want dat staat op de weektaak.

Waarom heb je gemerkt dat je dat goed doet?

Ik word niet meer door alles wat er gebeurt afgeleid. Ik vind het leuk om eraan te werken en dan werk ik vanzelf wel door.

Wat deed je anders dan voorheen?

Door het nieuwe rekenboek en de instructie die ik nu krijg vind ik rekenen wel iets leuker. Ik vind het leuker om tijdens de weektaak te werken aan rekenen omdat ik nu net als de anderen een taak heb in dezelfde methode.

Eerder vond ik het niet leuk dat de juf een streep zette tot waar ik moest maken, want meestal haalde ik dat niet omdat ik de sommen niet leuk vond en dan was ik snel afgeleid.

Waar ben je trots op dat je gelukt is en hoe is je dat gelukt?

Dat ik nu kan rekenen zonder dat ik elke keer afgeleid ben doordat er iemand langs me heen loopt of omdat er iets gebeurt in de klas.

Ik vind het ook leuk dat ik hetzelfde computerprogramma kan doen als de rest van de klas, alleen dan past het bij mijn rode en blauwe boek.

Welke veranderingen merk je qua begeleiding die je krijgt van juf?

Ik krijg nu instructie van juf in de klas uit het blauwe rekenboek. Juf zit met mij aan de instructietafel en wij maken samen de sommen. Juf geeft uitleg hoe het moet.

Als ik sommen niet snap kan juf mij snel helpen. Als ik klaar ben met mijn rode boek, lever ik het in en ik krijg het snel terug om de fouten te verbeteren.

Welke veranderingen vind je prettig?

Ik vind het leuk om van juf instructie te krijgen.

Wat heeft het je tot nu toe opgeleverd?

Dat weet ik niet, misschien dat ik makkelijker kan rekenen?

Op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 betekent dat je het helemaal anders zou willen en 10 betekent dat je op deze manier door wilt gaan en veel leert, waar sta jij dan?

Een 6.

Waarvan wil je in samenwerking met juf meer doen en wat zou anders moeten?

Waar aan zou je merken dat het de komende periode nog beter zou gaan?

Dat ik de toetsen nog steeds goed maak en dat ik nog meer ga leren.

Stel dat je jezelf een compliment zou geven voor deze manier van werken, wat zou je dan zeggen?

- Ik ben nu minder snel afgeleid en dat vind ik heel goed.
- Ik ben begonnen met de breuken en dat gaat goed. Ik kan al best wel goed de breuken uitrekenen.

Naam: Julia

Hoe vind je dat het gaat op het gebied van rekenen?

Ik vind het rekenwerk nu erg leuk. Er zijn meer soorten sommen en ik vind de kleurtjes in het boek en werkboek erg leuk.

De uitleg van juf vind ik ook prettig, elke dag een klein beetje is leuker dan alleen wanneer ik een vraag heb. Ik vind dat juf Thea me ook nog goed kan helpen. Het is handig dat ik bij haar steeds dezelfde soort sommen doe (project rekenen).

Wat gaat je al gemakkelijk af?

1. Ik weet precies wanneer ik in het blauwe boek moet werken en wanneer ik in het rode boek moet werken.
2. Door een korte uitleg van juf kon ik al snel de deelsommen maken, ook de deelsommen met rest.

Waar aan heb je gemerkt dat je dat goed doet?

1. Ik hoef juf niet te vragen wat ik moet doen. Op de weektaak staat welke sommen ik moet doen. Als ik in het blauwe rekenboek moet werken kijk ik naar de week waarin ik werk in het rode boek en dan zoek ik die bladzijden op die horen bij die week in het blauwe boek.
2. Ik heb deelsommen gemaakt en daar had ik nul fouten in.

Wat deed je anders dan voorheen?

Eerder had ik een rekenboek met vooral plus- en minsommen en tafels. Dit waren allemaal rijtjes met sommen. Dat vond ik erg saai. Nu heb ik een twee rekenboeken met allemaal verschillende sommen. Ik maak nu meer sommen die ik nog moeilijk vind, daardoor leer ik goed rekenen. Juf bedenkt ook samen met mij manieren om sommen handig uit te rekenen, zodat ik minder fouten maak.

Waar ben je trots op dat je gelukt is en hoe is je dat gelukt?

De plus- en minsommen kan ik nu makkelijker en sneller. Ik gebruik nu een kladblaadje zoals juf mij heeft aangeraden en ik reken iedere som uit zoals ik van juf heb geleerd.

Welke veranderingen merk je qua begeleiding die je krijgt van juf?

Ik krijg nu goede uitleg van de juf. Ik zit aan de instructietafel met het blauwe boek en dan krijg ik uitleg en maak ik de sommen net zoals de rest van de klas dat krijgt in het blauwe rekenboek. Als ik vragen heb kan ik juf makkelijk om hulp vragen.

Ik durf nu ook sneller naar juf te gaan om vragen te stellen over sommen die ik niet snap. Juf neemt nu de tijd om mij trucjes te leren.

Welke veranderingen vind je prettig?

Het nieuwe rekenboek. Ik vind het nu gemakkelijker en leuker om het rekengedeelte van de weektaak te maken. Er zijn verschillende sommen en ik mag ze door elkaar maken. Als ik een som niet snap, ga ik even naar een andere som totdat juf mij komt helpen.

Wat heeft het je tot nu toe opgeleverd?

Ik heb geleerd om cijferend op te tellen en af te trekken. Nu kan ik met een hulpmiddeltje makkelijk sommen optellen en aftrekken. Ik hoef nu niet zo moeilijk meer te denken. Ik ga vanaf nu alle plus- en minsommen die ik niet snel uit mijn hoofd kan uitrekenen, cijferend uitrekenen.

Op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 betekent dat je het helemaal anders zou willen en 10 betekent dat je op deze manier door wilt gaan en veel leert, waar sta jij dan?

Een 6,5, want ik leer nu heel veel en ik vind het veel leuker. Ik zou alleen nog wel zelf na willen kijken, net zoals de rest van de klas dat ook doet.

Waarvan wil je in samenwerking met juf meer doen en wat zou anders moeten?

Ik hoop dat juf nog vaak naast me wil komen zitten, want de nieuwe manier van plus- en minsommen uitrekenen vind ik makkelijk, maar ik ben nog wel bang om fouten te maken. Ook ben ik bang dat ik het weer vergeet als ik het even niet meer heb gedaan.

Waarom zou je merken dat het de komende periode nog beter zou gaan?

1. Ik zou nog sneller de plus- en minsommen uit kunnen rekenen, zonder dat ik bang ben fouten te maken. Ik weet niet zeker of ik het volgende week nog wel kan. Door heel veel te mogen oefenen hoop ik dat ik het niet meer vergeet.
2. Zelf na mogen kijken vanuit een nakijkboekje.

Stel dat je jezelf een compliment zou geven voor deze manier van werken, wat zou je dan zeggen?

- Ik kan nu al veel beter rekenen dan eerst. Ik begrijp het beter.
- Ik vind het knap dat ik nu cijferend de plus- en minsommen kan uitrekenen

Naam: Sophie

Hoe vind je dat het gaat op het gebied van rekenen?

Ik vind rekenen nu leuker. Ik kan makkelijker aan het werk als juf instructie geeft aan de klas.

Ik ben nu veel meer bezig met de handigste manier van uitrekenen. Eerder deed ik steeds

hetzelfde.
Wat gaat je al gemakkelijk af? 1. Het nieuwe rekenboek. Ik vind het nu gemakkelijker en leuker om het rekengedeelte van de weektaak te maken. Er zijn verschillende sommen en ik mag ze door elkaar maken. Als ik een som niet snap, ga ik even naar een andere som totdat juf mij komt helpen. 2. Ik weet welke sommen ik moet maken, dat staat op de weektaak, dat vind ik handig.
Waarom heb je gemerkt dat je dat goed doet? Juf hoeft mij niet te zeggen dat ik moet werken in het blauwe of het rode boek. Ik weet door een sticker op mijn tafel wanneer ik in de verschillende boeken moet werken.
Wat deed je anders dan voorheen? Ik vond het eerder lastig om te gaan rekenen tijdens de instructie van juf aan de klas. Ik was snel afgeleid en ging dan een beetje in mijn kladschrift andere dingen doen.
Waar ben je trots op dat je gelukt is en hoe is je dat gelukt? Ik heb nu een eigen plekje met rekenen. Hier kan ik me goed concentreren en ik kan dan hard doorwerken zodat ik de weektaak snel af heb. Als juf begint met de instructie aan de klas dan ga ik gelijk naar de plek, juf hoeft dat niet te zeggen. In het boek staan nu ook breuken, en die wilde ik graag leren. Ik wil nog wel graag extra oefenen met breuken op de computer.
Welke veranderingen merk je qua begeleiding die je krijgt van juf? 1. Ik vind het fijn om veel instructie van juf te krijgen, nu leer ik ook nieuwe dingen. Eerder deed ik heel veel dezelfde soort sommen. Dat ik dezelfde boeken heb waarin ik werk als de klas vind ik ook leuk. 2. Juf heeft me ervan overtuigd dat fouten maken helemaal niet erg is en dat je er juist van kunt leren.
Welke veranderingen vind je prettig? De instructie aan de instructietafel met juf iedere dag vind ik prettig. Ik hoef daardoor minder tussendoor aan juf te vragen. Ik vond het leuk dat juf een fout had aangekruist, maar toen ik de som wilde verbeteren kwam ik erachter dat ik het wel goed had gedaan en dat juf het niet goed had nagekeken.
Wat heeft het je tot nu toe opgeleverd? Ik heb nu al veel meer nieuwe sommen geleerd dan voordat ik in deze boeken werkte, toen deed ik veel dezelfde sommen die ik al gemakkelijk kon. Hierdoor vind ik het rekenen weer leuker.
Op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 betekent dat je het helemaal anders zou willen en 10 betekent dat je op deze manier door wilt gaan en veel leert, waar sta jij dan? Op een 7. Ik vind rekenen nu veel leuker en ik leer nu ook heel veel nieuwe dingen. Als ik dat zo blijf doen dan kan ik misschien toch nog een keer goed rekenen.
Waarvan wil je in samenwerking met juf meer doen en wat zou anders moeten?

Ik vind het eigenlijk wel goed gaan, ik weet niet wat er nog anders moet. Ik denk dat ik wel iets meer met de computer wil werken als ik de taak af heb, dan kan ik extra oefenen wat ik nog moeilijk vind.

Waarom zou je merken dat het de komende periode nog beter zou gaan?

Dan maak ik vaker gebruik van de computer, ik wil graag meer met de computer oefenen. Ik heb nu al snel de weektaak af en dan ga ik wat anders doen dan rekenen, terwijl ik nog wel meer wil rekenen.

Stel dat je jezelf een compliment zou geven voor deze manier van werken, wat zou je dan zeggen?

- Door het eigen plekje dat ik heb tijdens de instructie van juf aan de klas kan ik me goed concentreren. Ik word niet meer zo snel afgeleid.
- Ik kan beter de sommen zoals 7×40 uitrekenen.

Bijlage 19: Eindmeting vragenlijst 'School aan zet'.

Ingevuld door IB-er:

	++	+	±	-	--
het stellen van hoge doelen	x				
hoeveelheid tijd die besteed moet worden aan de basisvaardigheden	x				
het geven van een effectieve instructie		x			
U bent op de hoogte van effectieve werkvormen om leerlingen te ondersteunen bij het behalen van de gestelde doelen.	x				
U weet hoe u kinderen kunt motiveren.	x				
U weet dat oefening nodig is om geleerde vaardigheden te onderhouden.	x				
U beschikt over basiskennis van ontwikkelingsproblemen op het gebied van rekenontwikkeling.	x				
U heeft positieve verwachtingen met betrekking tot de ontwikkeling van gecijferdheid van leerlingen en spreekt deze ook uit.	x				
U ondersteunt leerlingen bij zaken waarbij ze hulp nodig hebben.		x			
U toont belangstelling voor de taakbeleving van kinderen.	x				
U biedt leerlingen uitzicht op succes.	x				
Laat alle leerlingen succeservaringen opdoen.		x			
Stimuleert interactie en samenwerking tussen leerlingen.		x			
U stimuleert het geloof in het eigen kunnen en plezier in de eigen mogelijkheden.	x				
U helpt leerlingen bij het zoeken van verklaringen voor succes en falen en zoekt met leerlingen naar productieve attributies.	x				
U zorgt voor een gevarieerde verzameling rekenmaterialen, rekenspelletjes en informatieve boeken in de groep.	x				
U betreft de leerlingen bij het samenstellen van het extra rekenaanbod in de groep.	x				

U geeft procesterugkoppeling.	x				
U stimuleert interactie tussen leerlingen.	x				
U zorgt er voor dat iedere leerling met de start kan meedoen.		x			
U geeft voor alle leerlingen het lesdoel en de activiteit aan (in eenvoudige bewoording).		x			
U bevordert leren van elkaar (oplossingsproces).	x				
U hanteert samenwerkend leren werkvormen.	x				
U organiseert mogelijkheden voor samenwerkend leren.	x				
U laat leerlingen vertellen wat goed ging en wat ze de volgende keer anders gaan doen.	x				
U praat met leerlingen over hun ontwikkeling.	x				
U benut de tijd in de lessen optimaal.		x			
U realiseert, in aanvulling op de lessen, tijd voor verschillende rekenactiviteiten.	x				
U organiseert extra tijd voor instructie, begeleidde oefening en zelfstandige oefening met behulp van de computer voor risicoleerlingen.	x				
U geeft leerlingen verantwoordelijkheid, waardeert eigen initiatief en oplossingen van leerlingen en waardeert onderlinge hulp.	x				
U geeft de leerlingen opdrachten die zijn afgestemd zijn op het niveau van de leerling en die zinvol en betekenisvol zijn.	x				
U biedt leerlingen gelegenheid elkaar te helpen bij het uitvoeren van de opdrachten.	x				

Ingevuld door de rekencoördinator:

	++	+	±	-	--
--	----	---	---	---	----

het stellen van hoge doelen	x				
hoeveelheid tijd die besteed moet worden aan de basisvaardigheden	x				
het geven van een effectieve		x			

instructie					
U bent op de hoogte van effectieve werkvormen om leerlingen te ondersteunen bij het behalen van de gestelde doelen.	x				
U weet hoe u kinderen kunt motiveren.	x				
U weet dat oefening nodig is om geleerde vaardigheden te onderhouden.		x			
U beschikt over basiskennis van ontwikkelingsproblemen op het gebied van rekenontwikkeling.	x				
U heeft positieve verwachtingen met betrekking tot de ontwikkeling van gecijferdheid van leerlingen en spreekt deze ook uit.	x				
U ondersteunt leerlingen bij zaken waarbij ze hulp nodig hebben.	x				
U toont belangstelling voor de taakbeleving van kinderen.	x				
U biedt leerlingen uitzicht op succes.	x				
Laat alle leerlingen succeservaringen opdoen.	x				
Stimuleert interactie en samenwerking tussen leerlingen.	x				
U stimuleert het geloof in het eigen kunnen en plezier in de eigen mogelijkheden.		x			
U helpt leerlingen bij het zoeken van verklaringen voor succes en falen en zoekt met leerlingen naar productieve attributies.		x			
U zorgt voor een gevarieerde verzameling rekenmaterialen, rekenspelletjes en informatieve boeken in de groep.		x			
U betreft de leerlingen bij het samenstellen van het extra rekenaanbod in de groep.	x				
U geeft procesterugkoppeling.		x			
U stimuleert interactie tussen leerlingen.	x				
U zorgt er voor dat iedere leerling met de start kan meedoen.		x			
U geeft voor alle leerlingen het lesdoel en de activiteit aan (in eenvoudige bewoording).			x		
U bevordert leren van elkaar (oplossingsproces).	x				
U hanteert samenwerkend leren	x				

werkvormen.					
U organiseert mogelijkheden voor samenwerkend leren.	x				
U laat leerlingen vertellen wat goed ging en wat ze de volgende keer anders gaan doen.	x				
U praat met leerlingen over hun ontwikkeling.	x				
U benut de tijd in de lessen optimaal.	x				
U realiseert, in aanvulling op de lessen, tijd voor verschillende rekenactiviteiten.		x			
U organiseert extra tijd voor instructie, begeleide oefening en zelfstandige oefening met behulp van de computer voor risicoleerlingen.	x				
U geeft leerlingen verantwoordelijkheid, waardeert eigen initiatief en oplossingen van leerlingen en waardeert onderlinge hulp.		x			
U geeft de leerlingen opdrachten die zijn afgestemd zijn op het niveau van de leerling en die zinvol en betekenisvol zijn.	x				
U biedt leerlingen gelegenheid elkaar te helpen bij het uitvoeren van de opdrachten.		x			

Ingevuld door mijzelf

	++	+	±	-	--
--	----	---	---	---	----

het stellen van hoge doelen	x				
hoeveelheid tijd die besteed moet worden aan de basisvaardigheden	x				
het geven van een effectieve instructie		x			
U bent op de hoogte van effectieve werkvormen om leerlingen te ondersteunen bij het behalen van de gestelde doelen.	x				
U weet hoe u kinderen kunt motiveren.	x				
U weet dat oefening nodig is om geleerde vaardigheden te onderhouden.	x				

U beschikt over basiskennis van ontwikkelingsproblemen op het gebied van rekenontwikkeling.	x				
U heeft positieve verwachtingen met betrekking tot de ontwikkeling van gecijferdheid van leerlingen en spreekt deze ook uit.	x				
U ondersteunt leerlingen bij zaken waarbij ze hulp nodig hebben.	x				
U toont belangstelling voor de taakbeleving van kinderen.		x			
U biedt leerlingen uitzicht op succes.	x				
Laat alle leerlingen succeservaringen opdoen.	x				
Stimuleert interactie en samenwerking tussen leerlingen.	x				
U stimuleert het geloof in het eigen kunnen en plezier in de eigen mogelijkheden.	x				
U helpt leerlingen bij het zoeken van verklaringen voor succes en falen en zoekt met leerlingen naar productieve attributies.		x			
U zorgt voor een gevarieerde verzameling rekenmaterialen, rekenspelletjes en informatieve boeken in de groep.		x			
U betreft de leerlingen bij het samenstellen van het extra rekenaanbod in de groep.	x				
U geeft procesterugkoppeling.	x				
U stimuleert interactie tussen leerlingen.	x				
U zorgt er voor dat iedere leerling met de start kan meedoen.			x		
U geeft voor alle leerlingen het lesdoel en de activiteit aan (in eenvoudige bewoording).		x			
U bevordert leren van elkaar (oplossingsproces).	x				
U hanteert samenwerkend leren werkvormen.	x				
U organiseert mogelijkheden voor samenwerkend leren.	x				
U laat leerlingen vertellen wat goed ging en wat ze de volgende keer anders gaan doen.		x			
U praat met leerlingen over hun ontwikkeling.	x				
U benut de tijd in de lessen optimaal.	x				

U realiseert, in aanvulling op de lessen, tijd voor verschillende rekenactiviteiten.		x			
U organiseert extra tijd voor instructie, begeleide oefening en zelfstandige oefening met behulp van de computer voor risicoleerlingen.	x				
U geeft leerlingen verantwoordelijkheid, waardeert eigen initiatief en oplossingen van leerlingen en waardeert onderlinge hulp.	x				
U geeft de leerlingen opdrachten die zijn afgestemd zijn op het niveau van de leerling en die zinvol en betekenisvol zijn.		x			
U biedt leerlingen gelegenheid elkaar te helpen bij het uitvoeren van de opdrachten.		x			

Bijlage 20: Eindevaluatie door leerlingen met een OPP.

Gesprek Luuk

Hoe vind je dat het gaat op het gebied van rekenen?
Goed.
Hebben er nog andere veranderingen plaats gevonden dan tijdens ons vorige gesprek?
Dat ik nu een rekenmaatje heb die mij helpt.
Welke van deze veranderingen passen goed bij jou?
Ik vind het heel leuk om met A. te rekenen. Deze leerling kan goed uitleggen. Soms kijkt A. niet helemaal goed naar de som en dan verbeter ik hem. Ik doe nu meer lessen uit het blauwe boek dan toen ik nog met juf aan de instructietafel zat.
Zou je nog iets anders willen zien in deze samenwerking?
Ik vind het moeilijk om te beginnen in het rode boek. Ik wil wat extra tijd voor het rode boek, ben bang dat ik het niet af krijg. Ik wil wel één dag niet met A. rekenen en dan in het rode boek werken. Dat wil ik het liefst op donderdag.
Op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 betekent dat je het helemaal anders zou willen en 10 betekent dat je op deze manier door wilt gaan en veel leert, waar sta jij dan?
Een 7, ik weet soms niet hoe sommen gemaakt moeten worden. Ik begrijp het dan niet. Ik lees dan heel vaak de som om te kijken of ik de som dan wel begrijp. Als ik het dan nog niet weet sla ik de som over of ik steek een vinger op om het aan juf te vragen.
Stel dat je jezelf een compliment zou geven voor deze manier van werken, wat zou je dan zeggen?
Ik werk nu netjes. Verder weet ik het niet.

Gesprek Julia

Hoe vind je dat het gaat op het gebied van rekenen?
Het gaat veel beter en ik vind het leuk.
Hebben er nog andere veranderingen plaats gevonden dan tijdens ons vorige gesprek?
M. is nu mijn rekenhulpje. Hij is heel slim dus ik kan hem veel vragen.
Welke van deze veranderingen passen goed bij jou?
Ik vind het fijn om met M. te rekenen. We kunnen goed samenwerken. M. leest de som voor, legt het uit en dan maak ik het.
Zou je nog iets anders willen zien in deze samenwerking?
Als ik een som moeilijk vind wil ik meer hulp van juf. Ik ga dan een vinger opsteken zodat juf kan zien dat ik hulp nodig heb.

Ik wil ook meer op de computer, niet alleen op vrijdag. Ik wil ook wel cijferen op de computer leren.

Ik wil toch nog een keer een andere plek. Als ik bij Sophie zit dan wordt ik snel door haar afgeleid. Ik wil graag alleen zitten.

Op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 betekent dat je het helemaal anders zou willen en 10 betekent dat je op deze manier door wilt gaan en veel leert, waar sta jij dan?

Een 7, soms vind ik rekenen nog saai omdat er makkelijke en rare sommen in het boek staan. Ik moest een keertje tellen, dat vond ik te makkelijk, het leek net of het voor de kleuters was.

Het gaat beter met de plus- en minsommen.

Ik ben wel wat zekerder met het rekenen.

Stel dat je jezelf een compliment zou geven voor deze manier van werken, wat zou je dan zeggen?

Ik ben niet meer zo onzeker over rekenen. Als ik onzeker ben, ben ik snel afgeleid.

Ik ben iets beter geworden en dan wordt rekenen ook leuker.

Gesprek Sophie

Hoe vind je dat het gaat op het gebied van rekenen?

Ik vind rekenen nu leuker.

Hebben er nog andere veranderingen plaats gevonden dan tijdens ons vorige gesprek?

Rekenen met C.

Welke van deze veranderingen passen goed bij jou?

C. helpt mij goed. Hij leest de som voor. Hij legt uit als ik het niet snap. Hij zegt of het antwoord goed of fout is en dan schrijf ik het op. Nu maak ik alles uit het blauwe boek.

Zou je nog iets anders willen zien in deze samenwerking?

Ik wil wat meer verhaaltjessommen doen. Op de computer wil ik ook graag nog vaker. Ik wil dit wel afwisselen met de verhaaltjessommen.

Op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 betekent dat je het helemaal anders zou willen en 10 betekent dat je op deze manier door wilt gaan en veel leert, waar sta jij dan?

Een 8, ik vind dit rekenen fijn. Ik ben sneller klaar en ik vind het makkelijker. Daardoor vind ik het leuker. Ik doe nu steeds andere sommen. Sommige sommen vind ik wel moeilijk, die doe ik op een kladpapier. Ik doe dit veel cijferend, dat vind ik fijn.

Stel dat je jezelf een compliment zou geven voor deze manier van werken, wat zou je dan zeggen?

Ik werk heel goed. Als ik klaar ben met het blauwe boek kan ik verder werken in het rode boek. Ik ben snel klaar.

C. en ik kunnen goed samenwerken.

Sommen die ik moeilijk vind kan ik cijferend uitrekenen, dat kan ik goed.

